

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ**

**AFRİKA'NIN SÖMÜRGELEŞTİRİLMESİNDE AVRUPA
GÜÇ DENGESİNİN ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Semih SATIROĞLU

Afrika Çalışmaları Anabilim Dalı

Ağustos 2023

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ**

**AFRİKA'NIN SÖMÜRGELEŞTİRİLMESİNDE AVRUPA
GÜÇ DENGESİNİN ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Semih SATIROĞLU

Afrika Çalışmaları Anabilim Dalı

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mürsel BAYRAM**

Ağustos 2023

TEŞEKKÜR SAYFASI

Çalışma süresi boyunca her zaman destek olan, akademisyenliğinin yanında yüksek karakteriyle de bana sabır gösteren saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Mürsel BAYRAM'a, bu tezin fikri oluşum aşamasında verdiği yol gösterici ders ile bana farklı bir bakış açısı kazandıran değerli hocam Doç. Dr. Hatice ÇELİK'e, tezime yaptıkları değerli katkılarından dolayı Doç. Dr. Elem EYRİCE TEPECİKLİOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Tolga ÖZTÜRK'e şükranlarımı sunarım.

Bu tezin yazılması sırasında desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Kızım, Eşim, Annem, Babam ve Kardeşime teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde olduğu gibi tez döneminde de her zaman yanımda olup fedakarca bana yardım eden kıymetli dostum Dr. İlcut Taha TASLI'ya yaptığı her şey için ayrıca ve özellikle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR SAYFASI.....	1
İÇİNDEKİLER.....	2
ÖZET	3
ABSTRACT	4
GİRİŞ	6
BÖLÜM I	10
1. KURAMSAL ÇERÇEVE: YAPISAL REALİZM VE GÜÇ DENGESİ.....	10
BÖLÜM II.....	20
2.1. AFRİKA'DA SÖMÜRGEÇİLİK.....	20
2.1.1. GENEL BAKIŞ.....	20
2.1.2. AFRİKA VE SÖMÜRGE	21
2.2. AVRUPALI GÜÇLERİN SÖMÜRGE YÖNTEMLERİ	27
2.2.1. FRANSA SÖMÜRGE SİSTEMİ-DOĞRUDAN YÖNETİM	27
2.2.2. BRİTANYA SÖMÜRGE SİSTEMİ-DOLAYLI YÖNETİM.....	29
2.2.3. ALMANYA SÖMÜRGE SİSTEMİ	33
BÖLÜM III	35
3.1. BERLİN KONFERANSI ÖNCESİ VE SONRASI.....	35
3.1.1. BERLİN KONFERANSINA GİDEN SÜREÇ	35
3.1.2. BERLİN KONFERANSI	37
BÖLÜM IV	49
4.1. YAPISAL REALİZM VE GÜÇ DENGESİ PERSPEKTİFİNDEN AVRUPA MERKEZLİ İLİŞKİ SİSTEMİNİN OLUŞMASI	49
4.2. YAPISAL REALİZM VE GÜÇ DENGESİ AÇISINDAN BERLİN KONFERANSI.....	50
SONUÇ	67
KAYNAKÇA	72
EK-1: BERLİN KONFERANSI GENEL SENEDİ METNİ (FRANSIZCA)	77
EK-2: BERLİN KONFERANSI GENEL SENEDİ GAYRİRESMÎ TERCÜMESİ.....	102

ÖZET

“Afrika’nın Sömürgeleştirilmesinde Avrupa Güç Dengesinin Etkisi”

Dünya ve insanlık tarihinde çok önemli bir yerde olan Afrika kıtası, sahip olduğu insan ve doğal kaynakları itibarıyla emsalsiz bir konumda bulunmaktadır. Bununla birlikte bu kadar zenginliği bünyesinde barındıran Afrika, yüzyıllardır istikrarsızlıklar içinde kalmıştır. Kıta erken dönem sömürgecilik hareketleriyle birlikte insan kaynağı açısından önemli kayıplar vermiştir. Uzun yıllar boyunca Avrupalı güçler tarafından sömürüye maruz kalan Afrika kıtasının kaderi 1884’te yapılan Berlin Konferansı ile birlikte olumsuz anlamda değişmiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte Avrupa kıtasındaki ekonomik ve politik büyüme, dünya merkezini Avrupa’ya taşımıştır. Avrupa’daki bu ekonomik büyüme, devletleri hammadde arayışına sokmuştur. Britanya ve Fransa’nın Afrika’da kurduğu sömürge düzeni, Almanya’nın 1881’de milli birliğini sağlayarak birleşmesi ile birlikte farklı düzeye taşınmıştır. Bu bağlamda Şansölye Otto Von Bismarck, Almanya’yı denge politikası ekseninde yönetmiştir. Bu dönemde Avrupalı devletlerce desteklenen kaşifler de Afrika’nın içerlerine ilerlemişlerdir. Bu ilerleyişi yakından takip eden devlet adamlarından olan Belçika Kralı II. Leopold, ülkesinin çıkarı adına Kongo Nehri havzasında güç elde etmeye çalışmıştır. Büyüyen ve hammadde ihtiyacı olan Almanya da çıkarları çerçevesinde Afrika’da yeni bir düzen talep etmiştir.

19. yüz yılda Avrupa merkezli devam eden çıkar çatışmaları neticesinde, Afrika’nın bölüşümü adına 1884 yılında Berlin Konferansı yapılmıştır. Konferans sürecinde gerek daha önce kıtada olan gerekse de daha sonra kıtaya gelen güçler arasındaki mücadelede güç dengesinin gözetilmesi dikkat çekici görülmüştür. Afrika’da sadece belli bir dönemi değil, kıtanın geleceğini de etkilediği düşünülen Berlin Konferansı sürecinde devletlerin hareket tarzlarının anlaşılması ve kıtada halihazırda da devam eden güç mücadelesini açıklayabilmek adına Kenneth Waltz’ın öncülüğünü yaptığı Yapısal Realizmden faydalanılmıştır. Bu kapsamda güvenlik ve güç ikileminde savunmacı Yapısal Realizm ekseninde Afrika’da Berlin Konferansı süreci analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Berlin Konferansı, Yapısal Realizm, Güç Dengesi, Sömürgecilik, Afrika.

ABSTRACT

“The Impact of the European Balance of Power on the Colonization of Africa”

The African continent, which has a very important place in the history of the world and humanity, is in a unique position in terms of its human and natural resources. However, Africa, which embodies so much wealth, has been plagued by instability for centuries. The continent suffered significant losses in terms of human resources with the early colonial movements. The fate of the African continent, which was subjected to exploitation by European powers for many years, changed negatively with the Berlin Conference in 1884. With the Industrial Revolution, economic and political growth in the European continent moved the center of the world to Europe. This economic growth in Europe led states to search for raw materials. The colonial order established by Britain and France in Africa was taken to a different level with the unification of Germany by achieving national unity in 1881. In this context, Chancellor Otto Von Bismarck governed Germany on the axis of balance policy. During this period, explorers supported by European states also advanced into Africa. King Leopold II of Belgium, one of the statesmen who closely followed this progress, tried to gain power in the Congo River basin for the benefit of his country. Germany, which was growing and in need of raw materials, also demanded a new order in Africa within the framework of its interests.

In the 19th century, as a result of the ongoing conflicts of interest centered in Europe, the Berlin Conference was held in 1884 for the division of Africa. During the conference process, it was noteworthy to observe the balance of power in the struggle between the powers that were in the continent before and the powers that came to the continent later. Structural Realism, pioneered by Kenneth Waltz, was utilized in order to understand the course of action of the states during the Berlin Conference process, which is thought to affect not only a certain period in Africa but also the future of the continent, and to explain the ongoing power struggle on the continent. In this context, the Berlin Conference process in Africa was analyzed on the axis of defensive Structural Realism in the security and power dilemma.

Keywords: Berlin Conference, Structural Realism, Balance of Power, Colonialism, Africa.

GİRİŞ

Avrupa’da Otuz Yıl Savaşları sonucunda 1648 yılında imzalanan Vestfalya Anlaşması sonrasında Avrupa merkezli kurulan ve dünyayı şekillendirmeye başlayan sistemin, Afrika’ya yansımaları, modern anlamda devletlerin birbirleri ile girdiği güç mücadelesini göstermesi açısından önemlidir.

19. yüzyıl ile Avrupa’da meydana gelen değişimler, dünyanın farklı yerlerindeki siyasi dengeleri etkilemiştir. Almanya ve İtalya gibi devletlerin siyasi birliğini sağlaması neticesinde, Avrupa merkezli devam eden politik güç kazanma mücadelesi farklı bir aşamaya evrilmiştir. Avrupa’da Britanya ve Fransa gibi devletlere rakip olarak ortaya çıkan Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda gibi devletlerin de devam eden güç mücadelesine katılması ile birlikte ekonomik rekabet artmış, devletler yeni hammadde ve pazar arayışına girmiştir. Artan rekabet neticesinde aktörler arasındaki ilişkiler daha da karmaşık bir hal almış, devletler dünyanın çeşitli bölgelerinde çıkar arayışlarını artırmışlardır. Afrika kıtası da Avrupa’da meydana gelen değişimlerden ilk etkilenen bölgelerden biri olmuştur.

Afrika kıtası sahip olduğu kaynakları, kültürel çeşitliliği, insan gücü ve konumu itibarı ile dünya tarihi ve ekonomi-politik sisteminde önemli bir yeri vardır. Afrika siyasi tarihinde, dünya ve insanlık için çok önemli medeniyet ve imparatorluklar bulunmaktadır. Eski Mısır medeniyeti, Aksum Krallığı, Kartaca, Kanem-Bornu ve Mali İmparatorluğu gibi büyük siyasi yapılar kıtaya şekil vermiştir.

İnsanlık ve medeniyet tarihi bu topraklardan fazlası ile beslenmiş fakat Afrika insanlığa bunca katkısına rağmen hep ters istikamette ilerlemiştir. Afrika’nın Batı ile tanışması belki de bu kıtanın makus talihinin başlangıcı olmuştur. Kıtanın Batı tarafından keşfi Roma’ya kadar uzanmasına rağmen bahsettiğimiz makus talih Batı’nın bu kıtayı sömürge anlamında keşfi ile başlamıştır. 15. yüzyılda Portekizliler ve daha sonrasında diğer Avrupa devletlerinin kıtaya ilgisi bu kıtanın geleceğini de olumsuz şekilde etkilemiştir.

Coğrafi keşiflerle başlayan ve Sanayi Devrimi ile birlikte devam eden süreç neticesinde dünyanın politik ve ekonomik merkezi Avrupa olmuştur. Avrupa’nın merkezi bir güç olarak yükselmesi, komşu kıtası Afrika’yı olumsuz olarak etkilemiş ve günümüze kadar devam edecek olan istikrarsız bir süreci beraberinde getirmiştir.

Afrika kıtasının geleceğini büyük ölçüde etkileyecek olan köle ticareti ile birlikte Avrupalıların kıta üzerindeki sömürü stratejisi başlamış Berlin Konferansı ile birlikte de sistematik bir hale dönüşmüştür. Bu noktada kıta üzerinde çıkarları ekseninde güç tesis ederek sömürgelere sahip olmak isteyen Avrupalı devletler, Afrika’da farklı stratejiler benimsemiştir. Avrupa’nın dönem itibarıyla temel üç gücü olan Britanya, Fransa ve Almanya, Afrika özelinde kurdukları farklı sistemlerle sömürge işlemlerine devam etmiştir. Britanya’nın daha yerele özgü ve yerel yöneticileri yönetime dahil ettiği dolaylı yönetim biçimi, Fransa’nın ise daha tepeden inmesi ve bir Fransız yaratmak üzerine kurulu doğrudan yönetim sistemi uyguladığı görülmüştür. Almanya ise diğer iki devlete göre sömürge sürecine geç katılmış olsa da, o da kendine özgü bir yöntem geliştirerek, elde ettiği toprakları merkeze çalışan bir pazar olarak kolonileştirmiştir.

Hepsi kendi çıkarı doğrultusunda geliştirdikleri yöntemleri üzerinden elde ettikleri bölgelerde kalıcı olmak için çalışmıştır. Bu yöntemlerin ise uzun dönemde Afrika kıtası üzerindeki etkisinin günümüzde bile hala devam ettiği söylenebilecektir. Dolayısıyla Berlin Konferansı ile sistematik bir biçim alan sömürü düzeninin incelenmesi bu çalışmanın ana konusu olan güç dengesi bağlamında kıtanın durumunu anlamak açısından önem arz etmektedir.

Almanya Şansölyesi Otto Von Bismarck tarafından organize edilen Berlin Konferansı ile sistematik bir hale gelen sömürü düzeni ise literatürde Afrika’nın Paylaşımı (Scramble for Africa) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tez çalışması da esas olarak bahse konu sistematik sömürü sürecini teorik bir düzlemde açıklamaya odaklanmaktadır. Bu açıklama çabasını ise Realizm temelinde Yapısalcı Realizm bakış açısıyla yapmaya çalışmaktadır.

Devlet merkezli bir anlayışı barındıran bir uluslararası ilişkiler teorisi olan Realizm, temelde güç, çıkar, denge gibi devletle doğrudan bağlantılı kavramlar üzerinden açıklanmaktadır. 19. yüzyılda Avrupa’da oluşan siyasi atmosfer, devleti siyasi aksiyomların merkezine yerleştirmiş, çıkar, güç ve denge gibi kavramları daha da görünür hale getirmiştir.

Teoriler yasalardan farklı olarak doğru yanlış değil açıklama arayışındadırlar. Bu çalışmada da esas amaç doğru/yanlış, iyi/kötü vb. ifadelerden çok dönemin güçlerinin Afrika bağlamında neden o şekilde davrandıklarını açıklamaya ve anlamlandırmaya çalışmaktır. Bu bakımdan teori/teoriler veri, bilgi, anlamlandırmalar için bir yol gösterici niteliğindedir. Dolayısıyla Afrika gibi büyük bir tarih ve coğrafyaya sahip bir bölgede uluslararası politikayı incelerken teorisiz hareket etmek pusulasızlık olarak görülmektedir.

Afrika'nın sömürgeleştirme ekseninde paylaşılması sonrasında genelde dünyada, özelde Kıta Avrupası'nda başlayan güç savaşları, Afrika'da Avrupalı güçlerin denge stratejisi olarak kendini göstermiştir. Bu denge ise Avrupa ve Afrika tarihine önemli oranda etki etmiştir. Dönemsel olarak Berlin Konferansı sonrası Avrupa'da ve Afrika'da oluşan siyasi atmosferde devletlerin güç dengesi mücadelesi ekseninde politikaların oluşturulduğu görülmüştür. Bu kapsamda, 19. yüzyıl sonunda Afrika'da ortaya çıkan siyasi koşullar, devletlerarası ilişkilerin Realist teori perspektifinden ele alınmasını elverişli hale getirmektedir.

Klasik Realizm Bununla beraber Realist teori kendi içinde farklı ekolleri barındırmaktadır. Bunlardan biri olan Klasik Realizm, insan doğası üzerinden güç ilişkilerini incelemektedir. Bir diğer ekol olan Yapısal Realizm (Neorealizm) ise sistemin yapısına odaklandığı ve Afrika bağlamında daha açıklayıcı görüldüğü için çalışmada tercih edilmiştir. Araştırılan dönemde uluslararası alandaki mücadele büyük devletler arasında yaşanmıştır. Dolayısıyla bu mücadele, Yapısal Realistlerin önerdiği formatta bir güç dengesi olgusunu ele almayı gerektirmektedir. Bu kapsamda, çalışmada ele alınacak aktörlerin aksiyonları ve reaksiyonları Yapısal Realizm/Neorealizm ekseninde ele alınacaktır.

Bu çalışmada, Berlin Konferansı sonrası Afrika'da ortaya çıkan siyasi durum Yapısal Realizm içerisinde yer alan ve Kenneth Waltz'ın öncülüğünü yaptığı Savunmacı Realizm açısından ele alınacaktır. Çalışmada önce Realizm-Yapısal Realizm ve güç dengesi hakkında bir teorik çerçeve verilecektir. Güç dengesinin daha iyi açıklanması ve anlaşılması adına tehdit dengesine de atıfta bulunulacaktır. Bilahare süreç analizi çerçevesinde, kıtadaki Avrupa merkezli sömürgecilik hakkında bilgi verilecek, Berlin Konferansı öncesi ve sonrasında Afrika'da ortaya çıkan durum anlatılarak, Afrika'da özellikle Almanya'nın denge belirleyici bir unsur olarak ortaya çıkmasının akabinde oluşan siyasi atmosfer, Avrupa'daki devletler arasında devam eden güç mücadelesi ve dengesi çerçevesinde ele alınacaktır.

Çalışmanın temel sorunsalı; Afrika'nın salt bir sömürü öznesi olarak ele alınmasının, tarihsel sürecin dramatize edilerek ezen/ezilen ilişkisi üzerine kurulmasının, tarihsel süreçte ve günümüzde Afrika'nın güç dengesi bağlamında konumunun anlaşılmasının eksik kalmasıdır. Bu ekseninde yapılan çalışma, güç dengesi ve sömürge bağlamında yapılacak inceleme ve açıklama çabası ile Afrika'nın tarihsel süreç içinde Avrupa merkezli gelişen dünya siyasetinde bulunduğu konumu anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Bir başka deyişle bu çalışmanın amacı, tarih akışı içinde cereyan eden olayları açıklamak değildir. Çalışmada esas olan, dönemin güçlerinin hangi dürtüler ve stratejiler ile hareket ettiğinin Yapısal Realizm

ekseninde açıklanması ve günümüzde dahi devam eden güç dengesinin Afrika açısından daha iyi anlaşılmasını sağlamak için bahse konu teori üzerinden anlamlandırma çabası içinde olmaktadır.

BÖLÜM I

1. Kuramsal Çerçeve: Yapısal Realizm ve Güç Dengesi

Uluslararası ilişkiler disiplininde teorik yaklaşımlar dünyayı anlama ve anlamlandırma açısından son derece önemlidir. Teorik yaklaşımlar sayesinde sistemdeki aktörlerin hareket ve reflekslerinin nedenleri daha iyi anlaşılabilmekte, sonuçları ise daha isabetli anlamlandırılabilir.

Uluslararası ilişkiler disiplinde farklı bakış açıları içeren pek çok teori olmasına rağmen genel olarak kabul gören teori realizm olmuştur. Diğer teoriler de farklı düzeylerde realizme eleştiri anlamında kendini konumlandırarak yer bulmuştur.

Uluslararası ilişkilerin en köklü teorilerinden biri olan Realizmin temelleri;

- Temel ve belirleyici aktörün egemen devlet olduğu, bu bağlamda uluslararası ilişkilerin temel olarak devletler tarafından belirlendiği,
- Uluslararası sistemin anarşik bir yapısının bulunduğu,
- Uluslararası ilişkilerin temelinde rekabet ve mücadele olduğu,
- Devletlerin temel amacının hayatta kalma içgüdüsüne dayandığı,
- Güç unsurunun devlet için vazgeçilmez olduğu

hususlarından oluşmaktadır (Ersoy, 2017, s.161-164).

Devletlerin ahlak ve çıkar ikileminde kalması durumunda, devletin sistemdeki bir unsur olarak en büyük sorumluluğu kendi çıkarını gözetmesidir. Bu bakımdan realizmin temel ilkesi devletin çıkarı ve bu ekseninde devamlılığını sağlaması olarak ele alınmıştır (Bostanoğlu, 2008, s. 83).

Ahlak ve gerçek ilişkisinde Nicolo Machiavelli'nin papalığın Hristiyan ve ahlak merkezli yaklaşımına karşılık, devlerin çıkarını savunması gerektiği yönündeki görüşleri de realizme temel oluşturmaktadır. Bu bakımdan Machiavelli, uluslararası ilişkilerde ahlak devlet çıkarına hizmet ediyorsa vardır yaklaşımını savunmuştur. Bu yaklaşım modern zamanlarda realizmin teori olarak ele alınmasıyla da temel anlayışlardan biri olmuştur (Morgenthau, 1993, s. 5-6).

Öze ilişkin felsefesi Thomes Hobbes'a dayandırılan realizmin temellerini E.H.Carr ve Hans Morgenthau'nun attığı söylenebilecektir (Bostanoğlu, 2008, s. 50). Çalışmanın

kurgusunda etkili olan figür, Yapısal Realizmin kurucusu sayılan Kenneth Waltz'tur. Yapısal Realizm devletlerin arasındaki ilişkiyi ve devlet politikalarını incelerken, devletlerin belirleyiciliğini değil sistemin yapısına atıf yapmaktadır.

Klasik realistlerin kişileri ön plana çıkartan yaklaşımına karşı, Kenneth Waltz sisteme vurgu yaparak, işleyişi sistem üzerinden okumaktadır. Yapısalcı bir yaklaşım benimseyen neorealizmin temel alanı devletlerarası güç mücadelesi ve bu mücadelenin araçlarıdır (Bostanoğlu, 2008, s. 95).

Waltz, uluslararası sistem ile onu oluşturan birimler arasında bir ayrım yaparak, sistemde birimlerin değil birimlerin birbirleri ile ilişkilerini vurgulamaktadır. Birimle de bu yapı içinde bir anlam kazanmaktadır. Serbest pazarda görünmez el ile oluşturulan sistem gibi uluslararası sistem de birimlerin anarşik ortamda varoluş mücadelesi verdiği bir ortamdır (Waltz, 1959, s. 89).

Kenneth Waltz'a göre ulusal düzeydeki sorunlarla ilgilenen teoriler indirgemeci teoriler, uluslararası düzeydeki sorunlar bağlamında çalışan teoriler ise sistem teorileri olarak ele alınmalıdır (1979, s. 18). İçeriden-dışarıya şeklinde ele alınan indirgemeci yaklaşımda devlet ulusal düzeyde ilgi alanlarına sahiptir. Ancak Waltz, sistem teorisini benimseyerek, sistem içerisindeki unsurlarla değil doğrudan sistemle ilgilenir (Ersoy, 2017, s.173). Dolayısıyla devlet davranışlarını belirleyen temel unsur sistemin içerisindeki yapıdır. Yapısal Realizm de Klasik Realizm gibi anarşik bir yapı üzerinden hareket eder. Ancak Waltz'a göre bu anarşik yapıdaki her devlet imkân ve kabiliyetleri doğrultusunda davranmaktadır (1979, s. 88).

Uluslararası politikada sistemi oluşturan yapılar çıkar ve güç peşinde hamleler yaparlarken aynı zamanda o sistemi oluşturan yapılar olduğu için, ülkelerin söz konusu çıkar ve güç hamleleri sistemi birlikte oluşturan bir eylem bütünü olmaktadır (Waltz, 2015, s. 115).

Güç kavramı, uluslararası ilişkilerin en temel ve belirleyici unsurlarından biri olmanın yanı sıra üzerinde ortak bir tanıma ulaşılması güç bir kavram olmuştur. Realizm çerçevesinden bakıldığında güç, anarşik ortamdaki devletlerin hayatta kalmak adına kullandıkları yegâne araçtır. Morgenthau güç kavramının ahlaki ve hukuki ilkeler karşısında uluslararası siyaseti yönlendiren temel unsur olduğunu belirterek güç ekseninde çıkar tanımlaması yapar. Bu iki unsur ise devletlerarası ilişkilerin temelini oluşturmaktadır (Bostanoğlu, 2008, s. 92).

Ancak çalışmanın konusu çerçevesinde ele alınan güç kavramı, gücün görünmeyen yönüne ilişkindir. Bu bağlamda Kennet Waltz'un da üzerinde durduğu gibi güç; askeri bir yaptırım değil, uluslararası sistemde eşit olarak dağıtılmayan yeteneklerin devletlere sağladığı hareket alanı ve bir araçtır (Waltz, 1979, s. 81). Diğer bir ifadeyle, Yapısal Realizm güç kavramını diğer aktörlerin davranışlarının değiştirilmesini değil, uluslararası sistem içerisinde sahip olan hareket serbestisi ve kısıtlamalardan en az etkilenme durumu olarak ele almaktadır. Dolayısıyla burada gücü devletin yeteneği değil, sistemin yapısı belirlemektedir (Özdemir, 2008, s. 128).

Dinamik bir kavram olarak ortaya çıkan güç kavramı, realist teoride devletin kapasitesi (askeri, ekonomik, teknolojik vb.) olarak ele alınmaktadır. Bunun yanısıra güç olgusu devletlerin birbirleri ile etkileşimini de kapsamaktadır. Buna göre devletlerin güçleri sadece kapasiteleri ekseninde değil, diğer devletlerle etkileşimi ile açıklanmaktadır. Bu durumda devlet gücünü sistemde bulunan diğer devletlerin güçleri doğrultusunda belirleyecektir (Viotti ve Kauppi, 2016, s.52).

Devletin başrolü oynadığı sistemde, devletler, aralarındaki güç mücadelesinde rasyonel hareket ederek, çıkarlarını azami seviyeye çıkarmak gayretindedirler. Çıkarlarına güç yoluyla ulaşma amacındaki devletlerin gücü ise diğer devletleri daha çok etkileyebilme oranında bir anlam ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir devlet sistemdeki diğer devleti etkilediği ölçüde güçlü olabilmekte ve bir devlet gücünden bahsedilebilmektedir.

Güç kavramı ise devletlerarası ilişkilerde güç dengesi (balance of power) olarak karşımıza çıkmaktadır. Anarşik yapıda mevcudiyetlerini devam ettirmek adına hareket eden devletlerin aralarındaki münasebetler, ortaya güç dengesini çıkarmaktadır (Bostanoğlu, 2008, s. 97).

Devletler ulusal düzeyde hiyerarşik bir ilişki geliştirirler. Devletin iç işleyişinde önemli olan husus otoritedir. Uluslararası politikada devletlerin arasında ilişkisi ise güç temelli olmaktadır. Dolayısıyla uluslararası bir sistemde devletler haklı ya da haksızlığı değil, güç ilişkilerine dayalı kazanç veya kayıpları söz konusudur. Yine uluslararası sistem, ilişkilerin dikey ilerlediği ulusal sistemlerin aksine yatay bir ilişki biçiminde kendini gösterir. Bu yatay durum ise güç ilişkileri güç dengesi, mücadele ve uyuşma şeklinde olmaktadır (Waltz, 2015, s. 142).

Kenneth Waltz'a göre uluslararası sistemin yapısı; anarşik ortamda parçaların birbirleri ile eşit kabul edildiği, yatay bir yapılanma olduğu, bekanın devletin temel saiki

olduğu, sistemin parçalarının yani devletlerin anarşik ortamdan dolayı benzeştiği, ancak devletlerin de kabiliyetleri ekseninde farklılaştığı bir şekilde sürmektedir (Ersoy, 2017, s. 174). Sistemi oluşturan devletlerin bir araya gelişi, kendi karakteristikleriyle değil, sistemin özü itibarıyla olmaktadır. Sistemin durumu devletleri kimi zaman sınırlandırmakta, kimi zaman bir şekilde davranmaya zorlamaktadır (Bostanoğlu, 2008, s. 102).

Yapısalcılıkta her biri kendine ait bir karakteristiği olan unsurların bir bütün halde yapı içinde bir anlam ifade ettiği ele alınmaktadır. Bu bakımdan Waltz'ın yapısalcılığında devletlerin her biri ayrı aktörler olmasının yanında genel yapının bu devletlerin durumlarına yön verdiği görülmektedir (Bostanoğlu, 2008, s. 99).

Uluslararası ortamın anarşik olmasından yola çıkarak yine uluslararası ortamda bir otorite hiyerarşinin olmadığı söylenebilecektir. Burada önemli nokta; güç ve hiyerarşisi ve otoritenin farklı şeyler olmasıdır. Anarşi bir kaos ortamından ziyade üstün ya da egemen olmayan bir gücün olmadığı ifade etmektedir (Bostanoğlu, 2008, s. 84).

Realizmin temel ve öncü figürlerinden biri olarak kabul edilen Tukididis asker, diplomat ve tarihçi bir Atinalıdır. Yaşadığı dönemde Atina ve Sparta arasındaki savaşı anlattığı Peleponnez Savaşları'nda, iki unsur arasında yaşanan savaşın, çıkar ve ahlak çatışması ekseninde çıkar lehine ilerlediğini anlatmıştır. Bu açıdan devletler arasındaki bir düzen boşluğunun anarşi olarak kendisini gösterdiği, anarşinin de devletleri çıkar odaklı düşünmek zorunda bıraktığı görülmektedir (Bostanoğlu, 2008, s. 84).

Atina'nın güçlenmesi karşısında Sparta'nın daha önce imzalanan barış anlaşmasını bozması, Atina'nın da güç ve çıkar odaklı büyüme isteği, ahlak-çıkâr ikileminde iki tarafı da çıkar ve güç odaklı bakmak durumunda bırakmıştır. Zira Atina'nın Melos'u istilası sırasında Melosluların Atina donanması kıyılarındayken yapılacak bir görüşmenin geçerli olmayacağı itirazına Atinalılar çıkar ve güç merkezli bir anlayışla yaklaşmış ve şartları güçlü olanın belirleyeceğini Meloslulara göstermiştir (Bostanoğlu, 2008, s.85).

Bazı devletlerin güçlü bazı devletlerin ise daha güçsüz olduğu bir ortamda uluslararası sistemde bu güç kapasitesine göre bir otorite hiyerarşisinden bahsedilemeyecektir. Dolayısıyla uluslararası sistemin anarşik bir ortamda bir otoriteden yoksun olduğu ve durumun da devletlerin temel olarak kendilerinden başka bir dayanakları olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası sistemde anarşik ortam ve güvensizliğin ekseninde ise güvenlik ikilemi olarak adlandırılan durum ortaya çıkmıştır. Bu güvensizlik ortamı devletleri güç dengesi temelinde hareket etmeye itmiştir (Viotti ve Kauppi, 2016, s.56).

Anarşik sistemde var olmaya çalışan devletler işlevleri açısından birbirleriyle benzeşmektedir. Bu benzeşme devletlerin güç mücadelesindeki konumlarının eşit olduğu anlamına gelmemektedir. Benzeşmenin temel dayanak noktası bütün devletlerin çıkarlarını azami düzeye çıkarmak olmasıdır. Bu açıdan çıkarları ve varoluşsal kaygıları etrafında şekillenen politikalar aslında sistemin düzenleyici unsuru olmaktadır (Bostanoğlu, 2008, s. 103).

Kenneth Waltz yapısal realizmde sistemin güç dengesini dayattığını savunmaktadır. Dolayısıyla güç dengesinde belirleyici olan idareciler değil, anarşik ortamda işleyen uluslararası sistemin kendisi olacaktır. İttifaklar, devletler arasındaki rekabetler ve mücadeleler de yapının kendisi tarafından dayatılan olgulardır (Viotti ve Kauppi, 2016, s. 60).

Güç dengesinin devamında uluslararası sistemin anarşik bir zeminde olduğu ve bu zeminde mücadele veren birimlerin yani devletlerin varlıklarını sürdürme amacı temel unsurdur. Dolayısıyla hangi devletin bir diğerine göre ne kadar güçlü olduğu değil, anarşik düzende nasıl sürdürülebilir bir varlık gösterileceğinin önemi daha fazla olacaktır. Bu sürdürülebilirlik iddiası da bizi güç dengesinin önemine götürecektir (Waltz, 2015, s. 152).

Güç dengesinin bir diğer yönü de dengenin bir dengeleme süreci içinde gerçekleşmesidir. Bu bakımdan bir sistemde bir dengenin yaratılması bir süreç içerisinde meydana gelmektedir. Devletler bu dengeleme sürecinde sürekli dikkat halinde daha geniş bir perspektiften yola çıkarak hareket etmektedir (Sheehan, 2000, s. 14).

Uluslararası sistemi eşitsizlik üzerine kurulu olarak ele alan güç dengesi olgusu güçlü-zayıf ilişkisindeki eşitsizliğin dengelenebileceğinden yola çıkmaktadır. Sistemdeki tüm devletler, birbirlerinin konumlarına göre bir dengeye gelerek ya da dengeyi gözeterek çatışmaktan kaçınmaktadırlar. Bu bakımdan hayatta kalma savaşında devletler güç dengesini gözetmek zorunda kalmaktadır (Sheehan, 2000, s. 8).

Öte yandan Kenneth Waltz, devletlerin uluslararası sistemde kontrol etme yeteneğinin bulunmadığını, bir devletin bütün devletleri ve sistemi kontrol edemeyeceğini, kontrol mekanizmasının sadece belirli konular üzerinde olabileceğini ifade etmektedir (Waltz, 1979, s. 191-192).

Yapısal Realizme göre tek kutupluluk içerisinde istikrarsızlık barındırır ve sistemin sürdürülmesini imkansız hale getirir. Dolayısıyla iki kutuplu bir düzen, sistem açısından daha sağlıklı olacak ve tek kutuplu sisteme göre daha istikrarlı olacaktır. Bu bağlamda sistemde hegemon bir güç ön plana çıkarsa, diğer devletler bir arada hareket ederek hegemon güce karşı tek bir kutup gibi hareket ederek güç dengesini sağlayacaktır (Aydın ve Bakıncak, 2016, s. 97). Ayrıca iki kutuplu sistemde denge iki güç arasında kurulduğu için caydırma politikası etkili olmayacak, devletler arasında çatışma çıkma olasılığı da azalacaktır (Mearsheimer, 1990, s. 7-8).

Sistemde birçok devlet olmasına rağmen, güç dengesinin bir devlet lehine değişmesi durumunda, diğer devletler tek bir güç olarak hareket ederek diğer devleti dengelemeye çalışırlar. Dolayısıyla sistem iki kutuplu şekilde devam etmektedir (Keyik ve Erol, 2019, s. 39). Diğer bir ifade ile, uluslararası sistemde tehdit algılaması ortaya çıktığı zaman diğer güçler bir kutup oluşturarak, sistemde hegemon olmaya çalışan gücün karşına çıkmaktadırlar. Eğer devletlerin sistemde yer almalarını sağlayan yeteneklerini kaybetmesi ya da ana yapıda bir değişiklik olması halinde sistemin ana yapısı da değişecektir (Bostanoğlu, 2008, s. 104).

K.Waltz savaşları; insan doğası, devletlerin sahip olduğu yapılar ve uluslararası ortamın anarşik yapısı ile açıklamaktadır. Buna göre savaşların temel sebebi uluslararası sistemin yapısı olmaktadır. Uluslararası sistemde oluşan anarşik yapı, devletleri güvenlik ikilemi ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu ekseninde, devletler güvenliklerini diğer devletleri tedirgin etmeden yapmak durumunda kalmaktadır (Eralp vd., 2009, s. 150).

Güç mücadelesinin sertleşmesi, doğru orantılı olarak ittifakları da arttırmaktadır. Güç mücadelesinde birbirlerine rakip olabilecek iki güç, üçüncü bir gücün sistemde tehlike yaratmasıyla birlikte, örtülü bir ittifak kurabilecektir (Waltz, 2015, s. 208).

Uluslararası sistemde devletler arasında mutlak bir eşitlik olmadığı için, sistemdeki devletler güç dengesinde ve çıkar çatışmasında sisteme tutunabilmek adına ittifak yoluna gidebilmektedir. Bu kapsamda bir devlet, arzuladığı güce ulaşana kadar ittifak sistemi içinde hareket ederek güç dengesinde kendisine alan açabilmekte ve güvenlikleri sağlama yoluna gitmektedir (Sheehan, 2000, s. 55).

Bir üst otorite kabul etmeyen devletler arasındaki ilişkiler çoğunlukla çatışma neticesinde sürmektedir. Üst otorite yokluğu, anarşi ortamını hazırlarken, devletlerarasındaki rekabet ve çıkar çatışması da bu anarşik ortamı beslemektedir. Hobbes'un doğal hal kavramına atıfla anarşik ortam kişiler için sürdürülebilir değilken, devletlerarası ilişkilerde

katlanılabilir bir durum olmaktadır. Bu bakımdan Hobbes için toplumlara yönelik bir Leviathan gerekiyken, uluslararası ilişkilerde böyle bir durum söz konusu değildir.

Uluslararası ilişkilerdeki doğal ortam diğer bir deyişle anarşi halinde devletlerin temel dayanağı güç mücadelesi olacak ve güç dengesi kavramı, anarşik ortamın savaş halini yumuşatacaktır (Eralp vd., 2009, s. 46).

Yapısal Realizm, anarşik düzende rasyonel davranan devletlerin aslında statüko da olarak adlandırılabilir bir sistem içinde hareket ettiğini anlatmaktadır. Dolayısıyla bu statüko düzenindeki güç mücadelesinde, kendi çıkarları peşinde koşan devletlerin, temel güçlerin de çıkarlarını gündemde tutarak statüko içinde yer bulmaya çalıştığı görülecektir (Bostanoğlu, 2008, s. 106).

Güç ve kontrol unsurları, güç dengesi kavramına başvurulmasını getirmektedir. Yapısal Realizm içerisinde güç dengesine farklı yorumlar getiren Saldırgan Realizm ve Savunmacı Realizm olmak üzere iki farklı yaklaşım bulunmaktadır.

Saldırgan Realizmin temsilcisi John Mearsheimer'a göre devletler saldırgan yaklaşım benimserler. Devletlerin esas amacı dengeyi sağlamak değil rakipleri üzerinde daha iyi bir konumda olmaktır. Dolayısıyla Mearsheimer gücü araç olmaktan çıkartarak amaç konumuna getirmektedir (Mearsheimer, 2001, s. 33-34).

Savunmacı Realizmin temsilcisi Waltz ise gücü bir araç olarak ele alarak, devletlerin nihai endişe ve amaçlarının güvenlik olduğu belirtmektedir. Bu bağlamda devlet, sistem içerisindeki gücünü azamileştirmek yerine kendine hareket alanı serbestliği yaratarak konumunu korumaya çalışacaktır (Waltz, 1979, s. 126).

Sistemdeki devletlerin güç temerküzü gerçekleştiren devleti tehdit olarak algılamaları konusundaki endişelerini artıracığını, öte yandan gücünü artıran devletin de sistem içerisinde kendisine yönelik düşmanlıkları artırmasına yol açar. Savunmacı Realistler böyle bir durumda güç ve güvenlik ikilemi arasında devletlerin güvenlik yönünde seçim yaparak daha tedbirli davranacaklarını savunur. Bu kapsamda anarşik düzenin devletler için güç kullanma açısından çok belirleyici olmadığını, keza güvenlik olgusunun daha ön planda tutulacağına inanırlar. Bu açıdan, devletler aldıkları payı artırmak yerine, mevcut sistemdeki yerlerinin korunmasına öncelik vermektedirler (Viotti ve Kauppi, 2016, s. 63-64)

Devletler, güç dengesinin bozulmasını önlemek için “dengeleme” politikasına başvururlar. Dengeleme olgusu ise iç ve dış dengeleme olarak ikiye ayrılmaktadır. Devletler

kendi kaynaklarına dayanarak askeri kapasitesini artırmak suretiyle güçlenmeye başlayan devlet karşısında denge sağlayabilir. Bu dengeleme yöntemi devletlerin uyguladığı iç dengeleme olarak ifade edilebilir. Dış dengelemede ise devletler güç dengesini bozan bir devlete karşı ittifaklar kurarak dengeleme arayışına girme eğilimindedir (Uzer, 2013, s. 75).

Yapısal Realizmin savunucularından biri olan Stephan Walt'a göre devletler dengeleme hususunda gücün kaynağına değil güç dengesine tehdit olarak algılanan devlete karşı pozisyon almaktadırlar. Söz konusu tehdit algısı ise devletlerin konumu, dünya algısı vb. unsurlar tarafından belirlenmektedir (Uzer, 2013, s. 78).

Genel olarak Yapısal Realizm ve Savunmacı Realizm;

- Devlet davranışlarının sistem içerisinde belirlendiğini,
- Sistemin temel aktörü devletlerin, güç maksimizasyonu yerine güvenlik ve sistemdeki hareket serbestliğini tercih ettiğini,
- İstikrar için çift kutuplu bir sistemin daha sağlıklı olduğunu,
- Sistem içerisinde kurulan güç dengesinde devletlerin hegemon olmaya çalışmadığını, aksine düşman yaratmadan, hayatta kalma içgüdüleri ile azami tedbirli davranılması gerektiğini savunmaktadır.

Tehdit Dengesi kavramı uluslararası ilişkiler alanında önemli ve güç dengesi kavramını tamamlayan kuramsal bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Stephen Walt, bu kavramı geliştirerek uluslararası ilişkilerdeki güç ilişkilerini ve istikrarı anlamak için kullanılan bir model olarak ortaya koymuştur. Tehdit dengesi, güçlü devletlerin birbirlerini dengelemek amacıyla daha zayıf devletlerle ittifaklar kurduğu veya politikalarını şekillendirdiği bir durumu ifade etmektedir (Walt, 1990, s. 1-2).

Walt, "The Origins of Alliances" adlı kitabında tehdit dengesi kavramını açıklarken, devletler arasındaki ilişkilerin temelde güç dengesine dayandığını ve devletlerin birbirlerine yönelik algıladıkları tehditlere tepki vererek dengeler oluşturduğunu öne sürer. Bu anlamda, bir devletin gücü arttıkça diğer devletler tarafından algılanan tehdit seviyesi de artar ve bu durum diğer devletleri dengeleme çabalarına yönlendirir (Walt, 1990, s. 1-2).

Tehdit dengesi kuramına göre, bir devletin gücünün artması diğer devletlerin güvenlik kaygılarını artırabilir ve bu da ittifakların oluşmasına veya politika değişikliklerine yol açabilir. Bu durum, bir devletin tek taraflı olarak aşırı güç kazanmasını engellemek amacıyla diğer devletlerin birleşmesine veya işbirliği yapmasına neden olabilir. Bu dengeleme çabaları,

uluslararası sistemde istikrarı korumak ve büyük güçlerin hegemonyasını sınırlamak amacıyla gerçekleşir (Walt, 1997, s. 392).

Tehdit dengesi kavramı, uluslararası ilişkilerdeki güç dengesini anlamaya ve devletler arasındaki ilişkileri tahmin etmeye yönelik bir perspektif sunar. Ancak, eleştirilere de maruz kalmıştır. Kavramın genel geçerliliği ve devletlerin sadece güç ve tehdit faktörlerine dayalı olarak hareket ettiği düşüncesi bazı eleştirilere konu olmuştur. Yine de, tehdit dengesi kavramı uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını anlamak ve açıklamak için önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır (Bock ve Henneberg, 2013, s. 18-20).

Tehdit dengesi, devletler arasındaki ilişkilerde güç kadar, algılanan tehditlere dayalı bir dengeleme yaklaşımını ifade eder. Bu yaklaşıma göre, devletler kendilerini tehdit altında hissettiğinde, bu tehdidi dengelemek amacıyla ittifaklar kurabilir, politika değişiklikleri yapabilir veya güçlerini artırabilirler. Tehdit dengesi, sadece askeri güç değil, aynı zamanda ekonomik, siyasi ve stratejik faktörleri de içeren bir dengeleme biçimidir. Devletler, kendilerini olası bir tehdide karşı korumak amacıyla çeşitli stratejiler izlerler (Bock ve Henneberg, 2013, s. 6-9).

Güç dengesi ise, devletler arasında askeri, ekonomik veya siyasi güç faktörlerine dayalı bir dengeleme anlayışını ifade eder. Bu kavram, devletlerin kendi güçlerini ve diğer devletlerin güçlerini dengelemeye çalıştığı bir yaklaşımı temsil eder. Güç dengesi, büyük güçlerin hegemonyasını sınırlamak ve istikrarı korumak amacıyla küçük veya orta büyüklükteki devletlerin birleşmesi veya işbirliği yapmasıyla gerçekleşebilir. Waltz'un literatüre kazandırdığı söz konusu kuramda tehdit dengesinden farklı olarak daha yalın bir şekilde, devletlerin algılarını bir kenara koyarak, matematiksel bir yaklaşım benimsenmeye çalışılmıştır. Burada Kenneth Waltz'un oluşturmaya çalıştığı durum aslında pozitif bilimlere öykünerek, kurama dair temel bir yaklaşım geliştirilmeye çalışıldığı içindir (Waltz, 2018, s. 22-30).

İki kuram arasındaki temel fark, tehdit dengesinin daha çok güçten ziyade algılanan tehditlere odaklanmasıdır. Tehdit dengesi, bir devletin gücünün yanı sıra, diğer devletlerin niyetlerini ve potansiyel tehditlerini de dikkate alır. Tehdit dengesinde saldırgan niyetler, coğrafi yakınlık, ideoloji gibi unsurlar belirleyici olmaktadır. Öte yandan, güç dengesi daha çok askeri, ekonomik veya siyasi güç faktörlerine odaklanır ve devletlerin bu güçleri dengelemeye yönelik çabalarını vurgular (Öztürk ve Durak, 2022, s. 8-10).

Her iki kavram da uluslararası ilişkilerdeki karmaşıklığı açıklamak ve analiz etmek amacıyla kullanılan teorik yaklaşımlardır. Tehdit dengesi, devletlerin kendi güçleriyle birlikte çevrelerindeki potansiyel tehditleri nasıl algıladıklarını anlamak için önemlidir. Güç dengesi ise, devletler arasındaki güç dengesinin nasıl oluştuğunu ve değiştiğini incelemek için kullanılmaktadır.

BÖLÜM II

2.1. Afrika’da Sömürgecilik

2.1.1. Genel Bakış

Coğrafi keşifler, Rönesans, Sanayi Devrimi gibi etkilerle Avrupa merkezli oluşmaya başlayan dünya düzeni, etkisini Afrika üzerinde de göstermiştir. Söz konusu etkiyle birlikte Afrika kıtası sömürgecilik olgusunu daha sistematik olarak yaşamaya başlamıştır. Sömürge çağıının başlaması ile kıta kendi ismi gibi kara bir talihle yaşamak zorunda kalmıştır.

Luraghi’ye göre sömürgecilik , “ekonomisi tarıma ve zanaata dayanan, teknik yönden geri kalmış halkların, daha ilerlemiş tekniğe sahip Avrupa devletleri tarafından boyunduruk altına alınmaları...”dır (Luraghi, 1994, s. 17). Braudel’e göre ise “1492’den beri [Avrupa’nın] her tür yayılması...” sömürgecilik anlamına gelmektedir (Braudel, 2006, s. 430). Kavas’ın tanımıysa “Bir devletin kendi sınırları dışında kalan genelde deniz aşırı toprakları askerî müdahale başta olmak üzere çeşitli yollarla ele geçirmesi ve orada hâkimiyet kurup yerli toplumlar üzerinde siyasî, iktisadî ve kültürel alanlarda üstünlük sağlayarak bunların her türlü imkânlarını kendi menfaati için yağmalaması” şeklindedir (Kavas, 2009, s. 394).

Her ne kadar kıtanın Avrupa tarafından sömürüsü 1884-1885 yıllarında yapılan Berlin Konferansı sonrasına dayandırılrsa da kıtanın geleceğini de büyük oranda etkileyecek olan köle ticareti bu sömürü tarihinin başı olarak alınmalıdır. Bu bakımdan 15. yüzyılda Portekizliler ile başlayan Afrika sömürüsü değişik şekillerde ve farklı araçlar ile yürütülmüştür.

Afrika’nın sömürgeleştirilmesi kapsamında Avrupalı devletler, Afrika kıtasındaki etkilerini arttırmak ve çıkarları üzerindeki hakimiyetlerini devam ettirmek için çeşitli sömürge yöntemlerine başvurmuştur. Bu kapsamda, Britanya İmparatorluğu ve Fransa’nın günümüzde de devam eden siyasi etkileri dikkate alındığında, Afrika’da kurdukları/kurmaya çalıştıkları sömürge sistemleri dikkat çekmektedir. Britanya’nın “dolaylı yönetim” (indirect rule) ve Fransa’nın “doğrudan yönetim” (direct rule) olarak literatüre giren yönetim/sömürge şekilleri, kıta üzerindeki etkileri açısından incelenmeye değer görülmektedir. Avrupa’nın dönem itibarıyla diğer büyük gücü Almanya’nın ise İngiliz ve Fransızlara nazaran sömürge geçmişi olmamış ve -ileride de açıklanacağı üzere- sömürgecilik konusunda iki devlet gibi kendine has yöntemler geliştirmemiştir. Özellikle Berlin Konferansı ile başlayan süreçte Avrupalı

devletlerin sistematik olarak Afrika'nın Paylaşımına başlaması neticesinde, kıtada faaliyet gösteren devletler çıkarları doğrultusunda benimsedikleri sömürge yönetim modelleri aracılığıyla bölgede kalıcı olmaya çalışmışlar, bu doğrultuda kendi iç politikalarından da bağımsız olmamak kaydıyla bir takım yöntemler geliştirmişlerdir. Daha önce de ifade edildiği gibi Britanya ve Fransa'nın temelde sömürüye dayanan ama uygulamada farklı görünen yönetim/sömürge şekilleri, Afrika kıtasının günümüzdeki yapısını anlamak için de önem arz etmektedir.

2.1.2. Afrika ve Sömürge

Afrika'da Afrika'da ilk ciddi sömürgeciliğin kıta insanının bedeninin ve geleceğinin köleleştirilerek başladığı görülmektedir. 15. yüzyılla beraber önce Portekizliler daha sonra diğer Avrupa devletleri Afrikalıları, dünyanın çeşitli yerlerinde doğan iş gücü ihtiyacında kullanılmak üzere köle olarak ihtiyaç bölgelerine zorla götürmüşlerdir. Avrupalılara kıyasla Afrikalıların, hastalıklar ile farklı iklim koşullarına karşı dayanıklı olmaları ve ucuz işgücü kapsamında değerlendirilmeleri, Afrikalıları Avrupalılar için mükemmel işçiler kategorisine yerleştirmiştir (Boddy-Evans, 2018).

15. yüzyılda Portekiz denizcilik, matematiksel hesaplamalar ve yön bulma konusunda gösterdiği gelişmeler ile dini ve siyasi nedenler ekseninde Coğrafi Keşifler dönemini başlatmıştır. 1445 yılında Yeşil Burun'a ulaşan Portekizli denizciler, 1471 yılında Ekvator'a kadar gitmişlerdir. Portekizli Bartolomeu Diaz, Ümit Burnu olarak da bilinen Afrika'nın en güney ucunu keşfetmiş, Vasco de Gama ise Ümit Burnu'ndan ileri giderek Doğu Afrika'ya ulaşmıştır. Bu gelişmelerin akabinde 15. yüzyılın sonuna kadar Portekizliler keşifler yoluyla Afrika kıtasının batısının detaylı coğrafi hesaplamalarını yapmışlardır (Özensoy, 2019, s. 822).

Portekiz'in kurduğu sömürge imparatorluğu, keşfettikleri ülkelerdeki kıyılara yerleşerek ticari kolonilerle etki kurmaya çalışmıştır. Ancak Britanya, Fransa, Hollanda gibi yükselen güçlerin karşısında varlık gösteremeyerek 16. yüzyıldan sonra etkisini kaybetmiştir. Berlin Konferansı sonrasında ise Afrika'da elinde sınırlı bir bölge kalmıştır (Özensoy, 2019, s. 824).

Dünya pazarında ihtiyaç duyulan işgücü temininde Afrika'nın temel kaynak alanı haline gelmesiyle birlikte, Afrikalılar köle olarak Amerika kıtasında daha fazla kullanılmaya başlamıştır. Özellikle İngilizlerin başta Royal African Company ve daha sonra bireysel

tüccarlar aracılığıyla yürüttüğü Afrika'daki insan sömürsü faaliyetinin odağında, daha önce de ifade edilen Afrikalıların dayanıklı olmasının yanında, Afrikalıların Amerika kıtasında İngilizlere sorun teşkil etmeyecek olmaları da bir etken olarak görölmektedir (Wolf, 2019, s. 280).

Köle ticaretinin yanında özellikle Berlin Konferansı sonrası başlayan sistematik sömürü dönemine kadar Afrika kıtası yine Avrupalı devletlerce çeşitli araçlar kullanılarak sömürölmüştür. Bu kapsamda kaşifler, ticari şirketler, din, iletişim araçları gibi unsurlar Avrupalı devletlerin ilgilendikleri bölgelerde etkilerini arttırmak için kullandığı vasıtalar olmuşturlardır.

Kaşifler gittikleri yerlerde sadece mekân anlamında keşifler yapmamışlar aynı zamanda bölge halkının sosyolojik yapısını da tahlil etmişlerdir. Kimi zaman şiddet kullanmışlar, kimi zaman barışçıl yollarla ilerlemişlerdir. Gittikleri yerlerde kabile şefleri ile iyi ilişkiler kurmuşlar, onları Batı kültürü ile tanıştırmışlardır. Gittikleri kimi yerlerde yerli halk tarafından benimsenmişler ve hatta bölge coğrafyasına kendi değerlerini ifade eden isimler koymuşlardır.

Avrupa'da başlayan ve özellikle 17. yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlayan güç dengesi savaşları, ticari sistemin merkantilist sisteme evrilmesi, hammadde arayışı ve dolayısıyla sömürgecilik arayışını da arttırmıştır. Bu bakımdan bir ada ülkesi olarak temel kara gücü zaafı olan Britanya da denizde hakimiyet ekseninde hareket ederek sömürgecilik faaliyetlerine başlamıştır (Çakaş, 2019, s. 211).

1756-1763 arasında Britanya ile Fransa arasında meydana gelen Yedi Yıl Savaşları neticesinde, savaş kaybedip Hindistan'ı Britanya'ya kaptıran ve güç dengesi aleyhine gelişen Fransa, Napolyon döneminde güç dengesini lehine değiştirmek için hedef olarak Afrika'yı belirlemiştir. Bu kapsamda Napolyon 1798 yılında Mısır'ı işgal ederek Britanya'nın Hindistan üzerindeki nüfuzunu kırmayı amaçlamıştır (Çakaş, 2019, s. 213).

Avrupa'da ortaya çıkan Sanayi Devrimi, Afrika'nın da kaderini büyük oranda değiştirmiştir. Daha çok Amerika kıtası, Hindistan gibi uzak yerlerdeki ticaret yolları ve merkantalist sistem yöntemle gerçekleştirilen dünya ekonomik faaliyetleri Sanayi Devrimi ile birlikte farklı bir aşamaya geçmiştir. Hammadde arayışı ve yeni kaynakların ihtiyaçlarının artması Avrupa'nın sanayileşen güçlerini Afrika kıtasına yöneltmiştir.

Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan Yeni Sömürgecilik anlayışı, o güne kadar dünyanın Avrupalı güçler arasında paylaşılması neticesinde yeni alanlara daha sistematik biçimde yönelmeyi içermektedir. Bu kapsamda daha büyük bölgeleri kontrol eden devletlerin küçük yapılara dönüştürülerek siyasi ve ekonomik olarak Avrupalı devletlerce yönetilmesi amaçlanmıştır (Armaoğlu, 1997, s. 498).

Sanayi Devrimi sonrası endüstrileşen dünya ve pazar arayışının artması Fransa'yı yeni güç alanı tesis ederek ticaretini yapabileceği alanlara yönlendirmiştir. Avrupa'daki rekabetin de etkisiyle Afrika'ya yönelen Fransa 1858'den itibaren Sömürgeler Bakanlığı olarak da kurumsallaştırılan bir takım düzenlemelerle birlikte gerek devlet olarak gerekse de seyyah, kaşif ve misyonerler aracılığı ile Afrika kıtasındaki faaliyetlerini sürdürmüştür (Uygur ve Uygur, 2013, s. 275).

19. yüzyılda Nil'in kaynağını araştırmaya çalışan İngiliz John Speck, 1850'de Nil Nehri'nin kaynağını bulmaya uğraşan Samuel Baker, bilahare Nil Nehri'nin kaynağını bulan ve bu sırada Kongo ve Zambezi Nehirlerini de bulan David Livingstone ve daha sonra "Sir" unvanını alacak olan Henry Morton Stanley 1870-1894 yılları arasında Uganda, Kenya ve Kongo'nun iç kısımlarını gezerek, İngiliz devletinin söz konusu bölgelerde öncü gözlemcileri, daha sonra ise yöneticileri olmuşlardır. Keza Fransız Rene Caillie'de Fransa adına Batı Afrika'da keşifler yapmıştır (Armaoğlu, 2004, s. 136).

Avrupa'nın Afrika'ya girişinde kilit rol oynayan ticaret şirketleri devletleri hem büyük mali yükten kurtarmış hem de devletlerin oraya bizzat girmelerinden önce alt yapıyı hazırlamışlardır.

Özellikle İngilizlerin şirketleşme konusunda ileri düzeyde örgütlendikleri görülmektedir. Alman ve Fransızlar her ne kadar şirketler kurdularsa da İngilizlerin kurduğu şirketler kadar etkili olamamışlardır.

Şirketler bölgeye daha önceden gidip keşif yapan kaşifler tarafından kurulmuşlardır. Bu şirketlerin temel özellikleri;

- Ekonomik olarak bölgeyi ülkelerine bağlı kılmak,
- En masrafsız şekilde devletleri adına siyasal yönetimi sağlamak ve ileride tam egemenlik için temel oluşturmak,
- Bölge liderlerini ve halkını kendi devletleri adına kullanmak,
- Hammadde kaynaklarını ele geçirerek bunları ülkelere aktarmak,

- Diğer güçlerin ticari faaliyetlerini engellemek,
- Şirket çalışanları aracılığı ile bölgenin keşfini tamamlamak ve istihbarat toplamak

olarak ifade edilebilecektir.

İngilizlerin Doğu Afrika Şirketi, Güney Afrika Şirketi gibi ticari faaliyetleri, Almanların Doğu Afrika Şirketi, Fransızların Batı ve Kuzey Afrika’da etkili olan şirketleri hep ülkesel amaçlara hizmet etmişlerdir.

Hollanda da sömürge faaliyetlerini İngilizlere benzer şekilde kurgulayarak, devlet eliyle oluşturulan özel şirketler aracılığıyla sürdürmüştür (Özensoy, 2019, s. 827).

Öte yandan, sömürgeci güçlerin bölgeye gelişi ile birlikte başlayan misyonerlik süreci Afrika kıtasının sömürsünü kolaylaştıran etkenlerden biri olmuştur. Hristiyan misyonerlerin dört bir koldan saldırması ile başlayan süreçte Hristiyanlığın bütün mezhepleri Afrika’da sömürgeci devletlerin desteğiyle çok etkili olmuşlardır. Katoliklerden Protestanlara bütün misyonerler Afrika’nın dört bir yanına dağılmış, özellikle Sahra-altı Afrika’da faaliyet göstermişlerdir.

Misyonerler, sadece dini faaliyetler ile uğraşmamış, bunun yanında sömürgeci güç ile sömürgeye konu halk arasında meydana gelen anlaşmazlık ve çatışmalarda taraf olmuşlardır (Ranger, 1974, s. 10). Sömürgeci güçler, bölgede sömürü düzenine uygun olarak dizayn edilen Hristiyanlık üzerinden faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu kapsamda, misyonerlerin dini öğretileri sömürge sistemine entegre ettikleri ve bunu da Afrikalılara kabul ettirdiği görülmektedir. Örneğin, Protestanlık öğretilerinde bir kişinin doğduğunda cennete ya da cehenneme gideceği yani seçilmiş olup olmadığı bellidir ve bu mezhepten kişiler eğer seçilmişlerse bir işaretle tanrının bu durumu onlara göstereceğine inanırlar. Eğer bu kişiler ne ünlü ne de özel bir yeteneğe sahip değillerse başka bir işaret olan zenginliğe yönelirler ve bu amaç uğruna sürekli çalışırlar ve bu yolla cennete girmeye çalışırlar. Bu noktada, sömürgeci güçler, Protestanlık öğretisinin “fakir insan cennet için çok çalışmalı” yaklaşımını işlevselleştirmektedir.

Avrupa’da yaşanan sosyal ve ekonomik dönüşümler, Afrika kıtası için de köklü değişimler meydana getirmiştir. Avrupa’nın ekonomik olarak dönüşümü, sanayi devrimi ile birlikte üretim ve tüketim anlayışında meydana gelen değişiklikler, yeni pazar ihtiyaçları, sanayi üretimine bağlı olarak tarıma ve hammaddeye olan bağımlılığın artması gibi nedenler,

Afrika kıtasını Avrupa için hedefe oturtmuştur. Bu çerçevede Avrupalı güçler hem hammadde hem de mallarını satabilecekleri pazar arayışı çerçevesinde Afrika'da daha sistematik bir sömürüye girişmiştir. Daha önce Portekiz ve İspanyollardan daha farklı olarak, kıta içerisine ilerleyen İngiliz ve Fransızlar, bir taraftan sömürülecek mal ve metalleri tespit ederken, diğer yandan da bir pazar olarak Afrika'yı Avrupa ekonomik sistemine adapte için bir düzen tesis etmeye başlamıştır (Ocheni ve Kwankwo, 2012, s. 40).

Sanayi Devrimi sonrası başta Britanya'nın dünya ticaretine hakim olma gayretleri, İngiliz filosunun Afrika kıyılarına gelmesine yol açmıştır. İngilizlerin Afrika kıyılarına gelmesi, ayrıca Afrikalıların Avrupalılar karşısındaki güçsüzlüğünü de ortaya çıkarmıştır. Savaş endüstrisi anlamında da ileri olan Avrupalı güçler, Afrika'yı daha rahat kontrol altına alabilmiştir (Ocheni ve Kwankwo, 2012, s. 49).

Yukarıda ifade edilen sömürü sisteminin ilk aşaması olarak da ele alınabilecek temel unsurlar, Avrupa'da politik dengenin değişmesi ile farklı bir şekil almıştır. Bu çerçevede, Avrupa'da Almanya, İtalya, Belçika gibi ülkelerin ulusal birliklerini sağlayarak Avrupa güç dengesinde yeni birer güç olarak ortaya çıkmışlardır. Yeni dengenin getirdiği koşullar neticesinde Almanya Şansölyesi Otto Von Bismarck'ın öncülüğünde 14 devletin katılımı ile 1884 yılında gerçekleştirilen Berlin Konferansı sonrasında literatüre Afrika'nın Paylaşımı (Scramble for Africa) olarak geçecek dönem başlamıştır. Bu dönemde Avrupa'nın başat güçleri Afrika'yı resmi olarak aralarında bölüşmüş, devletler Afrika'da paylarına düşen bölgelerde çıkarlarını savunmak ve bölgeleri kontrol etmek adına sahaya inmişlerdir (Fieldhouse, 1991, s. 214).

Afrika'da Avrupalılar tarafından oluşturulan sömürge yönetimleri, kıtanın yerlilerini sistemlere daha fazla entegre etmek adına vergilendirme yoluna gitmişlerdir. Bu eksenle Afrikalıların vergilerini yerel para biriminde ödemelerini talep eden sömürgeci güçler, bu yöntemle sömürgelerinde para kazanma ihtiyacı olan yerel halka yani iş gücüne sahip olmuşlardır. Cezalandırılmamak için vergilerini ödemek zorunda kalan halk ise çalışmak amacıyla sömürgeci güçlerin kontrolünde olan ekonomik sistem içinde kalmıştır.

Berlin Konferansı öncesinde kıtada etkin olan Britanya ve Fransa, paylaşım sonrasında kendi paylarına düşen bölgelerin nasıl ve kimler aracılığıyla yönetileceği, nasıl etkili bir yönetim şekli oluşturulacağı konusunda birtakım sorunlarla karşılaşmışlardır (Encyclopedia of Africa, 2005, s. 255). Bu bağlamda Afrika'nın en büyük iki sömürü gücü, etkili ve

sürdürülebilir bir yönetim tesis etmek adına kendilerine özgü yönetim ve sömürge anlayışları geliştirmişlerdir (Ocheni ve Kwankwo, 2012, s. 51).

Sömürgeci güçler vergilendirmenin yanında düşük ücret politikası uygulayarak, yerli halkın geçimini sağlayabilmesi adına, halkı bütün ailesi ile birlikte çalışmak durumunda bırakmışlardır. Böylelikle düşük ücretle iş gücü kapasitesini arttıran sömürgeciler, kapitalist sistemin en ağır koşullarını sömürdükleri bölgelerde uygulamıştır (Ocheni ve Kwankwo, 2012, s. 52).

Afrika kıtasının ekonomik düzene adaptesinin yanında bir pazar olarak tüketiciler olarak dönüştürülmesi adına Avrupa, fetih ya da işgal yoluyla elde ettiği bölgelerde uygulamaları farklı olsa da ekonomik ve siyasi olarak tam kontrol sağlamaya çalışmıştır. Bu kontrol hem Afrika'daki yerel güçlerin Avrupa aleyhine faaliyetine girişmesini engellemiş, hem de kıtanın Avrupa'nın istediği şekilde adaptasyonuna imkân vermiştir (Ocheni ve Kwankwo, 2012, s. 48).

Sadece sömürge yönetimi kurmak değil onun devamlılığını sağlamak gerekliliği bağlamında; Portekiz örneğinde de görüldüğü üzere Britanya'nın ve Fransa'nın sömürgecilik faaliyetindeki kalıcılıklarını sağlayan ve hatta günümüzde bile etkili olan sistemin devam etmesinin asıl nedeni kurulan sömürgecilik düzenin sürdürülebilir olmasıdır. Sürdürülebilir sömürgecilik yönetiminin yanında güncellenebilir olması da önem arz etmektedir (Özensoy, 2019, s. 826).

Sömürge sisteminin ağır bir şekilde etkilediği Afrika kıtasında, sömürgecilikten dolayı ekonomik gelişme sağlanamamıştır. Eğitim sistemi tamamen sömürge yönetimine katkı verecek şekilde dizayn edilerek sömürge yöneticileri kendilerinin kullanabileceği idari personel, tercüman ve üreticilerin yetişmesini sağlayacak eğitim sistemini bölgeye yerleştirmiştir. Bunun yanı sıra eğitimin bu kadar sınırlı olduğu bir ekonomik modelde sanayileşme hamlesi de yapılamamıştır. Ayrıca sömürgeciler Afrika'nın dünya ticaretine etkileşimini de olumsuz çarpanı olarak daha da olumsuz hale getirmiştir (Ocheni ve Kwankwo, 2012, s. 54).

Afrika'da sömürgeci güçler bölgeyi şekillendirirken, ekonomik ve idari yapıyı tek merkezde toplamak için büyük kentlerin oluşumuna da sebep olmuştur. Sömürgecinin çıkarını korumak misyonu ile kentleştirilen bu bölgeler, göç alan merkezler haline getirilerek işgücü çekmiştir. Öte yandan şehirlerin büyümesi de bölgede etkili olmak isteyen güçlerin dünya kapsamındaki pozisyonuyla orantılı şekilde gerçekleşmiştir. Bir başka ifadeyle sömürgeci

güçler tarafından sömürülen ülkenin kaynaklarını sahile bağlayacak şekilde kentleşme modeli geliştirilerek Avrupa modeli şehirler inşa edilmiştir. Bu büyük kentler ülkenin insan ve maddi kaynaklarını kendinde toplayarak, sömürü düzenine hizmet etmiştir. Dar Es Selam ve Nairobi, deniz ve demiryolu merkezi olarak ticari geçiş güzergahlarında kurgulanmış ve sömürücü gücün planlaması doğrultusunda işlevlerini yerine getirmiştir (Bıçakçı, 2018, s. 65-66).

2.2. Avrupalı Güçlerin Sömürge Yöntemleri

2.2.1. Fransa Sömürge Sistemi-Doğrudan Yönetim

Fransa, Britanya İmparatorluğundan sonra Afrika'da en büyük sömürge topraklarına sahip olmuştur. Fransa'nın Afrika'daki sömürgeleri Kuzey Afrika, Fransız Batı Afrikası ve Fransız Ekvator Afrikası olarak adlandırılan üç bölgeden oluşmaktadır (Ataöv, 1975, s. 10)

Fransa, Afrika'da “doğrudan yönetim” (direct rule) uygulayarak kontrol ettiği bölgelerde etkisini korumak ve sürdürmek istemiştir. Fransa bu yöntemi uygularken, sömürgelerindeki bütün önemli pozisyonlara Fransızları atamış, sömürge bölgesinde yaşayan yerel halk ile alt-üst ilişkisi şeklinde hiyerarşik bir anlayış benimsemiştir (Whittlesey, 1937, s. 363-364).

Fransızlar sömürgelerinde yaşayan insanları, medeni olamamış olarak tanımlamış ve misyonunu “medenileştirme” olarak belirlemiştir. Dolayısıyla Fransızların, Afrika'daki sömürgelerine temel yaklaşımı başta kültürel olmak üzere Afrikalıların bir “Frenchmen” olarak dizayn edilmesi olmuştur (Gilbert ve Renold, 2016, s. 483). “Medenileştirme” ve Afrikalıları Fransızlaştırma amacı ve söylemi doğrultusunda Fransa devleti tam asimilasyon ilkesi ekseninde hareket etmiştir. Fransızların ön gördüğü asimilasyon yukarıdan aşağıya doğru uygulanmış ve Afrikalıların kültürünü Fransız kültürü ile değiştirmeyi amaçlamıştır (Tamçelik ve Sözbilir, 2014, s. 245).

Doğrudan yönetim sistemi üzerine sömürge anlayışlarını inşa eden Fransa için öncelikli amaç merkezi bir yönetim ile sömürgeyi kontrol etmek ve yönetmek olmuştur. Sömürge ülkesi, merkezi yönetim olarak Fransa'ya bağlı bir şekilde kabul edilmiş, sömürge'nin başına Fransa devleti tarafından atanan ve doğrudan kabineye bağlı bir yönetici/genel vali getirilmiştir.

Sömürge bölgesinin yöneticisi, yerel liderlerden seçtiği kişilerle çalışmıştır. Yerel liderler, Fransız politikalarıyla uyumlu, öncelikli olarak Fransızca konuşabilen ve daha önce

Fransızlarla çalışmış kişiler arasından seçilmiştir. Ancak seçilen bu liderler, bir idareci olarak değil Fransız yöneticinin emri altında çalışan, yönetim organizasyonunda hiçbir etkisi olmayan kişiler olmuşlardır (Geschiere, 1993, s. 151-175).

Fransızlar, merkezi bir şekilde sömürge bölgelerini yönetirken kendi kültürel kimliklerini de inşa etmişler, bölgede Fransız kültürüyle bütünleşen bir elit yaratma çabasında olmuşlardır (Ataöv, 1975, s. 202-204). İnşa edilen bu yapı içerisinde seçilen yerel liderlerin desteklenmesinde istikrarlı bir tutum takınan Fransızlar, söz konusu liderlere bir kanun çerçevesinde yönetme yetkisi vermemiş ve yerel liderlerin keyfiyet içerisinde davranarak cezalandırma yapmasına da izin vermiştir.

Afrika'da yerel liderler ile kurduğu alt-üst ilişkisinin yanında Fransa, merkezden sömürge bölgelerine memur olarak kendi vatandaşlarını atamış, sömürgelerdeki bütün yönetim, bürokratik yapılanmayı Fransız vatandaşlarının eline vermiştir (Robert, 1990, s. 28). Dolayısıyla Fransa sömürgeleri üzerinde bürokratik yapıyı sıkı tutarak doğrudan yönetim sisteminin merkezi olma özelliğini korumuştur.

Fransızlar sömürgelerine gönderdikleri memurların ailelerinin de yanlarında gitmesine izin vermiş, görevlendirmeler iki yıllık olmuştur. Ayrıca Fransa tarafından yollanan misyoner sayısı da zamanla artış göstermiştir. Öte yandan Derwent Whittelsey'in 1937 yılında yayınlanan eserinde Fransız Batı Afrikası'nda bulunan Fransız sayısının 31.000 olduğu, sadece Senegal/Dakar'da 7000 Fransız'ın yaşadığı, İngilizlerin sayısının ise 11.000 olduğu ifade edilmiştir (1937, s. 367). Fransızların, aile olarak sömürge bölgelerine gittikleri göz önünde bulundurulduğunda, merkezi yapının sömürgelerde sıkı tutulmaya çalışıldığı, Fransız düşünce yapısına uygun bir dönüşüm çerçevesinde Fransız sayısının söz konusu bölgelerde artırıldığı görülmektedir.

Fransa'nın doğrudan yönetim sisteminde kullandığı araçların, tepeden inme bir yöntem ile uygulanması neticesinde, mahalli düzeyde etkisiz yerel yöneticiler ortaya çıkmıştır. Fransızlar atadıkları siyasi bir memurun yanında bölgede yönetici olan ancak ikincil konumda bulunan yerel bir lider aracılığı ile yönetmiştir. Fransızlar ayrıca kontrol ettikleri bölgeleri, kimi zaman bölgesel dinamiklere aykırı gelecek şekilde kantonlara ayırarak yönetme yoluna gitmiştir. Ayrıca bu bölgeleri yönetecek yerel yöneticiler de Fransızlara sadakat kriteriyle belirlenmiştir (Crowdel, 1964, s. 199).

Fransa sömürgesi olan Kamerun'un Maka bölgesinde Fransız otoritesi altında çalışan yerel liderlerin, normal şartlar altında en yaşlı üyenin lider olarak seçildiği kabile yapısına

aykırı olarak, Fransız düşüncesine en yakın kişiler ve gençler arasından seçilmesi neticesinde, Fransızların doğrudan yönetimi altında çalışan yerel liderler vasıfsız bir aparata dönüşmüş ve uzun vadede Fransa'nın sömürge politikalarını olumsuz etkilemiştir (Geschiera, 1993, s. 154-155).

Fransız ekolünde Fransız vatandaşı yaratma, idarenin merkezileşmenin dışında düşünülmemesi, Fransız medenileştirme metodunun benimsenmesi gibi Fransız düşüncesine özgü temel yaklaşımlardan vazgeçilmemiştir. Bunların yanında ele geçirilen her bölgenin kendine özgü yönetim modelleri de göz önünde bulundurulmamış, tipik Fransız tepeden inme bürokratik sistemi ile ele geçirilen bölgeler yönetilmiştir (Crowdel, 1964, s. 202).

Afrikalıları medenileştirilerek, sisteme entegre etmeyi amaçlayan Fransızlar, sömürge bölgelerinde şehir planlamacılığını da Afrikalıları dönüştürmek üzerine kurgulamışlardır. Bu kapsamda İngilizlerin aksine arî bir ırk yaratma iddiasında olmayan Fransızlar, sömürge bölgelerinde kurdukları yerleşim yerlerinde tüm Afrikalıları kapsayacak şekilde; ancak, aynı zamanda Afrikalıların medenileşmesini sağlamak amacıyla şehirler ve yerleşim yerleri inşa etmişlerdir. Daha sonra da görüleceği üzere Britanya, sömürgelerinde kurduğu yapılarda daha çok öncelikli olarak “beyaz ırk”ın sağlığı açısından ırksal bir ayrıma gitmiştir. Fransa'nın ise dönüştürme üzerine kurduğu bir inşa süreci söz konusudur (Njoh, 2008, s. 581-582).

Fransızların Afrika'da uygulamaya çalıştığı doğrudan yönetim modelinde yöneticiler, tacirler ve misyonerler bulunmaktadır. Ancak söz konusu modelde ağırlık yöneticilerdedir. Doğrudan yönetim modeli katı bir tepeden inme zihniyeti barındırmakta, merkezi bir bürokratik yapıyı dayatmaktadır. Dolayısıyla sömürge bölgelerinin, maddi olarak merkez tarafından sürekli olarak desteklenmesi gerekmiştir. Bu bağlamda doğrudan yönetim modeli hem gerektirdiği insan kapasitesi ve sayısı hem de maddi destek şartı bakımından Fransa için maliyetli olmuştur (Roberts, 1990, s. 28).

2.2.2. Britanya Sömürge Sistemi-Dolaylı Yönetim

Büyük Britanya, özellikle “emperyal” olması yani küresel olma sıfatını kazanması ile devlet düzenini sömürge mantığına oturtmuştur. Klasik jeopolitik yaklaşımda ada devletlerinin kendi iç kaynakları kısıtlıdır. Bu yüzden Britanya da sistemini, döneminde kendi düzeninin sürekliliğini sağlamak için sömürge ve kolonileşme çabası üzerine kurmuştur. Hindistan'dan Avustralya'ya kadar her tarafa yayılmış ve tarihe üzerinde “güneş batmayan imparatorluk” olarak geçmiştir.

Britanya'nın Afrika'daki sömürü faaliyetleri Berlin Konferansı'nın çok öncesinde başlamıştır. Daha önce de ifade edildiği gibi köle ticaretinde önemli bir konumda bulunan İngilizler, Berlin Konferansı ile birlikte daha sistematik bir yapıda kendilerine özgü bir şekilde sömürü yöntemi geliştirmişlerdir.

Berlin Konferansı neticesinde Afrika'da başlayan sömürgeci genişleme 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın başlarında başka bir nitelik kazanmış, sermayeci ülkeleri pazar rekabeti hususunda mücadele konusunda saldırgan hale getirmiştir. Sermayeciliğin gelişmesiyle birlikte hammaddeye duyulan ihtiyaç ve hammadde için rekabet artmış, dolayısıyla sömürge yarışı daha da hızlanmıştır. Bu dönem, başlıca sermayeci devletlerin dünyayı paylaşma dönemi olmuştur (Ataöv, 1975, s. 16).

Öte yandan temel olarak Hindistan sömürge yollarını korumak adına Afrika politikasına şekil veren Britanya İmparatorluğu için Süveyş Kanalı'nın Fransızlar tarafından inşa edilerek açılması, Britanya'nın Afrika'daki sömürü anlayışı açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu bağlamda Britanya Afrika politikasını “Cape to Cairo” ekseninde şekillendirmiştir.

Maden yataklarının zenginliği İngilizleri Afrika'nın güneyine yöneltmiştir. Önce Cecil Rhodes gibi iş adamları ve şirketler üzerinden bölgeye giren Britanya, 1887'ye kadar Güney Afrika'daki Zulu Krallığını bir kolonisi haline getirmiştir (Kerr, 2021, s. 114).

İngilizler, Afrika sömürgeciliğinin ilk etabında gittikleri bölgenin ekonomik ve mali yapısını ele geçirmişlerdir. İngilizler girdiği bölgeleri birbirine ekonomik olarak bağlayarak bu bölgeleri hem kendine bağımlı hale getirmiş hem de farklı güçlerin bölgelere girmesini engel olmuştur. Örneğin İngiliz Sir George Goldie, Nijerya'da kurduğu şirketleri birkaç aşamada birleştirmiştir. Nijer'deki iki Fransız firmasını da satın almış, sonra da kendi şirketlerinin tekeli İngiltere hükümetine kabul ettirmiştir. Böylece ortaya çıkan Nijerya sınırlarını öteki Avrupa devletleri benimsemek zorunda kalmışlardır (Ataöv, 1975, s. 341).

Britanya'nın, Afrika'da tesis ettiği sömürge düzeni, Fransızların anti-tezi olarak da ele alınabilecek olan “dolaylı yönetim” (indirect rule) sistemi üzerine kurulmuştur. Nijerya'da Fransız yayılcılığını önlemek için Britanya'nın bir memuru olarak çalışan Frederick John Dealtry Lugard, 1900 yılında bölgeye gönderilmiş, kısa bir süre içerisinde 9 milyon insanın içerisinde yaşadığı bir alanı kontrol eder hale gelmiştir. F. Lugard kontrol ettiği bölgenin büyüklüğü ve söz konusu bölgeyi kontrol etmek için yetişmiş insan gücü eksikliği gibi

nedenlerden dolayı bölgede Britanya adına farklı bir yönetim şekli geliştirmiştir (Whittlesey, 1937, s. 28-29).

Dolaylı yönetim olarak adlandırılan bu yönetim şekli için Lugard “özgürlük ve kendini geliştirme” ifadelerini kullanarak yerli halkın kendisini yine kendilerinden olan yöneticiler eliyle yönetmesi gerektiğini belirtmiştir (Gilbert ve Reynolds, 2016, s. 488).

Temelinde sömürülen bölgedeki yerel yöneticiler ile kontrol sağlamaya dayanan dolaylı yönetim modelinde, Fransızların uyguladıklarının aksine daha esnek bir yapı mevcuttur. Dolaylı yönetim sistemine göre İngilizler, sömürdükleri bölgedeki temel değerlere ve işleyişe karışmadan bölgede etkili olan yerel yöneticiler üzerinden kontrol sağlamışlardır.

İngilizler yine ada ekolünden gelen anlayışlarıyla hareket ederek köktenci bir dönüştürme anlayışı ile hareket etmemiştir. Örneğin bölgedeki Fransız yöneticiler için dil olarak Fransızca dışında bir dil olmamıştır. İngilizler ise yerel dilleri ve gelenekleri öğrenmek için çaba sarfetmiştir.

İngilizler, İngiliz vatandaşı yaratma amacı gütmeyeceği için Avrupalılaştırmış Afrikalılara izin vermemiştir. Fransızların tam asimilasyon temelli yaklaşımları neticesinde ise birkaç yıl sonra aralarında üst düzey yöneticiler de olmak üzere asimile olarak Fransız olmuş bir Afrikalı insan grubu ortaya çıkmıştır (Crowdel, 1964, s. 202).

İngilizler sömürü bölgelerinde beraber çalıştıkları yerel liderleri seçerken Fransızların aksine daha geniş ve esnek bir anlayış benimsemişlerdir. Yanı sıra söz konusu yerel liderin bölgesindeki seçilme, yönetim, kültür vb. ritüellere saygı göstermişlerdir. İngilizler, kontrolleri altına aldıkları bölgelerde kendi atadıkları siyasi danışman ve ilgili sömürge öncesi ne şekilde yönetiliyorsa, o eski şekline denk gelecek şekilde yerel bir otoritenin yönetimine bırakmıştır. Bu yönetim şeklinde siyasi danışman ve yerel yönetici arasındaki ilişki belirleyici olmuştur (Crowdel, 1964, s. 199).

Kamerun’da Maka bölgesinde Fransız egemenliğinin olduğu bölgede lider seçiminde Fransızların yerel kuralları göz ardı ederek tepeden inmece bir anlayışla kendilerine tamamen angaje olmuş bir lider seçmelerine karşılık İngilizler, Kamerun’da Bakweri bölgesini kontrol altında tutarken, lider/şef seçiminde yerel adetlere azami saygı göstermişlerdir. İngilizlerin bu yöntemi neticesinde, İngiliz sömürgelerinde seçilen liderler, Fransız bölgelerinde seçilen liderlere göre bölgesiyle daha köklü bağlara sahip ola gelmiştir (Geschiere, 1993, s. 157-158). Ancak İngiliz bölgesindeki yerel liderler, İngiliz çıkarlarını gözettileri sürece esnek bir

yönetim anlayışı altında çalışabilmişlerdir. Dolayısıyla dolaylı yönetimde şeklen bir esneklik olsa da arka planda Britanya çıkarı önde gelmektedir.

Dolaylı yönetim sistemi, her ne kadar esnek bir yapı barındırsa da sömürge yönetiminden sorumlu İngiliz yönetici, sömürge bölgelerindeki her mahkemenin birinci sıradaki doğal üyesi olmuştur. Öte yandan İngiliz yönetici, daha çok danışman şeklinde hareket etmiştir. İngilizler Fransızların aksine bürokratik yapılanma yerine bölgelerinden sorumlu yöneticileri sürekli sahada kullanmışlardır (Whittlesey, 1937, s. 364).

Sömürgelerde görevli İngiliz memurların yerel dilleri ve kültürleri öğrenmeleri zorunlu tutularak, tepeden aşağıya doğru bir “medenileştirme” hareketine girilmiştir (Gilbert ve Reynolds, 2016, s. 490). Bu yönetim anlayışı kendisini eğitimde sisteminde de göstermiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi Fransızlar “Siyahî Fransız” yaratmaya çalışırken, İngilizler kültürel adaptasyon şeklinde bir eğitim vermişlerdir (Clignet ve Foster, 1964, s. 191).

İngilizler sömürge bölgelerine Fransızlara göre daha az sayıda personel göndermiş, gönderilen memurların neredeyse tamamı da erkeklerden seçilmiştir. Sömürge bölgelerine gelen görevliler yanlarına ailelerini almamışlardır (Whittlesey, 1937, s. 366). Britanya sömürgelerinde yaşayacak beyaz nüfus için kent planlamasında net bir ırksal ayrımı gözetmiştir. Bu kapsamda, yerleşilen bölgelerde, beyaz ve siyah nüfus arasında keskin bir ayrım oluşturulmuştur. İngilizler ırksal ayrıma dayalı şehir planlamasında temel olarak bölge iklim koşullarına dayanaklı olmayan beyaz nüfusun sağlığını ön planda tutmuştur (Njoh, 2008, s. 588-590).

İngilizlerin dolaylı yönetim modelini benimsemesindeki en önemli etkenlerden biri de dolaylı yönetimin maliyet olarak doğrudan yönetim modeline göre daha az maliyetli olmasıdır. Öncelikle dolaylı yönetim modelinde yerel yöneticilere ağırlık verildiği için merkezden gelecek İngiliz memurlara gereksinim daha az olmuştur. Ayrıca siyasi maliyet açısından İngilizler olası başarısızlık durumunda sorumluluğu ilgili bölgenin yerel yöneticisine yükleyerek kendileri açısından olası olumsuz tepki maliyetini en aza indirmiştir (Gilbert ve Reynolds, 2016, s. 489).

Genel olarak Britanya İmparatorluğunun sömürge sistemi olarak kullandığı dolaylı yönetim modeli, kısa vadede yavaş ilerleme kaydetmiş olsa da uzun vadede Fransızların doğrudan yönetim modeline göre daha az maliyetli ve sağlıklı bir düzen tesis edilmesini sağlamıştır.

2.2.3. Almanya Sömürge Sistemi

Britanya ve Fransa ile birlikte Avrupa merkezli güç dinamiğinin en önemli ve güçlü devleti olarak ortaya çıkan Almanya, rakiplerine göre sömürge tecrübesi olmayan bir ülke olarak Afrika’da sahneye çıkmıştır.

Almanların, Avrupa’daki rakipleri Britanya ve Fransa ile kıyaslandığında sömürge konusunda çok geride kaldığı görülmektedir. Almanların Afrika’ya girişi ise Basel Misyoner Topluluğu üzerinden bireysel ve dini açıdan olmuştur. Afrika’ya geç giriş yapan Almanlar 1870’lerin ortalarından itibaren Afrika’da sömürge konusunu tartışmaya başlamıştır. Almanya’da tesis edilen Ticari Coğrafya ve Alman Çıkarlarının Yurtdışında Teşviki Merkez Birliği ve Batı Almanya Sömürgeleştirme ve İhracat Derneği üzerinden sömürge konusu kamuoyunun gündemine getirilmiştir. 1881 yılına kadar sömürge karşıtı olan Otto Von Bismarck ise bu tarihten sonra stratejik olarak söylemini değiştirmiştir. 1882 yılında ise Alman Sömürge Derneği hayata geçirilmiş ve Almanya, Berlin Konferansı’na giden yolda kurumsal olarak Afrika için hazırlıklarını yapmıştır (Blackshire-Belay, 1992, s. 236).

Almanya’nın Afrika açılımının mimarı olan Bismarck’ın sömürge için temel mantığı bölgede Fransızların yaptığı gibi eyaletler kurmak değil ticari işletmeler tesis etmek olmuştur. Bu bakımdan Almanların göç etmesini istemeyen Bismarck, sömürgeye ilişkin esas yaklaşımını Alman ekonomisinin geliştirmesi ekseninde geliştirmiştir (De Leon, 1886, s. 120).

Almanların, Afrika’da kurdukları sömürge sistemi diğer Avrupalı devletlerden farklı olmamıştır. Beyaz ırkın üstünlüğü ve medeniyet getirme retoriği ile kontrol ettikleri bölgenin halkından kopuk ve sert yönetim biçimi geliştiren Almanlar, I. Dünya Savaşında da ortaya çıkacağı gibi savaşın Afrika’da beyazlar arasında olmasıyla hızlı şekilde sahip olduklarını kaybetmiştir (Witmann, 2020, s. 88).

Almanlar, Doğu Afrika’yı sömürgeleştirme sırasında çok zorlanarak bölge üzerinde kontrol tesis edebilmiştir. Sadece temel birkaç merkez üzerinden kontrol sağlayan Almanya, kelle vergisi, çalışmanın sadece pamuk yetiştirmek üzerine yönlendirilmesi, köylüler üzerinde kurulan baskılar gibi nedenlerle bölgede birçok isyanla yüzleşmiştir. Bu isyanlar neticesinde şiddetin oranını azaltan Almanya yine de köklü bir yönetim tesis edememiştir (Kerr, 2021, s. 127).

Almanya, Berlin Konferansı sonrasında Namibya, Togo, Kamerun ve Tanzanya'da hak elde etmesiyle anakarasından dört kat daha büyük bir alanı yönetmeye başlamıştır. Başka bölgelerde koloni kurulmasına karşı olan Bismarck'ın Afrika açılımı Alman sanayi hamlesine bir sıçrama tahtası yaratmak olmuştur. Bu kapsamda ilgili bölgede koloni kurup, o bölgeye Almanların göç etmesi yerine ele geçirilen bölgenin sanayiye hammadde sağlaması ve pazar olması amaçlanmıştır (De Leon, 1886, s. 121).

Bu çerçevede Almanlar elde ettikleri bölgeleri doğrudan ve sert bir şekilde yönetme yoluna gitmiştir. Sömürge konusunda Fransız ve İngilizlere nazaran daha az tecrübeli olan Almanların sahip oldukları bölgelerdeki altyapı ve bölgeye ilişkin ticari faaliyetleri ise genel olarak yavaş ilerlemiştir (Blackshire-Belay, 1992, s. 238).

Almanların Afrikalılara sert tutumu, I. Dünya Savaşı sonrasında Afrikalıların, Almanlara karşı acımasızlığını da beraberinde getirmiştir. Alman silahlarını kullanmayı öğrenen Afrikalıların kendilerini öldürmesini engellemek için, Afrikalılara makineli tüfek kullanımını yasaklamıştır. Almanların sert tutumunun aksinde, süreç içerisinde hem iklimsel koşullar hem de savaşçı özellikler bağlamında Afrikalılardan güçsüz olduklarının ortaya çıkması neticesinde, Almanların Afrika'daki temsiliyeti ve kabul edilebilirliği büyük zarar görmüştür (Witmann, 2020, s. 91).

Avrupa'nın temel üç gücü Britanya, Fransa ve Almanya'ya ilaveten kıtada en eski sömürge güçlerinden olan Portekiz ve İspanya ile Berlin Konferansı öncesinde kıtada sömürgecilik faaliyetlerine başlayan Belçika'nın da sömürgecilik faaliyetlerinde bulunduğu vurgulanmalıdır.

BÖLÜM III

3.1. Berlin Konferansı Öncesi ve Sonrası

3.1.1. Berlin Konferansına Giden Süreç

Vestfalya Anlaşması ile değişmeye başlayan uluslararası sistem, Kıta Avrupası'nda köklü değişim ve dönüşümler meydana getirmiştir. 19. yüzyıl ile birlikte klasik anlamda imparatorluk olgusu önemini yitirmeye başlamış, modern anlamda ulus devletler ve uluslararası sistem belirgin şekilde görünür olmuştur. Değişen koşullar ve sistemin akabinde Almanya, İtalya gibi milli birliklerini sağlayan devletler, Britanya ve Fransa gibi Avrupa'da o dönemde temel güç olan devletlere eklenmiştir.

Afrika kıtasındaki esas sömürü faaliyeti Avrupa'da ortaya çıkan güç mücadelesinin akabinde kıtanın topraklarının keşfi ve oraya bu güçler tarafından yerleşilmesi ile başlamıştır. Almanya Şansölyesi Otto Von Bismarck tarafından 1884 yılında organize edilen ve 14 devletin katılım sağladığı Berlin Konferansında temelde Kongo'nun durumunun netleşmesi tartışılmıştır (Daban, 2017, s. 35-36). Konferans neticesinde ise Kongo, Belçika kralı II. Leopold'un payına verilmiş, bunun yanında Afrika kıtası Britanya, Fransa, Almanya, Portekiz, İtalya ve Belçika arasında bölüşülmüştür. Literatürdeki adı "Scramble for Africa" olan, dönemin büyük güçlerinin Afrika üzerindeki pay kapma mücadelesi, teknik detayların da görüşülüp nihayetlenilmesiyle somut anlamda 1885 yılında Berlin Konferansından sonra başlamıştır (Uzoigwe, 2000, s. 31).

Avrupa'da ortaya çıkan Sanayi Devrimi, Afrika'nın da kaderini büyük oranda değiştirmiştir. Daha çok Amerika kıtası, Hindistan gibi uzak yerlerdeki ticaret yolları ve merkantalist sistem yöntemle gerçekleştirilen dünya ekonomik faaliyetleri Sanayi Devrimi ile birlikte farklı bir aşamaya geçmiştir. Hammadde arayışı ve yeni kaynakların ihtiyaçlarının artması Avrupa'nın sanayileşen güçlerini Afrika kıtasına yöneltmiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte Avrupalı devletler arasında başlayan ekonomik rekabet ve hammadde arayışı, yine aynı devletlerin sömürgecilik faaliyetlerini arttırmasına neden olmuştur (Daban, 2017, s. 54).

Dünyanın pazar hacmi ve kaynaklarının kısıtlı olması, Avrupa merkezli ortaya çıkan gelişen ekonomiler üzerinde olumsuz bir etkiye yol açmıştır. Söz konusu durum aslında

1870'lerdeki "Büyük Depresyon"un habercisi olmuştur. Endüstrileşmeye ayak uyduramayan iç ve dış talep yetersizliği de bu durumu etkilemiştir. Avrupa'nın elindeki pazarların tam doyuma ulaşmasıyla fiyatlar, karlar ve yatırım oranları 1890'ların ortalarına kadar düşüş göstermiştir. 25 yıllık bir büyüme döneminden sonra ekonomiler keskin bir duraklama dönemine girmişlerdir. Özellikle 1878-1884 arasında 7 resesyon yaşanmıştır. Dahası, artık Avrupa'nın kapital güçleri için deniz aşırı çıkışlar eskisi gibi güvenli değildir. 1880-1904 arası İngiliz ihracat hacmi 1870'dekinin yarısından daha azdır (Sanderson, 1985, s. 96). Sanayi ve endüstri maliyetlerinin artması ile birlikte üretim artmış ve üretim fazlası ortaya çıkmıştır. Bu noktada devletler üretim fazlasını dağıtmak amacıyla pazar aramaya başlamışlardır (Armaoğlu, 2004, s. 136).

Sömürgeci genişleme 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında farklı bir nitelik kazanmıştır. Bu bağlamda, devletlerin uluslararası sistemde en etkili aktör olarak yerlerinin belirginleşmesiyle birlikte, sermaye sahibi ülkeler pazar rekabetinde daha sert ve agresif hareket etmişlerdir. Sermayeciliğin gelişmesiyle birlikte daha önce de ifade edildiği gibi hammadde konusunda kısır döngü ortaya çıkmıştır. Bu ekonomik koşullar ise devletlerin, güçlerini pekiştirmek ve hayatta kalabilmek adına sömürgecilik faaliyetlerini artırmalarına yol açmıştır (Ataöv, 1975, s. 16).

Bu çerçevede; siyasi koşulların yanında dünyadaki ekonomik durgunluğun da etkisiyle Afrika kıtası Avrupalı devletler için daha önemli hale gelmiştir. 1875 yılında kıtanın sadece 1/10'u sömürgeye konu iken 1895 yılında sömürgeye konu olmayan kısmı 1/10 olmuştur. Afrika'nın kısa bir süre içerisinde ağır bir sömürgecilik ile yüzleşmesi, Avrupa içerisindeki güç mücadelesinin bir yansıması olmakla birlikte söz konusu dönem Avrupalı devletler arasındaki savaşların ertelenmesini sağlamıştır (Armaoğlu, 2004, s. 135).

Sömürgecilikle birlikte Afrika kıtasındaki Avrupalı devletler arasındaki güç mücadelesi daha belirgin hale gelmiştir. Kıtada Berlin Konferansı öncesinde bulunan Portekiz, Britanya ve Fransa'ya Almanya ve İtalya gibi devletler de eklenmiştir. Özellikle Avrupa'nın başat güçleri olan Britanya ve Fransa, Afrika'da rekabet halindeyken, Avrupa'da kendileri için temel tehlike olarak gördükleri Almanya'nın da Afrika'da rekabete dahil olması, bölgedeki devletler için güç dengeleri ve mücadelesi anlamında yeni bir tasarım ve revizyon gerektirmiştir.

Berlin Konferansı sadece 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başını şekillendirmemiş, aynı zamanda Afrika'da ileride ortaya çıkacak özgür Afrika ülkelerinin de bağımsızlıklarını

ertelemiştir. Zira stratejik bir yaklaşımla dünya güç dengesinin merkez noktasına alınana Afrika kıtası, elinde olmayan sebeplerle uluslararası politikada temel bir unsur konumuna gelmiştir. Bu temel konum, Afrika'nın Avrupalı güçlerce daha hassas bir yaklaşımla ele alınmasına neden olmuş, Avrupalı güçlerin kıtayı sadece sömürü metası olarak görmesinin de önüne geçirmiştir. Bu sebepten dolayı Afrika Avrupa etkisinden hemen kurtulamamıştır. Bahse konu bu Avrupa etkisinin kırılması ise yine yeni bir dengeye ortaya çıkması ile son bulmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası Amerika Birleşik Devletleri ve SSCB arasında kurulan yeni denge, Berlin Konferansı sonrası oluşan dengeyi yeniden düzenlemiştir. Dolayısıyla Afrika ülkelerinin bu dönemde özgürlüklerini kazanması dikkat çekici olmuştur (Griffiths, 1986, s. 204).

3.1.2. Berlin Konferansı

Belçika Kralı II. Leopold'un girişimi ile 1876 yılında Brüksel Coğrafya Konferansı katılımcılarının katkısıyla Uluslararası Afrika Derneği kurulmasının akabinde Kongo havzasına yönelik keşif ve bilginin derinleştirilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Bu derneğin Kongo'da toprak sahibi olmasının çerçevesinde Avrupa devletlerinin Kongo havzasında ticari serbesti güvencesinin sağlanması adına bir toplantı organize edilmesi fikri doğmuştur. Bu fikir oluşma sürecinde ise dünyada ticari faaliyetler konusunda diğer devletlere göre daha avantajlı konumda olan Britanya, Avrupalı devletlerin ticari serbestliğinin güvencesi konusuna temkinli yaklaşmıştır. Bu noktada güç dengesinde, ticari faaliyetleri ile diğer devletlere göre daha avantajlı konumda olmasının kendisine dengeleyici rolü verdiğini bilen İngilizler, diğer devletlerin sisteme bir güvence ile girecek olmalarını endişe ile karşılamıştır (Crawen, 2015, s. 37).

Afrika kıtasında 30 yıl keşif çalışmaları yapıp kıtanın sömürülmesi yolunda atılan adımları şekillendiren İskoç asıllı David Livingstone'nun 1870'lerde Afrika'da kaybolması ile birlikte onu aramak için yola çıkan Galler kökenli Henry Morton Stanley, Livingstone'u bulmasının akabinde Afrika'nın keşfine birlikte devam etmişlerdir. Keşifler sırasında Kongo ile ilgili yazılar yayımlamaya başlayan Stanley, Belçika Kralı II. Leopold'un dikkatini çekmiştir. 1878'de Uluslararası Afrika Derneğini kuran II. Leopold, Stanley'i de finansal olarak desteklemiştir (Duman, 2012, s. 1184).

Resim 1: Henry Morton Stanley

Kaynak: <https://thoughtco.com/henry-morton-stanley-1773821>

II. Leopold ve Uluslararası Afrika Derneği adına Kongo’da keşifler yapan ve Leopoldville’yi (bugünkü Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nin Başkenti Kinsaşa) kuran Stanley’e ek olarak Fransızların desteklediği İtalyan asıllı Fransız kaşif Paolo Savorgnan de Brazza, Kongo’da yerel şeflerle yaptığı görüşmeler neticesinde Fransa adına Brazzaville’yi kurmuştur.

Fransa’nın, Kongo’daki stratejik hamleleri neticesinde Britanya ile iletişime geçen II. Leopold, İngilizleri durumdan haberdar ederek çözüm adına serbest ticaret anlaşması önermiş, Fransa’ya yönelik olarak da ortam zemin aramış ancak başarılı olamamıştır.

Resim 2: Pierre Savorgnan de Brazza

Kaynak: <https://www.globalsecurity.org/military/world/africa/cg-history-2-01.htm>

II. Leopold'un derneğinin Kongo'daki faaliyetlerinden rahatsız olan Portekiz de aktif olarak mukavemet edebilmek adına Britanya ile 1876'dan beri sürdürdüğü görüşmelere hız vermiştir. Bununla birlikte Hollanda'nın Kongo'da bulunan fabrikaları Portekiz'i Britanya ile müzakerelerde aceleci olmaya sevk etmiştir. Portekiz ayrıca Avrupa'nın farklı yerlerine gönderdiği temsilcileri aracılığıyla Kongo'ya ilişkin Avrupalı devletlerin tutumlarını yakından takip etmiştir. Bu kapsamda Fransa'da Portekiz'e yönelik olumsuz bir tutum olmadığı ve Fransa'nın Kongo havzasına yönelik Portekiz'in çıkarlarına yönelik doğrudan bir hamle olmadığı bilgisi edinilmiştir. Bununla birlikte Hollanda ve Belçika'da, Fransa'da olduğu kadar olumlu haberler gelmemiştir. Zira hem Hollanda hem de Belçika devletlerinin resmi temsilcileri, Portekizli yetkililere Kongo havzasında devletleri adına çıkarlarını savunacakları yönündeki iradelerini belirtmiştir (De, Leon, 1886, s. 115).

Resim 3: Belçika Kralı II. Leopold

Kaynak: <https://www.britannica.com/biography/Leopold-II-king-of-Belgium>

II. Leopold, Britanya-Fransa rekabetini kullanarak Kongo’da egemenlik tesis etmeye çalışırken İngilizler de bölgenin en eski Avrupalı gücü olan Portekizlilerle temasa geçerek alt Kongo bölgesine Fransızlara rakip olarak Portekiz’i entegre etmeye çalışmıştır. Bu kapsamda Britanya, Şubat 1884’te Portekiz ile bir anlaşma yaparak, Portekizlilerin Kongo üzerindeki hak iddialarını tanımıştır. Fransa ve Almanya ise bu anlaşmayı kabul etmemiştir.

Harita 2: Kongo Nehri Havzası

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Congo_Basin

Bu anlaşma sürecinde Britanya ile görüşmelere hız veren Portekiz, oradan da istediğini tam olarak alamamıştır. İngilizler, Portekiz'in haklarını tanıyacıklarını, ancak bunun karşılığında; Zambezi Nehri ve kollarında seyrüsefer serbestliği, bu bölgedeki bütün tekellerin kaldırılması, Portekiz'in Afrika'nın batısında olan beşinci derece doğu ve batı boylamları arasındaki topraklarının koşulsuz olarak Britanya'ya bırakılmasını talep etmiştir. Portekiz bu talepleri (sonuncusu hariç) kabul etmek durumunda kalmıştır (De Leon, 1886, s. 117).

Bu sırada Amerika Birleşik Devletleri de oyuna dahil olarak II. Leopold'un serbest ticaret ve vergi muafiyeti fikirlerini desteklemiş ve II. Leopold'un kurduğu derneği tanımıştır.

Öte yandan Mısır'ı İngilizlere kaybeden Fransa, Belçika'nın topraklarını Britanya'ya satmasında da endişe duymuş ve derneğin elindeki hisselerin diğer güçlere satılmaması karşılığında Uluslararası Afrika Derneğini resmi olarak kabul etmiştir. Öte yandan Almanya da İngiliz-Fransız yaklaşmasını önlemek ve kendine ticari alan açmak adına II. Leopold'u desteklemiştir (Duman, 2012, s. 1887).

Öte yandan Portekiz ve Britanya'nın, her ne kadar daha çok İngilizler lehine de olsa, yaptığı anlaşma Avrupa'da aleyhte çok ses getirmiştir. Söz konusu anlaşma neticesinde Avrupa'da Britanya'nın olması gerekenden fazla çıkar elde ettiği iddiasıyla tepkiler yükselmiştir. Uluslararası Afrika Derneği ise Portekiz ve Britanya arasında olan anlaşmaya karşı olarak Fransa ile yakınlaşmıştır. Bu yakınlaşma sonucunda 23 Nisan 1884'te imzalanan anlaşmada derneğin, Kongo'da elde ettiği toprakların hiçbir güce bırakılmayacağı yer almıştır. Anlaşmadaki diğer önemli husus ise Derneğin, herhangi bir nedenden dolayı bölgedeki mülklerini elinden çıkarmak zorunda kalması neticesinde, söz konusu mülkler konusunda önceliğin Fransızlarda olacağına yönelik madde olmuştur (De Leon, 1886, s. 119).

Devletler ararası gerginliğin artması neticesinde Almanya Şansölyesi Otto Von Bismarck Berlin Konferansı'nın toplanması çağrısında bulunmuştur. Almanya, Britanya-Fransa arasında bir yakınlaşmayı engellemek için Berlin Konferansı'nı kullanmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda büyük ya da küçük olsun her ülkenin Afrika kıtasından pay alması sağlanmıştır.

Berlin Konferansı'na giden süreçte milli birliğini tamamlayarak önemli bir eşik atlayan Almanya, Bismarck önderliğinde artık dünya gücü olmak için adımlar atmaya başlamıştır. Afrika'ya yönelik özellikle Kamerun ve Fernando Po'da (Bioko Adası) faaliyetlerde bulunan Almanya, kurmayı planladığı ticari ağı için gemi filosunun genişletilmesine ihtiyaç duymuştur. Bu kapsamda Bismarck, Alman Meclisi Reichstag'tan gemi filosu ve Orta Afrika'daki keşiflerin daha iyi bir aşamaya getirilmesi için kredi ve destek talep etmiştir. Bismarck'ın talepleri ilk etapta Reichstag'ta kabul edilmemiştir. Bismarck özellikle muhalefet tarafından Britanya ve Fransa gibi güçlü sömürge geçmişleri ve donanmaları olan devletlere karşı çatışma riskinin yanında Almanya'nın silahlanmasının sürdürülebilir olması hususunda uyarı ve eleştiri almıştır. Bu eleştiri ve uyarılara, güç dengesinden yola çıkarak cevap veren Bismarck, İngilizlerin Mısır konusunda yalnız kalmak istemeyeceğini, Fransızların da doğrudan bir çatışmadan kaçınacaklarını belirtmiştir. Ayrıca Bismarck, Afrika'ya olan temel politikasının büyük bir askeri ve ekonomik güç gerektiren

sömürge anlayışı değil, Alman ticaret ve sanayisine yönelik katkı sağlayacak politik kanallar açmak amacıyla olduğu yönünde açıklamalarda bulunmuştur (De Leon, 1886, s. 121).

Avrupa’de cereyan eden güç savaşları bağlamında oluşan denge, Avrupalı devletlerin Berlin Konferansı’ndaki tutumlarına da etki etmiştir. İç içe geçmiş karmaşık dengeler üzerine kurulu sistem bir şekilde işlemeye başlamış ve uluslararası gerginliği azaltmıştır. 1871’de Prusya’ya karşı ağır bir yenilgi alan Fransa, 1882’de Mısır’ı İngilizlere kaybetmiştir. Bu ortamda Fransa’nın sömürgelerinin önemi daha da artmış ve çıkarlarını kaybetmemek adına savaş seçeneğini ön plana çıkarmamıştır. Mısır konusunda Almanya’nın kendisini desteklemesini isteyen Fransa, aynı zamanda Avrupa’da müttefik arayışında olmuştur. Bu sırada Almanya ise Fransız-İngiliz çatışmasını lehine kullanmak adına Mısır’da İngilizlere yakın görüşte olmuştur. Ancak konferans sırasında Almanya ile Fransa’nın görüşleri daha yakın seyretnmiştir (Duman, 2012, s. 1889).

Reichstag’da teklifleri reddedilen Bismarck için çıkış yolu II. Leopold’un Uluslararası Afrika Derneğinin faaliyetleri olmuştur. Bu kapsamda Bismarck, derneğin faaliyetlerini, Britanya-Portekiz Anlaşmasını eleştirerek hareketlendirerek Afrika için uluslararası bir konferansa giden yolu açmıştır. Bu kapsamda Almanya, Kongo üzerinde İngiliz ve Portekizliler arasında imzalanan anlaşmanın kabul edilemeyeceğini kamuoyuna bildirmiştir. Bu yaklaşım Belçika ve Hollanda tarafında da olumlu karşılanmıştır.

Resim 4: Otto Von Bismarck

Kaynak: https://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/bismarck_otto_von.shtml

Bismarck ayrıca bu noktada Berlin'deki Fransız Büyükelçisi Chodron de Courcel'e, Viyana Kongresi'nde kabul edilen ilkelerin (Ren Nehri'nde Nakliyat serbestliği ilkesi) Kongo ve Nijer havzalarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi amacıyla uluslararası bir konferans toplanmasını teklif etmiştir. Ayrıca bu teklife ek olarak Bismarck, Fransız yetkiliye bu konferansın Fransız çıkarlarına aykırı şekilde sonuçlanmayacağını ve Almanya'nın Afrika'da işgal ettiği herhangi bir yerde eğer Fransız çıkarları zarar görürse Almanların Fransa lehine o bölgeden çekileceğini belirtmiştir (De Leon, 1886, s. 125-126).

Harita 2: Nijer Nehri Havzası

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Niger_Basin_Authority

Berlin Konferansı öncesinde güç dengesi bağlamında oluşan istikrarsız ortam başta Kongo havzasında olmak üzere, kıtanın yerleşik sömürgeci güçleri arasında huzursuzluk yaratmıştır. Fransa, Britanya, Portekiz ve daha sonra Kral II. Leopold'un Uluslararası Afrika Derneğinin bölgede faaliyet yürütme isteği, dengenin bozularak çatışma ortamına girmeye zemin hazırlamıştır. Bu noktada Berlin Konferansı, yapısal realizm bağlamında güç dengesini gözeterek sistemdeki bütün güçlerin hem çıkarlarını kaybetmemek hem de çatışmadan kaçınmak adına attıkları adım olmuştur (Crawen, 2015, s. 38).

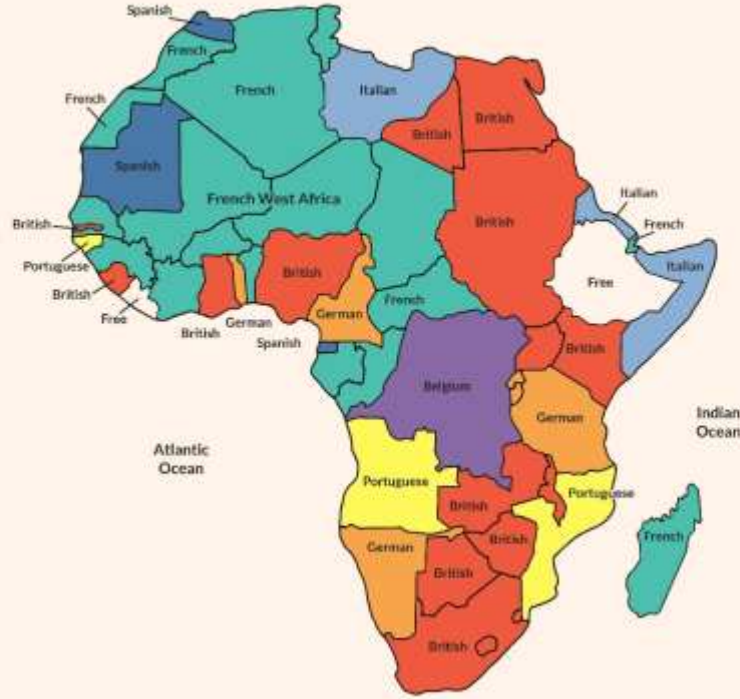

Resim 4: Almanya'nın İlk Resimli Dergisi Illustrirte Zeitung'un Berlin Konferansı'na dair Temsili Resmi

Kaynak: <https://www.aljazeera.com/opinions/2019/11/15/berlin-1884-remembering-the-conference-that-divided-africa>

Berlin Konferansı'nda gündeme gelen en önemli hususlardan biri de egemenlik hakları ile ilgili konuların gündeme alınmaması olmuştur. Özellikle kıtanın sömürge güçlerinin kendilerince belirledikleri alanlardaki egemenlik olgularının ele alınmasının konferansın amacına aykırı olacağı düşünülmüştür. Bu kapsamda güç ilişkisinin en önemli unsurlarından biri olan egemenlik kavramının Berlin Konferansı sırasında diğer devletlerin de kabulü ile ele alınmaması, aslında güç dengesini savunmacı bakış açısı ile korumaya çalışıldığını göstermektedir. Zira konferansta gündeme gelen Kongo Nehri'nin yanında Nijer Nehri üzerindeki seyrüsefer serbestliği, aslında İngilizlerin egemenlik sahasına giren bir bölge olmasına rağmen İngilizlerin söz konusu bölgede serbestliğin kendi denetimleri altında olması teklifi bütün ülkelerce kabul edilmiştir. Bu noktada hem Britanya hem de diğer ülkeler, itiraz halinde saldırgan tutumlara neden olacak egemenlik konusunda daha uyumlu davranmıştır.

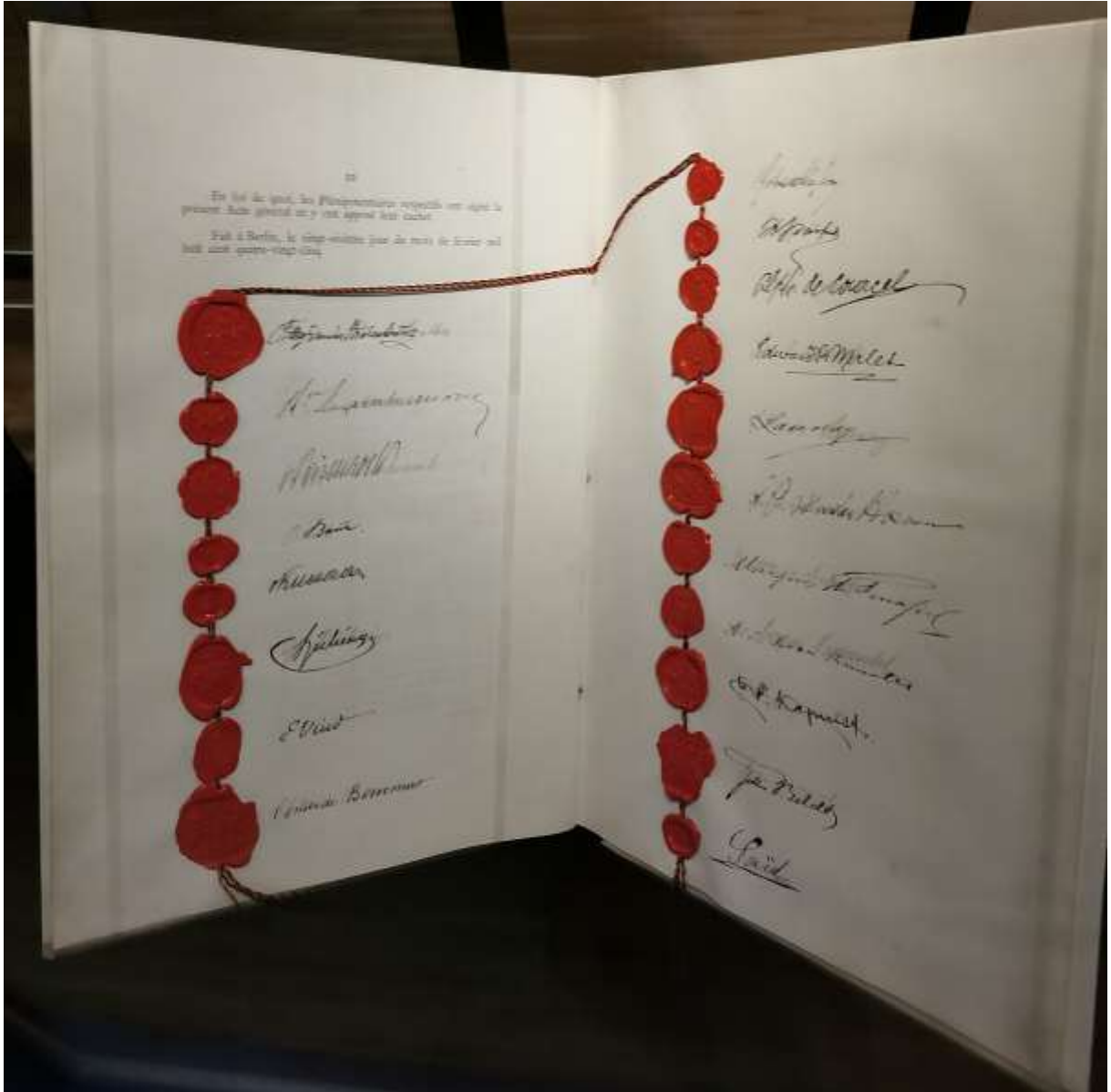
African Colonization After the Berlin Conference (1884–1885)

Harita 3: Berlin Konferansı Paylaşım Haritası

Kaynak: <https://thoughtco.com/berlin-conference-1884-1885-divide-africa-1433556>

Öte yandan konferansta kıtada yapılacak işgaller de ele alınmıştır. Buna göre işgal yapacak devletin konferansta bulunan ve imzacı olan devletlere önceden bildirim yapacağı, işgal sonrası ise bölgede barışın sağlanarak otorite kurulması hususları kayıt altına alınmıştır. Bu kapsamda hammaddeye ulaşmak için dünyanın her yerinde kıyasıya rekabet içinde olan Avrupalı güçler, Afrika'da kendilerine rakip bir gücün kıtadaki bir bölgeyi işgalini kabul ederek aslında savaşmamayı seçmeyi tercih etmişlerdir. Bir başka deyişle Avrupalı güçlerin Afrika'daki paylaşımı aslında bu işgalin ülke merkezlerinden uzak oluşudur. Zira Avrupa'dan uzakta cereyan eden rekabet, güç dengesini gözettiği sürece ülkeleri yıkıcı bir savaştan uzak tutacaktır (De Leon, 1886, s. 128).

Resim 5: Berlin Konferansı Genel Senedi İmzaları

Kaynak:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Seals_and_signatures_on_the_Belgian_copy_of_the_General_Act_of_the_Berlin_Conference,_1885.jpg

BÖLÜM IV

4.1. Yapısal Realizm ve Güç Dengesi Perspektifinden Avrupa Merkezli İlişki Sisteminin Oluşması

Güç dengesinde güçlenen/tehdit olarak algılanan devletin dengeyi oluşturan diğer devlet veya devletlerce engelleneceği ifade edilmektedir. Ancak diğer devletlerce tehdit olarak algılanan devletin mutlak güç/hegemon olması halinde nasıl bir denge izleneceğine dair bir yol ortaya konmamıştır. Kaldı ki Afrika'da Almanya hegemon güç olamadan I. Dünya Savaşı çıkmıştır (Uzer, 2013, s. 79). Uluslararası dengede Almanya'nın güç olarak ortaya çıkması yapıda bir değişim meydana getirmiştir. Değişen bu ana yapı Afrika kıtasındaki güç dengesini de etkilemiştir. I. Dünya Savaşı'na kadar sürecek olan bu güç dengesi ve sistem, sistemin yapısındaki temel değişimle yani Dünya Savaşı'nı Almanya'nın kaybetmesiyle yeniden şekillenmiştir (Bostanoğlu, 2008, s. 104).

Klasik Realizm'de güç bir amaç iken, Yapısal Realizmde güç bir araç olarak görülmüştür. Bu bağlamda Yapısal Realistler, devletlerarası ilişkilerde güç maksimizasyonu aramamışlardır. Kaldı ki Klasik Realizm, devletlerin güç maksimizasyonu amaçladığını, güçsüz devletlerin de güçlü devletin yanında olmak adına adımlar atacağını öngörmektedir (Waltz, 2008, s. 126). Afrika'da yer alan devletler de güçlü olanın peşine takılmak yerine, Yapısal Realistlerin savunduğu şeklinde bir güç dengesi yaratma peşinde olmuşlardır. Berlin Konferansı da Almanya'nın güçlü yükselişi çerçevesinde ele alındığında yapısal realizm anlamında devletlerin güvenliklerini güç dengesi çerçevesinde ele aldığı göstermesi açısından önemlidir. Bu güç dengesi ise Kenneth Waltz'ın da içinde yer aldığı yapısalcı realistlerin savunmacı kanadı tarafından saldırı karşıtı bir tarzda ifade edilmektedir. Bir başka deyişle savunmanın saldırıyı bastıracağı, böylelikle doğrudan çatışma ortamı yaratılmayacağı savunulmaktadır (Viotti ve Kauppi, 2016, s. 63). Devletlerin güçlendiği ve çıkar çatışmasına girdiği bir dönemde; kıtada realizmin ele aldığı şekilde bir anarşik durum söz konusu olmuştur. Bu durum da yeni bir düzen kurulması adına güç dengesini gerektirmiştir (Bostanoğlu, 2008, s. 80).

Uluslararası sistemde ele alınması gereken önemli hususlardan biri de güç ve kuvvet ayrımıdır. Zira gücün azami derecede olduğu bir sistemde kuvvet kullanımı olmayacaktır. Güç dengesi de bu bağlamda ele alınabilir. Kurulan dengede güç dağılımı ne kadar orantılı olursa, devletler arası kuvvet kullanımı da o kadar az olacaktır. Afrika'da kurulan sistemin

daha önce de sözü edilen büyük savaşı öteleyebilecek derecede güç dengesi gözettiği bu açıdan önem kazanmaktadır (Waltz, 2015, s. 231). Sistemdeki istikrarın savaş durumunun az olmasına bağlı olarak sürdüğü güç dengesinde, büyük güçlerin az olması, dengenin istikrarının devamı açısından elzemdir. Waltz'a göre en ideal denge iki gücün olduğu denge sistemidir. Bu bakımdan her ne kadar kıtada birden çok devlet ve güç olduğu görülsede Avrupa merkezli devam eden güç mücadelesinin Afrika'da devletleri Fransa-İngiltere ve Almanya olmak üzere bir çeşit örtülü iki taraflı dengeye götürdüğü görülmektedir (Bostanoğlu, 2008, s. 97).

Devletler anarşik bir sistem içerisinde, güvenlikleri ile doğru orantılı şekilde güçlerini ve çıkarlarını artırmak isteyebilmektedir. Bu noktada diğer devletlerce gücünü artıran devlete karşı bir takım dengeleme unsurları ortaya konarak sistemin tekrardan dengeye gelmesi sağlanmaktadır (Keyik ve Erol, 2019, s. 35). Afrika'da Berlin Konferansı sonrası ortaya çıkan durum her ne kadar anlaşmalar çerçevesinde belirli bir zemine oturtulmuşsa da Almanya'nın Avrupa'da güç kazanmasının akabinde, Afrika'daki güç dengesi de buna göre şekillenmiştir. Dolayısıyla devletler arası güç dengesinde mekânsal ayırmadan ziyade genel sistemin nasıl işlediği daha önemli görülmektedir. Yapısal realizmin uluslararası ilişkiler bir sistem üzerine oturttuğu, devletlerarası ilişkilerin bir sistem ekseninde incelendiğinden hareketle, Berlin Konferansı'nın da Avrupa merkezli bir ilişki sistemi kurduğu söylenebilecektir (Gözen, 2017, s. 172).

4.2. Yapısal Realizm ve Güç Dengesi Açısından Berlin Konferansı

Berlin Konferansı ile Afrika'da bir nevi statüko tesis edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle çatışma boyutu savunmacı realistlerin de ifade ettiği üzere devletlerin sürekli pay arttırmak yerine varolan güç dengesinin sürdürülmesiyle azaltılabilecektir. Berlin Konferansı'nda kurulan statüko devletleri çatışma ortamından güç dengesi boyutuna taşımıştır. Örneğin Almanya ve İtalya'nın kontrolsüz bir yayılmasına karşın Berlin Konferansı ile Afrika'da kurulan statüko bir otokontrol sistemi sağlayarak hem Afrika'daki çatışmaları sınırlamış hem de Avrupa'da devam eden çıkar savaşlarında bir nefes alanı yaratmıştır (Viotti ve Kauppi, 2016, s. 64).

Almanya'nın Avrupa'da meydana getirdiği değişiklikler, Rusya'nın büyük bir güç olarak Avrupa'yı tehdit edecek boyuta ulaşması, Osmanlıların eski gücünü kaybetmesi, Britanya ve Fransa'nın 1815 Viyana Anlaşması ile kurulan dangedeki pozisyonlarının Almanya tarafından sarsılması gibi nedenler, güç dengeleme sürecinin her devlet için bütün

unsurlarıyla ayrı şekilde ele alınmasını gerektirmiştir. Bu bakımdan Afrika'daki İngiliz-Fransız rekabetinin, güç dengesi bağlamında bir süreç olarak görülmesi, Afrika kıtasının sadece sömürge toprağı değil güç dengesindeki terazilerden biri olduğunun anlaşılmasını beraberinde getirecektir (Sheehan, 2000, s. 14). Zira Fransa'nın Afrika'daki sömürgeleri sadece kazanç olarak değil, Almanya ile rekabetinde Almanya'dan daha fazla kazanmasına da tekabül ettiği için önemlidir. Keza Britanya da her ne kadar Fransa kadar Alman baskısını hissetmese de Avrupa'daki güç mücadelesinin sürdürülebilmesinin temel unsurlarından olan hammadde pazarı kontrolünde diğer güçlerden eksik kalmamıştır. Afrika bu açıdan, dönem itibarıyla asıl gücün devşirildiğı bir kaynak olmuştur (Waltz, 2015, s. 236). Afrika'da Alman gücü ortaya çıkana kadar temel iki güç olan İngiltere ve Fransa, Almanya'nın Avrupa'da dengeleri değiştiren bir güç olarak ortaya çıkmasından sonra, yapının özü gereğı bireysel değil yapıyla uyumlu hareket etmişlerdir. Bu açıdan Almanya öncesi Afrika'da sömürge yarışı içinde olan devletler, genel yapının dayattığı bir süreç olarak, sürdürdükleri bu yarışı kısmen daha yumuşatmak zorunda kalmışlardır (Bostanoğlu, 2008, s. 99).

19 yüzyıl sonundaki Afrika kıtasını anlamak ve bu bölgedeki siyasi dinamikleri uluslararası ilişkiler temelinde anlamlandırmak için Avrupa merkezli oluşan dünyadaki güç dengesi sisteminin anlaşılması gerekmektedir. Sistemde diğer devletlerin tehdit olarak algıladığı bir gücün ortaya çıkması, güç dengesi içinde geçici bile olsa ittifakların oluşmasını sağlamaktadır. 19.yüzyıl Avrupa'sında Fransız-Rus ittifakı karşısında Alman-Avusturya ve İtalya ittifakı belirmiştir. Bu bakımdan güç dengesinin organik yapısı, ittifaklar sistemini de canlı tutmaktadır (Sheehan, 2000, s. 56). Keza I. Dünya Savaşı'ndan önde Britanya İmparatorluğu Dışişleri Bakanlığına ait bir raporda, bir devletin toprak bütünlüğünü tehdit eden güçlü devlete karşı kontrol mekanizmasının diğer devletlerle güçlü devlete karşı bir denge kurmak olduğunu belirtmektedir. Zira İngiltere'de yükselen Alman gücü karşısında ince bir güç dengesi gözetmiştir (Viotti ve Kauppi, 2016, s. 59).

Güç dengesinde ele alınması gereken bir diğer husus da dengeleyici devletin varlığıdır. Britanya'nın 18. yüzyılda denizlerdeki ve ticaretteki dominasyonu ile elde ettiği bu güç, güç dengesinde kendisini belirleyici konuma oturmıştır. Ancak 19. yüzyılda Almanya'nın güçlenerek, siyasi, askeri ve ekonomik bir güç olmasıyla birlikte, Britanya'nın dengeleyici özelliğı azalmıştır. Zira I. Dünya Savaşı'na giden süreçte oluşan ittifaklar da bu durumun yansıması olmuştur (Sheehan, 2000, s. 58). Ayrıca kendi kendine yeterliliğın azaldığı ölçüde karşılıklı bağımlılığın gelişmesi Berlin Konferansı'nın toplanmasının en büyük nedenlerinden

sayılabilecektir. Yeterliliği sağlamak adına pazarlara ulaşımda sorun çıkmaması, Afrika özelinde Berlin Konferansı ile birlikte sistematik bir biçim almıştır (Waltz, 2015, s. 240).

Berlin Konferansı sonrasında Afrika kıtasının paylaşımı, kağıt üzerinde olmasına rağmen, paylaşımın bu kadar kolay görünmesinin sebepleri vardır. Berlin Konferansı öncesi başlayan sömürge düzeni, konferans sonrasında oluşan Afrika haritasının Afrika içinden büyük bir refleks olmadan hayata geçirilmesini sağlamıştır. Bu bakımdan direniş, egemenlik hakkı gibi olguların kapitalist sistemin çarklıları arasında sindirilmesiyle birlikte, pek az istisna dışında Afrikalılar Avrupalı güçlere boyun eğmiştir (Crawen, 2015, s. 33).

Resim 6: Otto Von Bismarck-Berlin Konferansı Paylaşımı Temsili Resmi

Kaynak: <https://thehistoryville.com/berlin-conference-1884/>

Kenneth Waltz da uluslararası yapının anarşik olduğunu kabul etmekle birlikte uluslararası sistemin devletlerin davranışlarını etkilediğini savunmaktadır. Bu bağlamda farklı

ideoloji, dünya görüşü veya amaçlara sahip devletlerin, güç dengesi ve sistemin dayatmasıyla aynı davranışları benimseyebileceği söylenebilir. Berlin Konferansı öncesinde Afrika'da Britanya ve Fransa arasında süren güç dengesi ve buna bağlı güç mücadelesi, Almanya'nın sisteme dahil olması neticesinde Britanya ve Fransa'nın sistemin gerektirdiği durum nedeniyle Almanya'ya karşı denge unsurunu gözetmek adına birlikte ve benzer hareket ettiği söylenebilecektir (Keyik ve Erol, 2019, s. 18). Bu durum denge çerçevesinde öznelerin ve amaçların sürekli yer değiştirmesi ile devam etmiştir. Örneğin Afrika'nın doğusunda Fransızlar, İngilizlerle arası iyi olan Madagaskar üzerinde hakimiyet tesis etmeye çalışırken, Fransızlar da Madagaskar ile Britanya'nın arasını bozmaya çalışmıştır. Yine aynı dönem Afrika'nın doğusunda Zengibar Sultanlığı Britanya ile Almanya arasında paylaşılırken Fransa çıkarlar ve güç dengesi bağlamında Zengibar Sultanının İngilizlerle çatışması için uğraşmıştır. Afrika'nın doğusundaki Avrupa merkezli bu güç mücadelesi, aynı süreç içerisinde Afrika'nın batısında Nijerya ve Nijer deltası üzerinde devam eden İngiliz-Fransız rekabetinden bağımsız düşünülemeyecektir. Zira mücadele alanının genişliği ve sisteme Almanya'nın girmesi, İngilizler ve Fransızlar çekişme içerisinde oldukları bölgeler için geri adım atarak anlaşma yolunu tercih etmiştir (Armaoğlu, 1997, s. 422).

İngiltere, Fransa ve Almanya'nın 19 yüzyıldaki Afrika rekabeti değerlendirilirken bir başka güç olarak yükselişe geçen Rusya'nın da durumu değerlendirilmelidir. Afrika'daki mücadelede Rusya'nın doğrudan bir müdahalesi olmasa bile, ilişki belirleyici bir konumda bulunmaktadır. Bir başka deyişle Afrika'daki güç dengesinde Rusya etken konumda olan bir güç olarak ele alınabilecektir (Çakaş, 2019, s.215).

1870 yılında Prusya'ya karşı yaptığı savaşı kaybeden Fransa, bu savaş sonucunda stratejik konumda olan Alsas-Loren bölgesini kaybetmiştir. Savaş sonrası Almanya ise 1871'de birliğini sağlayarak Fransa'nın nefes almasını engellemiştir. Avrupa'da kayıplar yaşayıp, savaş tazminatı ödemek zorunda kalan Fransa, uluslararası sistemdeki yerini koruyabilmek adına sömürgelerine daha da önem vermiştir. Almanya'nın 1871'de birliğini tamamlayarak Otto Von Bismarck'ın da akılla bir güç merkezi olarak yükselmeye başlamasıyla, 1815'te Avrupa'da kurulan Viyana Kongresi düzeni yerini istikrarsız bir barışa bırakmıştır. Almanya'nın birleşmesi ile birlikte artık büyük güçler doğrudan sınır olmuş ve çıkar çatışmaları artmıştır (Sheehan, 2000, s. 134).

Güç dengesinde kurulan ittifakların da değişken olabileceği gerçeği gözden kaçmamalıdır. Zira kendilerine fayda temelli hareket eden devletler, ittifakları da düşmanlıkları da geçici olarak görmüştür. Almanya'nın güçlenmesi sonrasında Afrika'daki

Britanya-Fransa çatışması yerini daha itidalli ve zımni bir ittifaka bırakmıştır. Keza Almanya'da Avrupa'da cereyan eden denge çatışmaları ekseninde güç dengesindeki pozisyonunu korumak adına dengeyi doğrudan bozucu hamlelerden kaçınmaya çalışmıştır. Kaldı ki Bismarck'ın Berlin Konferansı hamlesi de sisteme daha çok unsur sokarak, güç dengesindeki hareket kabiliyetini arttırmak olmuştur (Sheehan, 2000, s. 56).

Bununla birlikte, İngiltere ve Fransa arasındaki sömürge rekabeti iki devleti çatışma durumuna sürüklemiş ve iki devlete de güç kaybettirmiştir. Özellikle Almanların güç dengesindeki yerinin sağlamlaşmasıyla birlikte İngiltere ve Fransa'nın daha orta yolu bulmak için çözüm arayışına girmeye çalıştığı görülmektedir. Bu bağlamda Fransa ve İngiltere 5 Ağustos 1890 yılında yaptıkları anlaşma ile Gine Körfezi'nin verimli yerleri İngilizlere, Gine Körfezinin kuzeyi ve Büyük Sahra Çölü Fransızlara bırakılmıştır. Tabii bu kıtadaki anlaşmalar iki ülkenin dünyanın diğer taraflarında yürüttüğü çıkar çatışmalarında da ayrı düşünülemeyecektir (Uygur ve Uygur, 2013, s. 278.).

Öte yandan uluslararası sistem içerisinde çift kutup çok kutuplu sisteme dönmeye başladıkça devletlerarasındaki ilişkiler daha karmaşık hale gelecek ve devletleri daha fazla sorunla uğraşmak zorunda bırakacaktır (Aydın ve Bakıncak, 2016, s. 100). Bu kapsamda Afrika'daki güç dengesinin iki temel güç etrafında şekillenmesinin temelinde de dönem itibarıyla yaklaşan bir dünya savaşının ayak sesleri, Britanya ve Fransa'yı Almanya tehlikesine karşı tek bir kutup gibi hareket etmek durumunda bırakmıştır.

Uluslararası sistemde güç ele alınırken göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus da bulunulan zaman ve dönemde güç olgusunun ne ifade ettiğidir. Bu açıdan, güç kavramının farklı tanım ve açıklamaları olsa da gücün kullanıcısına bulunulan zaman içerisinde ne ifade ettiği önem arz etmektedir. Bu çerçevede, Afrika'da faaliyet gösteren devletler gücü ele alış şekilleriyle o bölgede politika oluşturmuştur. Dolayısıyla Afrika'da sömürgecilik yarışı ekseninde karşı karşıya gelen devletlerin farklı bölgelerde farklı reaksiyonları olabilmektedir. Dolayısıyla güç, devletler için tarihsel edinim, bölge koşulları, çıkarlar gibi unsurların ortaya koyduğu anlamlar ekseninde bir anlam ifade etmektedir (Özdemir, 2008, s. 126).

Berlin Konferansı'na giden süreçte güç dengesi bağlamında Avrupalı güçler arasında olan ilişkiler karmaşık ve çoklu bir hal almıştır. Dengeler iç içe geçmiş şekilde, bütün güçlerin birbirlerine karşı teyakkuzda olduğu bir süreç içinde ilerlemiştir. Berlin Konferansı'na giden süreç, Avrupa güçlerinin, Avrupa merkezli güç dengesi ekseninde Afrika'ya bakışını net bir

şekilde göstermektedir. Büyük güçler arasında Kongo özelinde Afrika’da somutlaşan çıkar çatışmaları, Avrupa’nın denge merkezini Berlin Konferansı ile Afrika kıtasına taşımıştır. Güç dengesi bağlamında bir güvenlik tesisi için devletler ittifak arayışına girmektedirler. Afrika’da açıktan bir ittifak olmamakla birlikte Berlin konferansında toplu bir ittifak olarak da ifade edilebilecek bir fikir birliği ile Afrika’nın paylaşımı sağlanmıştır. Akabinde Avrupa merkezli devam eden mücadelenin yansıması olarak, Afrika’nın temel sömürü unsurları olan ve normal şartlar altında rekabet etmesi düşünülen Britanya ve Fransa, Almanya’nın da otuna dahil olmasıyla Almanya’ya karşı örtülü bir ittifak içine girmişlerdir (Waltz, 2015, s. 207).

Britanya’nın Mısır’ı Fransızların elinden alarak Mısır’da egemenlik tesis etmesi ve bunun üzerine Fransız ve Almanların görüşmelere başlaması, Almanya’nın, Kamerun, Fiji ve Yeni Gine’deki çıkarlarının İngilizler eliyle engellenmesi korkusu, İngilizlerle Portekizlilerin 1883’te imzaladıkları ve Kongo Nehri ağzı üzerindeki Portekiz egemenliği tanıyan ve bu vesile ile diğer güçlerin bölgeye girişini kısıtlayacak olan anlaşmanın yapılması gibi çoklu ve karmaşık ilişkiler Berlin Konferansı’na giden yolda, arka planda nasıl bir güç dengesi ve çıkar savaşını göstermesi açısından önemli olmuştur (Crawen, 2015, s. 36).

Fransa’nın, Mısır konusunda İngilizler ile yaşadığı çatışma ve akabinde Mısır’ın Britanya tarafından işgal edilmesi neticesinde, güç dengesi bir savaşın çıkmasına müsaade etmemiştir. Özellikle Süveyş Kanalına ait hisselerin Britanya tarafından ele geçirilmesinden sonra Afrika’daki Fransa ve Britanya rekabeti şiddetlenerek devam etmiştir. Ancak Almanya’nın sömürgeci bir güç olarak belirmesi ile İngiltere ve Fransa 1904 yılında Samimi Anlaşma (Entente Cordi-Ale) adıyla bir takım anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalarda Afrika özelinde Mısır’da İngiliz egemenliği Fransa tarafından tanınmış, Fransa’nın ise Fas’a yerleşmesi İngiltere tarafından kabul görmüştür. Böylelikle Avrupa’da kurulan Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya arasında tesis edilen Üçlü İttifaka karşı İngiltere ve Fransa da bir ittifak geliştirmiştir. Zira Fransa aynı tarihlerde Batı Afrika’daki çıkarlarına odaklanmış, kaşif De Brazza’nın desteklenerek Kongo ve civarında sömürgeleştirme faaliyetlerine devam etmiştir. Bu noktada, kendi kaynakları ile inşa ettiği Süveyş Kanalı’nın da bulunduğu Mısır’ı İngilizlere kaybeden Fransa, güç dengesi ve savunmacı realizm bağlamında Afrika’nın büyük ve bakir topraklarında yeni çıkar arayışlarına girmiştir. Bu bakımdan Afrika’nın geniş ve Avrupalılar için sömürüye açık toprakları, Avrupa’nın iki temel gücü, çok kritik stratejik değişimde bile dengeyi koruma hususunda dikkatli davranmaya zorlamıştır (Newbury ve Kanya-Forstner, 1969, s. 271).

Berlin Konferansı'na giden süreçte, Fransa 1882 Brazza Anlaşması ile Brazzaville'de stratejik bir bölge ele geçirmiştir. Almanlar ise Temmuz 1884'te önce Togo'da sonra Kamerun'da protektörlük ilan etmiş, Doğu Afrika'da ise Alman Kolonizasyonu Derneği hükümet adına anlaşmalar yapmıştır. İngiltere ise Nijer deltasına gönderdiği kaşif ve şirketler üzerinden bölgede etkili olmaya çalışmıştır. Görüldüğü üzere Avrupa'nın üç temel gücü, Afrika'da da güç dengesinde sistemde kalmak adına sürekli faaliyet içinde olmuştur. Berlin Konferansı'nın yapılarak, Afrika üzerindeki siyasi ve ekonomik taleplerin yazılı bir metne bağlanması, güç dengesinin devamını ve olası büyük bir savaşın da ertelenmesini sağlamıştır (Crawen, 2015, s. 40).

Waltz'a göre aktörlerin başlangıçtaki amaçları ile sonuçlar sistemin etkisinden dolayı farklı olabilmektedir. Devletlerin çıkarları doğrultusundaki amaçları, sistem tarafından revize edilmekte ve yine sistemin etkisi ile denge sağlanmaktadır (Özdemir, 2008, s. 109). Keza Berlin Konferansı sonrasında Afrika'da bir sistem kurulmuş, sistemde yer alan devletler de amaçları doğrultusunda politikalar geliştirmeye başlamıştır. Ancak Konferansta alınan kararların yanında devletlerin kendi politik çıkarları doğrultusunda girdiği faaliyetler neticesinde yukarıda ifade edilen başlangıçtaki niyetler sistem tarafından revize edilmiştir. Almanya'nın her geçen gün daha da güçlenmesi ve dengeleri lehine değiştirmeye başlamasıyla birlikte dengede yer alan diğer güçler de amaç ve politikalarını revize etmişlerdir. Görüldüğü üzere sistem, devletlerin doğasından gelen bazı özelliklerden dolayı sürekli dinamik şekilde güç dengesinin ve devletlerin güç algılarının belirlenmesinde etkili olmaktadır.

Waltz'un güç olgusunu sistem içerisinde hareket serbestisinden yola çıkarak açıklaması bağlamında, devletlerin, sistem içinde mümkün olan en özgür şekilde karar alması ve uygulaması yolunda kendi yöntemlerini yaratmaya çalıştığı görülmektedir (Özdemir, 2008, s. 110). Afrika'da sömürü faaliyetinde bulunan devletler, sistem içerisinde hareket serbestisini elde etmek ve mümkün olan en özgür şekilde faaliyet gösterebilmek adına, kontrol ettikleri bölgelerde farklı yönetim şekilleri benimsemişlerdir. Söz konusu yönetim şekillerinin en bilinenleri Britanya'nın uyguladığı "dolaylı yönetim" (indirect rule) ve Fransızların kullandığı "doğrudan yönetim" (direct rule) modelleri olmuştur.

Fransa, Afrika'da "doğrudan yönetim" (direct rule) uygulayarak kontrol ettiği bölgelerde etkisini korumak ve sürdürmek istemiştir. Fransa devleti bu yöntemi uygularken, sömürgelerindeki bütün önemli pozisyonlara Fransızları atamış, sömürge bölgesinde yaşayan yerel halk ile alt-üst ilişkisi şeklinde bir anlayış benimsemiştir (Whittlesey, 1937, s. 363-364).

Fransızlar sömürgelerinde yaşayan insanları, medeni olamamış olarak tanımlamış ve misyonunu “medenileştirme” olarak belirlemiştir. Dolayısıyla Fransızların, Afrika’daki sömürgelerine temel yaklaşımı başta kültürel olmak üzere, Afrikalıların bir “Frenchmen” olarak dizayn edilmesi olmuştur (Gilbert ve Renolds, 2016, s. 483). Medenileştirme ve Afrikalıları Fransızlaştırma yolunda Fransa devleti tam asimilasyon ilkesi üzerinden hareket etmiştir. Fransızların öngördüğü asimilasyon yukarıdan aşağıya doğru uygulanan, Afrikalıların kültürünü Fransız kültürü ile değiştirmeyi amaçlamıştır (Tamçelik ve Sözbilir, 2014, s. 245).

Britanya’nın, Afrika’da tesis ettiği sömürge düzeni, Fransızların anti-tezi olarak da ele alınabilecek olan “dolaylı yönetim” (indirect rule) sistemi üzerine kurulmuştur. Temelinde sömürülen bölgedeki yerel yöneticiler ile kontrol sağlamaya dayanan dolaylı yönetim modelinde, Fransızların uyguladıklarının aksine daha esnek bir yapı mevcuttur. Dolaylı yönetim sistemine göre İngilizler, sömürdükleri bölgedeki temel değerlere ve işleyişe karışmadan, bölgede etkili olan yerel yöneticiler üzerinden kontrol sağlamışlardır.

Yukarıdaki örneklerden yola çıkarak, sistemsal güç mücadelesi içerisinde devletler kendilerine özgü modeller ile kontrol alanlarını korumaya ve hareket serbestisini kazanmaya çalışmışlardır. Yine daha önce ifade edildiği gibi her ne kadar Britanya ve Fransa’nın Afrika’daki yönetim anlayışları farklı olsa da güç dengesi gereği, Almanya’nın sistemde güçlenmesi ile aynı doğrultuda hareket etmişlerdir. Afrika’da kurulan dengelerde devletler güçlü devletin hareket alanını doğrudan daraltmak yerine, kendi hareket alanlarını olabildiğince geniş tutmaya çalışmışlardır.

Afrika’da sömürünün kökenleri çok daha eskiye dayanmaktadır. Berlin Konferansı’na kadar Portekiz, Britanya ve Fransa kıtanın temel sömürge devletleri olmuşlardır. Ancak İtalya, Almanya, Belçika gibi yeni güç odaklarının ortaya çıkışı Avrupa’da olduğu kadar Afrika’da da yeni bir sistemin kurulmasını zorunlu kılmıştır. Devletlerin çıkarlarına ulaşmak amacıyla kuvvet kullanmak tekeli bulunmaktadır. Her ne kadar kuvvet kullanma son çare olarak görülse de sistemdeki bir devlet tarafından kuvvet kullanılma ihtimali savaşa neden olacağından, kararlar alınırken daha ılımlı ve çözüm odaklı hareket edilebilecektir. 19. yüzyıl Avrupa merkezli dünya sisteminde, güç dengesindeki hassasiyetler, söz konusu devletlerin Afrika’daki çıkarlarında kuvvet kullanımında daha ılımlı ve sınırlı olmasını sağlamıştır. Savaşın uzun sürme ihtimali ve maliyeti düşünüldüğünde güç mücadelesindeki devletler denge lehinde hareket etmişlerdir (Waltz, 2015, s. 143).

Berlin Konferansı ve hemen sonrasına kadar Afrika'da güç dengesi temelde Britanya ve Fransa arasında şekillenmiştir. Fransa'nın Süveyş Kanalı'nı 1869'da tamamlamasıyla birlikte, Britanya'nın en stratejik kaynağı Hindistan ve bununla bağlantılı olarak ticaret yollarındaki egemenliği tehlikeye girmiştir. Bu gelişme ile Britanya gücü dengelemek adına Mısır'ı işgal etmiştir. Mısır'ın işgali ile başlayan süreçte Britanya özellikle Doğu ve Güney Afrika'da kurduğu şirketler ve dolaylı yönetimlerle sömürgelerini artırma yoluna gitmiştir. Buna karşılık Fransa ise Batı Afrika'da doğrudan yönetim modeli uygulayarak sömürgeler edinmiştir. Bu süreç içerisinde Fransa ve İngiltere arasında doğrudan bir çatışma olmamış, ancak rekabet giderek artmıştır. Güç dengesinde kurulan sistemde taraflar birbirlerine katılmayı değil, birbirlerini dengelemeyi amaçlamaktadır. Devletlerin sistem içinde en güçlü olma mücadelesi değil, konumlarını koruma amaçları vardır. Afrika'da da Britanya ve Fransa'nın birbirlerine katılımı değil, Avrupa'da güçlenmeye başlayan Almanya'ya karşı bir güç dengesi oluşturmak amacıyla konumlarını koruma isteği göze çarpmaktadır (Waltz, 2015, s. 159).

Sömürgecilik konusunda Britanya ve Fransa'nın gerisinde kalan Almanya, Berlin Konferansı sonrasında rakiplerine karşı daha saldırgan bir tutumla Orta ve Doğu Afrika'ya atıfla jeopolitik bir yaklaşım olan Mittel Afrika kapsamında Kamerun-Tanganyika arasında bir imparatorluk kurma arayışında olmuştur. Bismarck'ın Afrika politikası da genel olarak uyguladığı güç dengesi politikasından ayrı olmamıştır. Bu kapsamda Britanya ve Fransa'nın bulundukları koşulları göz önünde bulundurarak, iki ülkeyi kendisine karşı ortak bir paydada buluşturmaktan kaçınmıştır. Britanya'ya karşı daha saldırgan bir tutum içindeyken Fransızları kendi yanına çekmeye çalışmıştır (De Leon, 1886, s. 125).

Berlin Konferansı'nın hemen sonrasında Britanya ve Fransa arasında Güney Sudan'da yer alan Faşoda'da bir ihtilaf meydana gelmiş, iki ülke savaşın eşiğine gelmiştir. Ancak güç dengesi sistemi burada yine devreye girmiş, iki devlet yükselen Alman gücünü de dikkate alarak, karşılıklı olarak birbirlerinin Fas ve Mısır'daki haklarını tanıyarak anlaşmaya varmışlardır. Savunmacı Realizmin güvenlik, tedbir ve ihtiyat çerçevesinde geliştirdiği statükocu anlayış burada kendini göstermiş, Britanya ve Fransa ellerindekini ve aralarındaki güç dengesini korumayı seçmişlerdir. Sistem içindeki devletlerin örtülü ittifakı da kendi ortaklıklarından değil, karşı tarafa yerleşen devletin gücünden kaynaklanmaktadır. Almanya'nın Avrupa dengesini sarsması bu korkuyu tetiklemiştir. Berlin Konferansı ile bu korku bir çeşit savaş çıkmaması için ittifaken bir karar alma ve paylaşma sürecine dönüşmüştür (Waltz, 2015, s. 212).

Britanya ve Fransa arasındaki rekabet, Avrupa’da güçlenen diğer devletlerin sisteme dahil olmasına yol açmıştır. Berlin Konferansı’nda Bismarck, bu rekabetten faydalanmış ve Almanya bir denge unsuru olarak Afrika’ya girmiştir. Özellikle Britanya’nın dünya ekonomisinde sahip olduğu büyük pay, aynı zamanda onu güç dengesinde daha itidalli olmaya yöneltmiştir. Avrupa merkezinde daha şiddetli devam eden güç mücadelesi Afrika’da Pazar paylarının değeri oranında daha ılımlı ilerlemiştir. Bu bakımdan Afrika’daki büyük güçler Berlin Konferansı ile başlayan ve karşılıklı bağımlılığın sürdürülmesi ekseninde devam eden güç dengesini de gözeterek, doğrudan çatışmaktan kaçınmışlardır (Waltz, 2015, s. 198).

Güç kıyaslaması bakımından Avrupalı güçlerin Afrika’da sömürgeci olarak bulunmalarının önünde bir engel olmamasının yanında, zaten dönem itibarıyla Afrika başta Britanya ve Fransa olarak sömürülmüştür. Dönemin şartları itibarıyla fetih ve bir toprak üzerinde egemenlik tesis etmek, bir üst otorite yokluğundan dolayı hukuki olarak tartışılmamıştır. Bu çerçevede Berlin Konferansı’nın yapılması, devletlerin bir araya gelerek bir üst otorite olarak değil ama ortak beyan şeklinde bir kabul anlaşması yaptıkları kabul edilebilecektir. Bu noktada sisteme giren ve girmek isteyen Avrupa merkezli güçler ile, halihazırda Afrika’da egemen olan güçler arasında, güç dengesi ve istikrarsız da olsa çatışmazlığın sürdürülmesi bağlamında yapılan zımni bir denge anlaşması olarak Berlin Konferansı önem arz etmektedir (Crawdel, 2015, s. 42). Bu bağlamda ekonomik olarak ihracat-ithalata bağımlı ülkeler, başka bölgelerdeki pazarlara erişme konusunda sorun yaşamamak için daha dikkatli davranmak zorundadır. Güç dengesi bu noktada devletleri karşılıklı olarak bağımlı olmaya itmektedir. Zira sınırları aşan bir pazarda ülkeler paylarını kaybetmemek için bağımlılığı gözetirler. Afrika’da da dönemin büyük sömürge güçleri İngiltere ve Fransa da bu bağımlılık ekseninde hareket etmişlerdir (Waltz, 2015, s. 179).

Ayrıca Devletler, iç politikada temel olarak birbirine benzer faaliyetlerde bulunmakla birlikte, dış politikada aralarındaki büyük güç farkı nedeniyle yetenekleri ölçüsünde sistemde yer tutmaktadır. Güçlü ya da güçsüz fark etmez sistemin işleyişinde kullanılabilir durumda olan devletler de bir şekilde dengedeki yerini almaktadır. Berlin Konferansı sonrası Afrika’da oluşan sistemde Portekiz, İtalya gibi İngiltere, Fransa ve Almanya ile karşılaştırıldığında nispeten güçsüz devletler, sisteme sağladıkları katkı neticesinde bölgede yer edinebilmişlerdir. Örneğin Portekiz sahip olduğu sömürge geçmişinin yanı sıra, kendi sömürgelerinin büyük devletler arasında tampon bölge olması sebebiyle sisteme katkı sağlaması bağlamında bir yetenek ortaya koymuştur. Buradaki yetenek daha önce de bahsedilen ülkelerin sisteme verdikleri katkı, güç dengesindeki konumları olarak ele alınmalıdır (Waltz, 2015, s. 122).

Avrupa’da büyük güçler arasında devam eden güç mücadelesinin, büyük devletlere nispetle daha az güçsüz olan devletlere de bir hareket serbestisi kazandırmıştır. Çünkü sistemde büyük güçler arasındaki çözümsüz süreç, küçük güçlere hareket özgürlüğü sağlayacaktır. Zira Afrika tarihinde önemli bir etkiye sahip Portekiz, 19. yüzyılda eski gücünden çok uzak olmasına rağmen, büyük güçlerin mücadelesindeki belirsizlik ve çözümsüzlük sebebiyle Berlin Konferansı sonrası Afrika’da tutunabilmiştir (Waltz, 2015, s. 230).

Almanya’nın Afrika’ya girmesinden sonra Britanya ve Fransa tek bir kutup gibi hareket etmeye başlamış, diğer denge tarafına da Almanya oturmuştur. Avrupa’daki güç mücadelesinin yansımaları Afrika’da net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Afrika’da birden fazla devlet olsa da Afrika’daki genel görünüm I. Dünya Savaşı’na hazırlık olacak şekilde iki kutuplu bir güç dengesi şeklinde kendini göstermiştir.

Burada diğer bir önemli husus da Neorealist güç dengesi çerçevesinde Afrika’da sadece Avrupalı güçlerin ele alınmasıdır. Gerçekten de o dönemde Afrika’da söz konusu Avrupalı devletler dışında etkisi ve özgürlüğü olan bir devlet bulunmamaktadır. Bu nedenle o dönemin Afrikası Realizm ve güç dengesi incelemesi açısından elverişlidir.

Diğer bir deyişle, Yapısal Realizmde güç dengesi hususunda, sadece büyük güçlerin üzerine odaklanılması eleştirilmiştir. Ancak Afrika bölgesinde yerleşik bir merkezi yönetime dayalı devlet algısı olmadığı için Waltz’un ele aldığı şekilde büyük güçlerin ön planda olduğu bir güç dengesi için Berlin Konferansı sonrası Afrika uygun bir örnek vaka olmaktadır.

Yine güç dengesi kapsamında, Britanya ve Fransa birbirleri karşısında kontrolü amaçlamamışlardır. Almanya’nın güçlü bir aktör olarak sisteme girmesi ile birlikte Britanya-Fransa kutbu olarak ele aldığımız güç dengesinin bir tarafı, Almanya sömürgeleri Namibiya ve Tanzanya etrafında o dönem kendilerine karşı gelemeyecek durumda olan Portekiz sömürgelerine dokunmamış, o devletleri Almanya’ya karşı bir denge unsuru olarak kullanmışlardır.

Ayrıca Britanya-Fransa her ne kadar Almanya’ya karşı dengeleme yapsalar da Britanya’nın Almanya ile Portekiz sömürgelerini paylaşmaya yönelik gizli anlaşmaları da olmuştur. Bu gizli anlaşmaların yapılmasının nedeni de Fransa’nın İngiliz ve Belçika topraklarında faaliyet göstermesi olmuştur. Bununla birlikte Britanya ve Portekiz’in aralarında yapmış olduğu anlaşmanın Avrupa’nın temel güçlerinden olan Fransa ve Almanya’nın tepkisini çekmiş olması, İngiliz ve Portekizlilerin anlaşmalarını iptal etmelerine

sebepe olmuştur. Bu noktada güç dengesinin ve savunmacı pozisyonların korunduğu görülecektir. Çıkar çatışması ne kadar büyürse büyüsün ülkelerin anlaşma iptali de olmak üzere, öncelikle saldırganlıktan kaçınmaya çalıştıkları görülmektedir. Zira Britanya ve Portekiz sadece anlaşmayı iptal etmemiş, başta pek gönüllü olmadıkları Bismarck'ın organize ettiği konferansa katılım sağlamışlardır (De Leon, 1886, s. 127).

Böyle bir ortamda Portekiz diğer Avrupalı devletlere göre askeri ve ekonomik olarak güçsüz kalmış ve bu çerçevede parlak sömürgecilik dönemlerinde elde ettiği bölgelerde tutunmaya çalışmıştır. Askeri bir güce sahip olmayan Portekiz'in elinde diğer devletlerin arasındaki güç mücadelesini kullanarak çıkarını kollama silahı kalmıştır (Kerr, 2021, s. 109).

Kıtada temel olarak İngiltere, Fransa ve Almanya arasında devam eden mücadelede, İtalya ise daha önce de ifade edildiği üzere statüko olarak da adlandırılabilir sistem içinde güçlülerin çıkarlarını gözeterek kendi çıkarını azami seviyeye çıkarmak için uğraşmıştır. Almanya'nın müttefiki kontenjanını kullanarak Afrika'daki pastadan pay kapma yarışına girmiştir (Bostanoğlu, 2008, s. 106). Avrupa'da bir güç olarak ortaya çıkan İtalya'nın da özellikle Kuzey Afrika bağlamında Fransa ile rekabetinde sadece çıkar çatışması değil, ülkenin itibarının da önemli hale geldiği görülmektedir. İtalya'nın bir güç gösterisi olarak Tunus'ta giriştiği faaliyetler yine Fransızlar tarafından aşağılanma olarak görülmüş ve bu faaliyetlere karşı konulmuştur. Bu güç gösterisi şeklinde cereyan eden mücadele de Avrupa'da ortaya çıkan yeni güç dengesinden bağımsız düşünülemeyecektir. Zira birliğini yeni sağlamış bir devlet olarak İtalya, sistemde kendine yer edinebilmek adına diğer devletlere karşı denizaşırı yerlerde güç gösterisine girişmiştir. Fransa da buna karşılık yine bir güç gösterisi olarak, mevcut konumunun zihinsel sarsılmasını engellemek adına İtalya'ya karşı koymuştur (Sarı, 2020, s. 79).

Kenneth Waltz, şimdiye kadar bilinen en uzun barışın çift kutuplu sistemde, nükleer savaş korkusu altında olduğunu savunmaktadır. Nükleer savaşın yarattığı yıkım korkusu iki kutuplu sistemde barışın devam etmesini sağlamıştır (Waltz, 2008, s. 4). Söz konusu durum Berlin Konferansı sonrasında Afrika'da da geçerli olabilmiştir. O dönem itibarıyla ortada henüz nükleer silahlar yoktur ancak Avrupa içerisinde artan rekabet, yaklaşan büyük savaş beklentisi, sömürgelerin kaynak temini için alternatifsiz olması gibi nedenler sistem içerisindeki devletlerde bir yıkım korkusu meydana getirmiştir. Avrupa içerisindeki denge Afrika'ya da yansımış, devletler gerilimin sıcak çatışmaya dönmesine izin vermeden, sistem içerisinde güç dengesini bir şekilde korumayı başarmışlardır.

Sanayi Devrimi sonrası endüstrileşen devletler, güçlendikçe ve ekonomik olarak gelişim sürdürdükçe hammaddeye olan ihtiyaçları artmıştır. Bu ihtiyaçlar başta Britanya ve Fransa olmak üzere, sanayileşen devletleri daha fazla sömürgeye ve ticaret yoluna muhtaç kılmıştır. Kaynakların kısıtlılığından hareketle güç dengesinde bozulma ve güçler arasında çatışma ortamının artması kaçınılmaz olmuştur. Bu noktada Berlin Konferansı ile tartışılan Kongo Havzası'ndaki ticaret serbestisi, ticari faaliyetleri savaşın sebebi olmaktan çıkartmaya çalışmıştır. Bir başka deyişle devletler ticaret savaşlarını kısmen erteleyerek, Afrika üzerinden paylaşım çatışmalarından kaçınmak için adım atmıştır (Crawdel, 2015, s. 50).

Berlin Konferansı teknik olarak Viyana Kongresi Bildirgesi'ne sadece iki ek madde (Kongo ve Nijer Nehirleri Seyrüsefer Serbestliği) getirmiştir. Devletlerarası ilişkilere yönelik hukuki ve çığır açıcı bir yenilik de yapmamıştır. Bununla birlikte Berlin Konferansı, bu çalışmanın da açıklama çabasında olduğu güç dengesi ve Avrupa merkezli istikrarsız dengenin savaştan kaçınmak suretiyle devamına yönelik hayati bir adım ve aynı zamanda devletlerin savaş istememe niyetlerini göstermesi açısından da bir gösterge olmuştur (De Leon, 1886, s. 134).

Kurulan sistemin sürdürülebilir şekilde devam etmesi devletlerin hepsinin olmasa bile birçoğunun sistemde kalmasına ve beklenildiği gibi hareket etmesine bağlı olmaktadır. Bu noktada Berlin Konferansı sistemin sürdürülebilir şekilde devamını sağlamak adına devletlerin makul hareketlerinin sağlanması açısından da önemlidir. Ayrıca uluslararası sistemdeki anarşi, sistemde yer alan devletler arasında da bir uyum ve denge gerektirmektedir. Bu bakımdan normalde bir diğerinden daha güçlü olan devlet, anarşik sistemin yapısı gereği, sürdürülebilirliğin devamı adına ben daha güçlüyüm iddiasından ziyade denge gözetimi yapmaktadır. Zira Berlin Konferansı devletlerin, Afrika'da bu uyumu ve güç dengesini gözetmek/gerçekleştirmek adına attığı adımlardandır (Waltz, 2015, s. 117).

Yine Waltz, çok kutuplu sistemin daha istikrarlı olabileceğini ancak savaşa yatkın olduğunu, ancak iki kutuplu sistemde istikrarın az olmasına rağmen savaş olasılığının daha az olduğunu belirtmektedir (Waltz, 2008, s. 5). Berlin Konferansı sonrasında Afrika'da oluşan durum daha önce de özetlendiği üzere içerisinde bir çok devletin yer aldığı ancak sistemin iki kutuplu şekilde devam ettiği görülmektedir. Buradan hareketle Afrika'da her ne kadar klasik anlamda bir kutuplaşma olmasa da Almanya'nın yükselişi ile birlikte Fransa ve Britanya arasındaki rekabetin daha çok Almanya'yı dengelemek için ayrı bir unsur olarak hareket ettiği göze çarpmaktadır (Viotti ve Kauppi, 2016, s. 62). O dönem Afrika'sının aslında Soğuk Savaş dönemi gibi birçok devletin bulunduğu ama dengenin iki kutup üzerinden sağlandığı yıllara

benzemektedir. Soğuk Savaş'taki NATO ve Varşova Paktları arasındaki güç dengesinin bir benzerinin, Avrupa'nın iç dengesi bağlamında Afrika'da da görüldüğü söylenebilir. Avrupa'da güçlenen ve tehdit unsuru olmaya başlayan Almanya'ya karşı, kıtanın ilk ve en büyük sömürge güçlerinden olan Britanya ve Fransa, Almanya'nın sisteme dahil olmadığı dönemde yaptıklarının aksine dengeyi sağlamak adına daha uyumlu hareket etmişlerdir.

Bu kapsamda, Berlin Konferansı sonrasında paylaşılan Afrika kıtasında, Avrupa'nın üç temel gücü dengeyi korumaya özen göstermiştir. Özellikle Avrupa'da tehlikeli bir güç olarak gelişen Almanya, Afrika'da çok saldırgan olmadan, denge eksenin ilişkilerini sürdürmüştür. Bu kapsamda Britanya ve Almanya arasında önce Zenzibar topraklarının paylaşımına yönelik olarak 1886 yılında Anglo-Alman Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın akabinde ise 1890 yılında Heligolan-Zenzibar Anlaşması imzalanarak Almanların Tanganyika, İngilizlerin ise Kenya'daki hakları karşılıklı olarak tanınmıştır. Söz konusu anlaşmaların temel sebebi ise iki büyük gücün savunmacı bir anlayışla hareket etmesidir. Zira 1890 yılında olan anlaşmanın bir ayağı da Kuzey Denizi'ndeki Heligoland adasının Almanya'ya bırakılması olmuştur. Görüleceği üzere Avrupa merkezli süren mücadelede aynı anda hem Avrupa hem de Afrika'yı ilgilendiren iki toprak parçası ile ilgili bir anlaşma imzalanmıştır. Dolayısıyla hem İngilizler hem de Almanların güç mücadelesinde doğrudan bir çatışmadan kaçındığı görülmektedir (Gjersø, 2015, s. 832). Bu bağlamda devletlerin hayatta kalma/beka güdüsü ne kadar sertleşirse çatışma o kadar kaçınılmaz olacaktır. Afrika'daki yansıması da bu şekilde cereyan eden beka güdüsü, ülkeleri geri adım atmaya iterek güç dengesini gözetmeye itmiştir (Waltz, 2015, s. 116).

Bu çerçevede; İngilizlerin Boerler ile mücadelesi sırasında Almanya'nın da bu mücadelenin bir tarafında yer alması, güç dengesi açısından önemli görülmektedir. Zira maden yatakları ile zengin bir bölgede egemenlik kuracak bir Almanya, Avrupa'da Britanya'ya büyük tehdit olacaktır. Bu bakımdan İngilizler böyle bir ittifakı engellemek adına daha sert bir hareketle Boerlerle savaşmayı göze almış ve sadece ekonomik nedenlerle değil, genel güç dengesinin kendi aleyhine bozulmaması adına hareket etmiştir (Kerr, 2021, s. 117).

Bunun yanı sıra Kenneth Waltz, devletlerin iş birliği neticesinde elde edeceği kazançlar çerçevesinde, kazanan taraflardan biri diğerine göre daha fazla kazanırsa ve arada eşitsizlik/orantısızlık olursa ve söz konusu kazanç bir tarafa daha fazla fayda sağlayıp dengeyi bozacaksa, devletlerin bu tür kazançlardan kaçınacağını belirtmektedir (Waltz, 2008, s. 33). Bu çerçevede Berlin Konferansı sonrası Afrika'da Almanya'nın güçlenmesi neticesinde ne Britanya ne de Fransa, güç dengesini bozmayı göz alıp Almanya ile işbirliğine yanaşmıştır.

Böyle bir ittifakın olması hem Afrika'da hem de Avrupa'da güç dengesini bozabileceği ve uzun vadede çok büyük kayıplara yol açabileceği için, özellikle Britanya ve Fransa, kısa vadeli bir kazancı tercih etmemiş, daha tedbirli ve ihtiyatlı hareket ederek Almanya ile doğrudan bir ittifak kurmamıştır.

Bununla beraber Britanya ve Fransa sisteme sadece Almanya eksenli bakmamış, Berlin Konferansı sonrasında kendi aralarındaki rekabeti de devam ettirmişlerdir. İtalya'nın Eritre'yi işgal etmesini İngilizler desteklemişlerdir. Burada İngilizlerin esas yapmak istediği, Doğu Afrika'da bulunan sömürgelerine komşu olarak güçlü Fransa'yı değil, Fransa'ya göre daha az güçlü olan İtalya'yı görmektir (Armaoğlu, 2004, s. 254-255). Bu bağlamda, Afrika'da genel olarak Almanya ile Fransa-Britanya arasında süren iki kutuplu gibi görülebilecek güç dengesi, daha minimal şekilde yine Yapısal Realizmin ele aldığı şekilde bir güç dengesini önümüze getirmektedir. Görüldüğü üzere iç içe geçmiş karmaşık bir denge Avrupa'nın üç temel gücü arasında cereyan etmiştir. Avrupa'nın diğer devletleri de bu dengede kendilerine alan açmak adına büyük dengeyi kendi lehlerine kullanmaya çalışmıştır.

Berlin Konferansı sırasında Britanya Nijer deltasının, Fransa ise bölgede bulunan sömürgelerinin tartışmaya açılmasından kaçınmıştır. Almanya'nın, Uluslararası Afrika Derneği'nin devlet olma yolunda ilerlemesi desteklemesi, başta İngilizler tarafından kabul görmemesine rağmen, Almanların Nijer deltası ve Nil havzasının tartışmaya açılacağı hususundaki yaklaşımları, Britanya'yı söz konusu derneği ve faaliyetlerini tanımaya itmiştir.

Öte yandan Kongo'nun stratejik konumu, Britanya'nın dünya ticaret yollarındaki konumunu da tehlikeye sokabilecek bir pozisyonda olmuştur. Zira Hindistan yolunun geçtiği Afrika'daki istikrarsızlığın devamı, İngilizlerde ticari faaliyetlerine büyük zarar vereceği endişesine yol açmıştır. Bu tarz endişeler kapsamında; Batı Afrika'da Britanya, 1870'lerde Gold Coast bölgesinde oluşturduğu ticaret ağıyla bölgeyi kontrol etmiştir. Daha sonra bölgenin iç kesimlerine doğru ilerleyerek Ashantileri yenmiştir. İngilizler her ne kadar bölgede toprak kazansa da koloni maliyetlerinden kaçınmak için aldıkları topraklardan geri çekilmiştir. Ancak bölgede Fransızların önünün açılması korkusu İngilizleri güç dengesi çerçevesinde Berlin Konferansı sonrasında günümüzde Gana olarak bilinen bölgeyi işgal etmeye zorlamıştır (Kerr, 2021, s. 107).

Yukarıda anlatılan hususlar ışığında sadece Afrika'da değil dünyanın her yerinde rekabet içinde olan Avrupalı güçler, bütün bu gerginliğe rağmen savaş çıkmaması adına geri adım atmıştır. Ayrıca Konferans'tan sonra, Afrika'da bir toprak parçasına bayrak dikilmediği

müddetçe egemenlik iddia edilemeyeceği anlayışına dayanan “fiili işgal” ilkesi de Avrupalı güçler arasında bir çatışma çıkmasının önünde geçmiştir. Bu bakımdan I. Dünya Savaşı’na giden yolda Avrupalı güçler savaş çıkmaması adına (her ne kadar bazı durumlarda savaş isteseler de) daha itidalli davranmıştır. Bu anlamda yapısal realizmdeki güç dengesi anlayışının yanında savunmacı realizm kapsamında hareket etmişlerdir (Duman, 2012, s. 1188-1190).

Bismarck’ın 1890’da şansölyelik görevinden alınmasından sonra güç dengesi iki karşıt ittifak haline gelmiştir. Bismarck sonrasında oluşan dengede esneklik daha az, kutuplaşan ittifaklar daha katı olmuştur. Zira 20. yüzyılın başında başlayan bu süreç dünyayı küresel bir savaşa sürükleyerek I. Dünya Savaşı’nı başlatmıştır (Sheehan, 2000, s. 136).

Bismarck ile başlayan istikrarsız barış dönemi, I. Dünya Savaşı’nın çıktığı 1914 yılına kadar sürmüş ve Avrupa’da en uzun iç barış dönemlerinden biri olmuştur. Otto Von Bismarck’ın inşa ettiği sistemde bir taraftan Almanya’nın güçlenmesi sağlanırken, diğer yandan Almanya’nın duracağı yeri bilmesi de Alman siyasetine entegre edilmiştir. Bu yüzden Bismarck’ın kurduğu sistem Almanya’yı güç merkezi haline getirirken, kendisinden sonra yönetimi gelerek Almanya’yı iki dünya savaşına sürükleyenlerin aksine, daha itidalli bir hareket tarzı geliştirmiştir (Raïmedhi, 2018, s. 28). Bu noktada, bu iç huzurun bir şekilde sürdürülebilir olmasında Afrika kıtasının, çatışmanın güç dengesi alanlarından biri olması göze çarpmaktadır. Zira Avrupa içinde denge sürerken özellikle Britanya’nın dünyanın diğer yerlerinde kurduğu sömürge düzeni ve buna bağlı olarak geliştirdiği ticari sistem, Britanya’nın elini rahatlatan bir unsur olarak dururken, yine güç dengesi bağlamında Berlin Konferansı’nın yapılması, Britanya lehine olan sistem neticesinde çıkacak çatışmaları engellemiştir. Bir başka deyişle, Britanya, Berlin Konferansı neticesinde Almanya’ya sömürge gücü olarak Afrika’da alan açılmasını bir güç dengesi hamlesi olarak yapmıştır. Bu bakımdan Berlin Konferansı, sadece bir bölüşüm değil, daha önce de değinildiği gibi çatışma engelleyici ve bir şekilde sürdürülen istikrarsız barışın devamını sağlamıştır (Sheehan, 2000, s. 137).

Almanya’nın güç dengesinde önemli bir yer işgal etmesinin ardından, Bismarck dengeyi oluşturan devletlere yönelik politikaları kapsamında Almanya’nın karşısında olabilecek devletler arasında bir rekabet yaratmıştır. Bu çerçevede, Bismarck her fırsatta Fransa’yı Afrika’daki kolonilerini genişletmesi yönünde teşvik ederek, İngiliz-Fransız sömürge çatışmasından yararlanmayı planlamıştır (Raïmedhi, 2018, s. 30).

Uluslararası sistemde güç/otorite, yetenekleri ölçüsünde kendine alan yaratabilecektir. Kendini sistemde tutmaya yarayan yeteneklerini kaybeden, yeteneklerinde eksilme meydana gelen güç ise artık o sistemin paydaşı olmaktan çıkacaktır. Berlin Konferansı'nda kararı alınan Afrika üzerinde kısmi güç/otorite paylaşımı da bu çerçevede yapılmıştır. Daha sonra yeteneklerini kaybeden ülkelerin de (Portekiz, Almanya, İtalya, Osmanlı Devleti) sistem dışına çıktığı görülmüştür (Waltz, 2015, s. 113).

Savaşlar ise onları engelleyecek bir durum söz konusu olmadığında meydana gelmektedir. Ardıllarının aksine güç-güvenlik dengesinde ağırlığını güvenlikten yana koyan Bismarck, Almanya'yı güç dengesi içinde tutabilmiştir. Güç ve güvenlik dengesinde ağırlığın güce kaydırılması Almanya'nın iki dünya savaşında büyük bedeller ödemesine neden olmuştur (Raïmedhi, 2018, s. 31). Bu bakımdan I. Dünya Savaşı öncesindeki dönemde Afrika kıtasındaki sömürü kaynakları ve kurulan denge sistemi bir şekilde devam ettiği müddetçe, devletler büyük çaplı bir savaştan kaçınmıştır. Ancak sistemin işleyemez hale gelmesi, çıkarların çok daha iç içe geçerek çatışma durumunun artması gibi nedenler, K.Waltz'ın da ifade etmeye çalıştığı gibi, savaşı engelleyecek bir nedenin kalmamasını beraberinde getirmiştir (Eralp vd., 2009, s. 150).

SONUÇ

Afrika’da ele alınan dönem sömüren-sömürülen ilişkisinden çok sistematik biçimde dünya siyasetini etkilemiş olan bir dönemdir. Dolayısıyla Afrika’ya klasik olarak ezilen tarafın sömürülenler, ezen tarafın ise büyük güçler yani sömüren devletler bakış açısıyla yaklaşmak, Afrika’nın konumunu dramatize edip, olmuş/olan/olacak olayları anlama çerçevesini daraltabilecektir. Bu bakımdan çalışma ele alınırken dünya gerçeklerinden yola çıkarak, devletlerin çıkarları bağlamında süren güç dengesi ve tarihsel bir olgu olarak Afrika tarihinde leke olarak duran sömürge dönemi ile bu iki durumun sentezi olarak ele alınabilecek Berlin Konferansı anlatılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Aslında Afrika’da cereyan eden sömüren/sömürülen ilişkisi, daha geniş açıdan bakıldığında dünya sistemi ile doğrudan orantılı işleyen, sistemin çarklılarında çıkar algısına hizmet eden bir şekilde sürmektedir. Örneğin İngiltere’nin Afrika’daki politikasında detaylı bir sistematik kurması sadece sömürme mantığı ile açıklanırsa, Avrupa’da süregiden güç mücadelesi gözden kaçabilecektir. Dolayısıyla Afrika’nın edilgen konumunda bile dünya siyasetinde nasıl etkin konumunda olduğunu görebilmek açısından Berlin Konferansı öncesi ve sonrasında süregiden Avrupa merkezli güç mücadelesini ele almak, Afrika’nın tamamen sömürülme halinde bile içinde taşıdığı potansiyeli görmek açısından dikkat çekicidir. Zira günümüzde Afrika’nın yokluk ve yoksulluk ile mücadelesinin temelinde bu çalışmada ele alınacak sistemin kurulması yatmaktadır. Bu bakımdan Afrika’nın tarihindeki sömürünün, teori bağlamında ele alınarak açıklanması, aslında günümüzde Afrika’nın edilgen konumunun nasıl değişebileceğini göstermesi açısından da önem arz edebilecektir.

Bu çalışmayla; tarihin bir sürecinde teorik bazda neden nasıl ne amaçla sorularının cevaplanması amaçlanmış, ayrıca Afrika kıtasının sadece bir meta değil, aynı zamanda modern anlamda kimlik kazanamamış bir coğrafya olarak, dünya savaşının ötelenmesinde sahip olduğu rolü gösterilmeye çalışılmıştır. Bu noktadan hareketle, sistem içindeki konumu belirlenen Afrika, sorunların tespitinde, strateji geliştirmede dünyada güç dengesinde stratejik konumu net ve belirgin olarak ortaya koyarak adım atabilecektir.

Kenneth Waltz’un da ifade ettiği gibi *“Teoriler açıklama iddiasında oldukları şey bakımından değerlendirilmelidir. Güç dengesi teorisi devletlerin belirli koşullar altındaki*

eylemlerinin sonuçlarını açıklama iddiasındır.” Bu çerçevede, çalışmada ele alınan dönemin incelenmesi de Waltz’un ifade ettiği şekilde değerlendirilirse, güç dengesini dönemsel koşullar altında, devletlerin hangi saiklerle hareket ettiğini koyma çabasını sunmak olarak görülmelidir (Waltz, 2018, s. 148).

Çalışmada Yapısal Realizm perspektifinden Berlin Konferansı sonrasında Afrika’nın sömürgeleştirilmesi süreci sistem bağlamında incelenmiştir. Yapısal Realizmin kurucusu sayılan Kenneth Waltz, Yapısal Realizm devletlerin arasındaki ilişkiyi ve devlet politikalarını incelerken, devletlerin belirleyiciliğini değil sistemin yapısına atıf yapmaktadır. Bu bağlamda sistemi oluşturan yapılar (devletler) iç politikalarından bağımsız, uluslararası politikada gerçekler ekseninde hareket ederek sistemde yer almaya çalışmıştır. Bu noktada bütün devletlerin eşit bir figür olarak ele alındığı uluslararası sistemde, devletlerin gücünden ziyade yetenekleri ön plana çıkmıştır.

Güç ve güvenlik algısı arasında devletler, güç ekseninde sistemde bir devletin ön plana çıkışını bir tehdit olarak algılayarak, sistemdeki kazanımlarını kaybetmeme adına, güçlenen devleti de bu algıya uygun hareket etmeye zorlamıştır. Bu kapsamda anarşik ortamda istikrarsız da olsa bir dengenin devamının devletin güvenliğinin öncelenmesi olarak görmüştür. Devletler güç dengesinin devamı için de Yapısal Realistlerin savunmacı anlayışı ile hareket ederek, sistemdeki paylarını arttırmak ve yerlerinin/güvenliklerinin korunması arasında ikincisini tercih etmiştir. Nihayetinde devletlerin sadece güçlenmek yerine, güvenlik ikilimi kapsamındaki düşünceleri, sistemin denge ile devam etmesini sağlamış ve devletlere çok daha fazla zarar verebilecek bir savaştan devletleri korumuştur.

Coğrafi keşiflerle birlikte başlayan ve Sanayi Devrimi ile hammadde ihtiyacına bağlı olarak artan sömürge faaliyetleri Afrika’nın da kaderini belirlemiştir. Avrupa merkezli oluşmaya başlayan uluslararası politikanın sonucu olarak, Afrika’nın da sömürgeci güçleri Avrupa’dan gelerek, kıtanın hem beşeri hem de doğal kaynaklarını sömürmeye başlamıştır. Sömürgeciler kıtayı ilk olarak salt insan kaynağı ve hammadde alınan bir bölge olarak görürken, Berlin Konferansına giden süreç ve konferans sonrası oluşan mutabakatla sömürü sistematik bir hal almıştır.

Afrika kıtasının sömürgeleştirilmesi sürecinde, kıtada kontrol ve sürdürülebilirlik sağlamak isteyen Avrupalı güçler, farklı sömürge modelleri geliştirmiştir. Britanya, Fransa ve Almanya’nın sömürge yönetim modelleri incelendiğinde görülmektedir ki ülkelerin siyasal kültürleri sömürgeye yaklaşımlarını etkilemektedir. Fransa, ihtilalden sonra Jakobenler ve

Napolyon döneminde merkeziyetçi bir ülke niteliği edinmiş ve bu durum sömürge yönetimlerine de yansımıştır. Öte yandan Liberal bir geleneğe sahip olan İngiltere'nin, iktisadî saikleri de göz önünde bulundurarak yerelden angajman yoluyla yöneticileri belirleme yoluna gittiği söylenebilir.

Avrupalı devletler arasındaki belirgin farklardan bir diğeri, kültürel yaklaşımları olmuştur. Fransızlar dönüştürmeye odaklanırken İngilizlerin öğrenmeye açık oldukları görülmüştür. Almanlar ise Afrika'daki kolonilerini, ülkeleri için sadece bir pazar olarak gördükleri için kültürel bir dönüşüm sağlamamıştır. Örneğin, kültürün bir boyutu olarak değerlendirilen şehir planlama hususunda ise İngilizler, sağlık koşullarının sağlanması motivasyonu ile beyazları siyahlardan uzak tutacak bir tarz benimserken Fransızlar asimilasyona imkân tanıyacak şekilde iç içe bir yapı kurmaya çalışmıştır.

Avrupalı güçlerin kaşifler, misyonerler ve şirketler aracılığı ile Afrika'da başlattıkları kaynak arayışı, kıta içine yapılan keşifler yoluyla artmıştır. David Livingstone, Henry Morton Stanley ve De Brazza gibi kaşifler, Afrika'da yaptıkları keşiflerle yeni bir dönemin kapısını açmıştır. Söz konusu şahısları destekleyen devletler de yavaş yavaş Afrika'da kurulan ve daha da şiddetlenerek devam edecek olan çıkar çatışmasına dahil olmaya başlamıştır. Keşiflerle birlikte hammadde arayışında olan Belçika Kralı II. Leopold, Uluslararası Afrika Derneği üzerinden, kendi çıkarına uygun toprak arayışına girmiştir. Keza Afrika'nın en eski sömürgeci gücü ancak Avrupa kıtasının da zayıf gücü Portekiz bile Afrika'da başlayan paylaşımdan en azından kazanımlarını koruyarak çıkmaya çalışmıştır.

Berlin Konferansı'na giden süreçte Almanya, Britanya ve Fransa ekseninde başlayan denge oyunu, diğer devletlerin de çıkar arayışları neticesinde daha karmaşık haline gelmiştir. Ayrıca Avrupa'da da süren güç mücadelesinin kıtayı yakından etkilediği görülmüştür. Böyle bir atmosferde Otto Von Bismarck'ın organizesinde toplanan konferansa Avrupa'daki devletlerin tamamı, Rusya, İskandinav ülkeleri, Osmanlı Devleti ve ABD temsilcileri katılmıştır.

Konferans neticesinde Kongo ve Nijer nehirleri havzalarında ticari serbestliği ve işgal ilkeleri benimsenerek, Avrupalı güçlerce Afrika kıtasının paylaşımı kağıt üzerinde gerçekleşmiştir. Berlin Konferansı neticesinde bölgedeki gerilim nispeten daha da azalmış, Avrupalı güçler de merkez ülkelerinin ekonomik gelişimi için ihtiyaçları olan hammaddeye bir anlaşma çerçevesinde ulaşmaya başlamıştır.

Bu çalışmanın merkeze aldığı Yapısal Realizmin kurucusu sayılan Kenneth Waltz, daha önce de belirtildiği üzere devletlerarası ilişkilerde devletlerin belirleyiciliğini değil sistemin yapısını öncelemektedir. Afrika'da ilk sömürge döneminde (Berlin Konferansı öncesi) sistemin yapısını genel olarak Britanya ve Fransa'nın davranışlarını şekillendirmiştir. Almanya'nın 1881'de milli birliğini sağlayarak, Otto Von Bismarck gibi üst düzey bir denge politikacısının yönetici olarak Almanya'nın başına geçmesi, Avrupa merkezli bir güç mücadelesini çok daha geniş bir sahaya yayarak, çıkar çatışması ve mücadelesini farklı kıtalara taşımıştır. Bu kapsamda güç dengesi perspektifinden bakıldığında Britanya ve Fransa, Almanya etkisi ile birbirleri karşısında kontrolü amaçlamadıkları ve görece uyumu tercih ettikleri görülmüştür. Alman etkisinin yanında Belçika, Hollanda, İtalya ve kısmen de olsa Portekiz'in bu mücadeleye katılımı, Afrika'daki denge oyununu daha hassas ve iyi hesaplanması gereken bir unsur haline getirmiştir.

Berlin Konferansı sonrası dönem ayrıca aktif çatışmaların yaşanmadığı bir istikrarsız denge dönemi olarak sürmüştür. Devletler savaşa tevessül etmeden güç dengesini korumaya odaklanmışlardır. Çalışmada ön plana çıkan bir diğer husus ise denge sürecinde elde edilen avantajların orantısızlığının dengeyi olumsuz etkileyeceği yaklaşımı doğrultusunda Britanya ya da Fransa'nın Almanya ile işbirliğine girmekten kaçınması olmuştur. Keza Avrupa merkezli devam eden güç mücadelesinde sadece sayılan üç devlet değil Portekiz, İtalya, Hollanda, Belçika gibi diğer üç devlete kıyasla daha az güçlü devletler de bahsedilen dengenin içinde yer almıştır.

Afrika'nın bir kara parçası olarak beşeri, sosyal ve ekonomik kaynaklarıyla ele alındığında uluslararası ilişkiler açısından işgal ettiği konumun sadece sömüren/sömürülen ilişkisine indirgenmesi, kıtanın ve dünya siyasetinin anlaşılmasını yarım bırakabilecektir. Afrika'nın da genel sistemin büyük bir parçası olduğu düşünüldüğünde, Afrika'da mücadele eden güçlerin, Afrika özelindeki planlarının, bütüncül bir plandan bağımsız olmadığı görülecektir. Diğer bir ifadeyle Afrika'daki olan gerek savaş, gerek anlaşma, gerek darbe gerekse de ekonomik faaliyetlerin, dünyanın genelinde cereyan eden güç mücadelesinden bağımsız şekilde ilerlemediği, aksine Afrika'da olup biten her şeyin, büyük tablonun anlaşılması açısından önem arz ettiği ifade edilebilecektir.

Afrika kıtası, çok büyük bir toprak parçası olmasının yanında, kaynakları, stratejik konumu ve kültürel etkisiyle tarihsel olarak önem arz etmiştir. Tarih öncesi çağlardan, günümüze kadar olan süreçte dünya tarihine önemli katkılar yapmıştır. Ancak güç merkezinin Avrupa'ya geçmesi ile birlikte Afrika'da başlayan sömürge talanı kıtanın şimdiki halini

şekillendirmiştir. Bu çalışmanın temel saiklerinden biri olan günümüzde Afrika'da devam eden güç mücadelesinin anlamlandırılması da bu açıdan önemli görülmektedir. Zira Berlin Konferansı ile başlayan süreç I. Dünya Savaşı değişmiştir. Akabinde II. Dünya Savaşı ile birlikte, ABD-SSCB arasında gidip gelen Afrikalı devletler bağımsızlıklarını elde etmelerine rağmen, sömürgeciliğin etkisinden kurtulamamıştır. Soğuk Savaş sonrası dünya güç merkezinde yaşanan değişimler son dönemde Çin ve Rusya gibi doğu eksenli güçlerin bölgelerinden çıkarak, uluslararası politikanın yapısını etkilemiştir. Bu bağlamda Çin'in Afrika'ya olan büyük ilgisi, Rusya'nın SSCB zamanında beri sürdürdüğü politikası, günümüzde Afrika'da daha da hissedilir olmuştur. Bununla birlikte Afrika'nın kaim güçleri Birleşik Krallık ve Fransa ile birlikte ABD, Hollanda, Almanya gibi diğer güçler de Afrika'daki kazanımlarını koruma peşindedir.

Bu çalışma Berlin Konferansı çerçevesinde süren güç dengesi ve çıkar çatışmalarını bir teori üzerinden açıklama gayretinin yanında günümüzde kıtada devam eden ve edeceği öngörülen mücadeleyi de anlamlandırma çabasında olmuştur. Bu kapsamda Afrika'daki, kıtanın iç dinamiklerinden bağımsız devam eden uluslararası bir güç mücadelesinin daha iyi anlamlandırılması adına tarihsel süreçten günümüze ışık tutarak kıtanın geleceğinde de genele matuf bir güç mücadelesinin cereyan edebileceğinin çerçevesine katkıda bulunabilecektir.

KAYNAKÇA

- Ambe J. Njoh. (2008). Colonial Philosophies, Urban Space and Racial Segregation in British and French Colonial Africa. *Journal of Black Studies*. Vol.38 No.4.
- Armaoğlu, F. (2004). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ataöv, T. (1975). *Afrika Uluslarının Kurtuluş Mücadeleleri*. Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi.
- Ataöv, T. (1975). *Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Aydın Aydın, A. ve Bakıncak, E. (2016). Uluslararası Güç Dengesi ve İki Kutupluluk Arasındaki İlişki. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Cilt 17 Sayı 1.
- Bıçakçı, H. (2018). Sömürge Öncesi Dönemden Günümüze Afrika'da Kentler ve Kentleşme Hareketleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 3 Sayı 32: 58-88.
- Blackshire-Belay, C. A. (1992). German Imperialism in Africa: The Distorted Images of Cameroon, Namibia, Tanzania, and Togo. *Journal of Black Studies*. Vol 23 No 2: 235-246.
- Bostanoğlu, B. (2008). *Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Braudel, F. (2006). *Uygarlıkların Grameri*. 3.bs. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara. İmge Yayınevi.
- Clignet, R.P. ve Philip J. Foster, P.J. (1964). *Comparative Education Review*. Vol. 8 No. 2.

- Crawen, M. (2015) Between Law and History: The Berlin Conference of 1884-1885 and The Logic of Free Trade. *London Review of International Law*. Vol 3 No 1: 31-59.
- Crowder, M. (1964). Indirect Rule: French and British Style. *Journal of the International African Institute*. Vol 34 No 3: 197-205.
- Çakaş, C. Ö. (2019). 18'inci Yüzyıldan 21'inci Yüzyıla Britanya'nın Akdeniz Politikasının Realist Bakış Açısı ile Analizi. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 2 Sayı 1: 205-229.
- Daban, C. (2017). *Dekolonizasyon Süreci ve Sonrası Afrika*. İstanbul: Açılım Kitap.
- De Leon, D. (1886). The Conference at Berlin on the West-African Question. *Political Science Quarterly*. Vol 1 No 1: 103-139.
- Duman, S. (2012). Berlin Kongresi. 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) 10-15.09.2015 Ankara. Bildiriler, Tarih ve Medeniyetler Tarihi. C. III. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını. 1183-1190.
- Eralp, A. (2009). Giriş. *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar* içinde, ed. Atilla Eralp vd. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ersoy, E. (2017). Realizm. *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde, der. Ramazan Gözen. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fieldhouse, D.K. (1991). *The Colonial Empires: A Comparative Survey from the Eighteenth Century*. London: Macmillan.
- Geschiere, P. (1993). Chief's and Colonial Rule in Cameroon: Inventing Chieftaincy, French and British Style, Africa. *Journal of International African Institute*. Vol.63 No.2.
- Gilbert, E. ve Renolds, J.T. (2016). *Tarih Öncesinden Günümüze Dünya Tarihinde Afrika*. çev. Mehmet Demirkaya. İstanbul: Küre Yayınları.

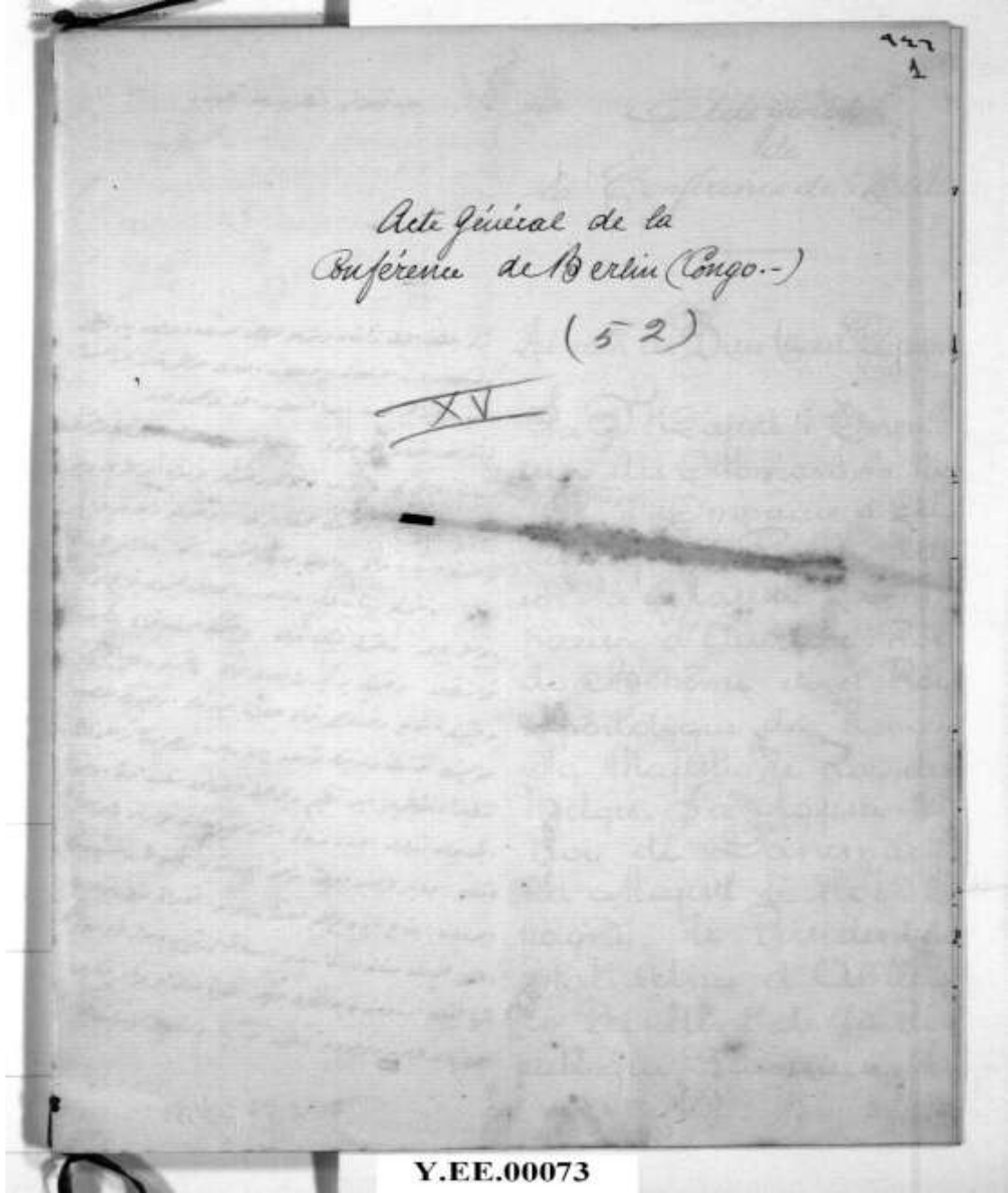
- Griffiths, I. (1986). The Scramble for Africa: Inherited Political Boundaries. *The Geographical Journal*. Vol 152 No 2: 204-216.
- Gjersø, J. F. (2015). The Scramble for East Africa: British Motives Reconsidered, 1884–95. *The Journal of Imperial and Commonwealth History*. Vol 43 No 5: 831-860.
- Kavas, A. (2009). Sömürgecilik. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde, c. 37. s. 394-397.
- Kerr, G. (2021). *Kısa Afrika Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Keyik, M. ve Erol, M.S. (2019). Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. Cilt 3, Sayı 1.
- Luraghi, R. (1993). *Sömürgecilik Tarihi*. Çev. Aydın Emeç. İstanbul: Sosyalist Yayınlar.
- Mearsheimer, J.J. (1990). Back to The Future: Instability in Europe After the Cold War. *International Security*. Vol. 15 No 1.
- Mearsheimer, J.J. (2001). *Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W. Norton&Company.
- Morgenthau, H.J. (1993). *Politics among Nations The Struggle for Power and Peace*. Rev. Kenneth W. Thompson. New York: McGraw-Hill.
- Newbury, C. W. ve Kanya-Forstner, A. S. (1969). French Policy and the Origins of the Scramble for West Africa. *The Journal of African History*. Vol 10 No 2: 253-276.
- Ocheni, S. ve Nwankwo, B. C. (2012). Analysis of Colonialism and Its Impact in Africa. *Cross-Cultural Communication*. Vol 8 No 3: 46-54.
- Özensoy, A.U. (2019). 15 ve 16. Yüzyıllarda Sömürgecilik Hareketleri, Fiyat Devrimi ve Sömürgecilik İdeolojisi. *Tarih ve Gelecek Dergisi*. Cilt 5 Sayı 3: 819-834.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Cilt 63 Sayı 3.

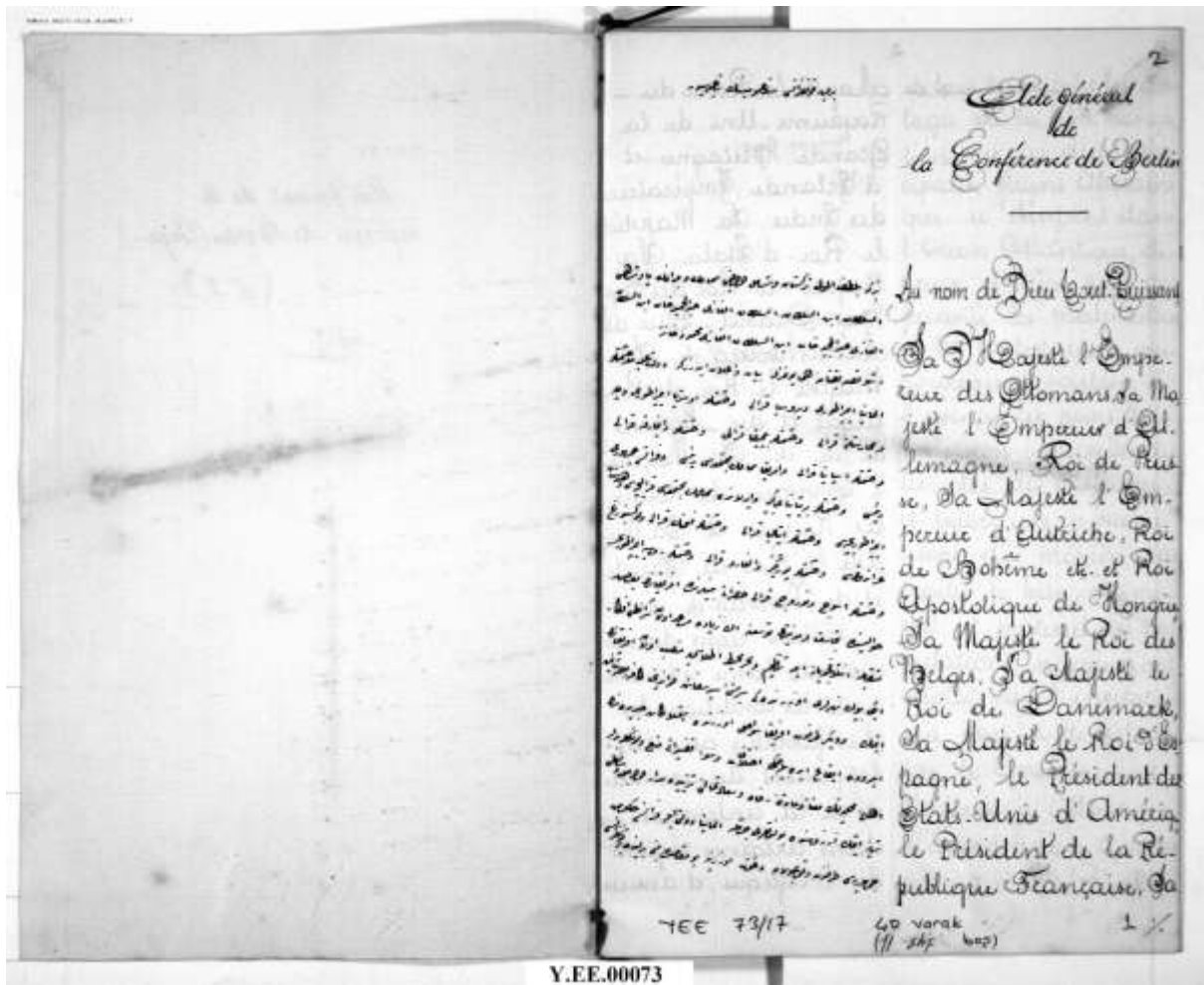
- Raimedhi, S. S. (2018). The Bismarckian Roots Of Restraint Realism and Its Implications. *World Affairs: The Journal of International Issues*. Vol 22 No 1: 24-37.
- Ranger, T.O. ve Weller, J. (1975). *Christianity and Central African Religions*. London: Heinemann.
- Roberts, Andrew. (1990). The Imperial Mind. *The Colonial Moment in Africa: Essay on The Movement of Minds and Materials 1900-1940* içinde, ed. Andrew D. Roberts. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rolandand, I.O. ve Sanderson,G.N. (1985). *The Cambridge History of Africa Vol: 6 1870 to 1905*. Cambridge: Cambridge UniversityPress.
- Sarı, B. (2020). Africa: A Constant Battlefield of Great Power Rivalry. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt 22 Sayı 1: 74-97.
- Sheehan, M. (2000). *The Balance of Power History & Theory*. New York: Taylor & Francis Group.
- Tamçelik, S. ve Sözbilir. (2014). Fransa'nın Afrika'daki Kolonyalist Faaliyetleri ve Günümüze Yansımaları. *Küresel Politikada Yükselen Afrika* içinde, ed. Soyalp Tamçelik. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Uygur, E. ve Uygur, F. (2013). Fransa Sömürgecilik Tarihi Üzerine Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt 173 Sayı 173: 273-286.
- Uzoigwe, G.N. (2000). European Partitionand Conquest of Africa: An Overview. *General History of Africa VII Africa Under Colonial Domination 1880-1935* içinde, ed. A.AduBoahen. Paris: UNESCO.
- Uzer, Umut. (2013). 21. Yüzyılda Tek Kutupluluk Tartışmaları. *Bilge Strateji*. Cilt 5 Sayı 8.

- Viotti, P.R. ve Kauppi, M.V. (2016). *Uluslararası İlişkiler Teorisi*. çev.Metin Aksoy. Ankara: Nobel Yayınları.
- Witmann, M. (2020). A Crisis of Colonialism: The First World War in Deutsch-Ostafrika. *Asia Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*. Year 4 No 13: 83-92.
- Waltz, N. K. (1959). *Man, The State and War A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.
- Waltz, N. K. (2015). *Uluslararası Politika Teorisi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Waltz, N. K. (2008). Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı. *Uluslararası İlişkiler*. Cilt 5 Sayı 17.
- Waltz, N. K. (1979). *Theory of International Politics*. Wesley Series in Political Science. Canada.
- Whittlesey, Derwent. (1937). British and French Colonial Technique in West Africa. *Foreign Affairs*. Vol.15 No.2.
- Wolf, E.R. (2019). *Avrupa ve Tarihsiz Halklar*. çev. Hamit Çalışkan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

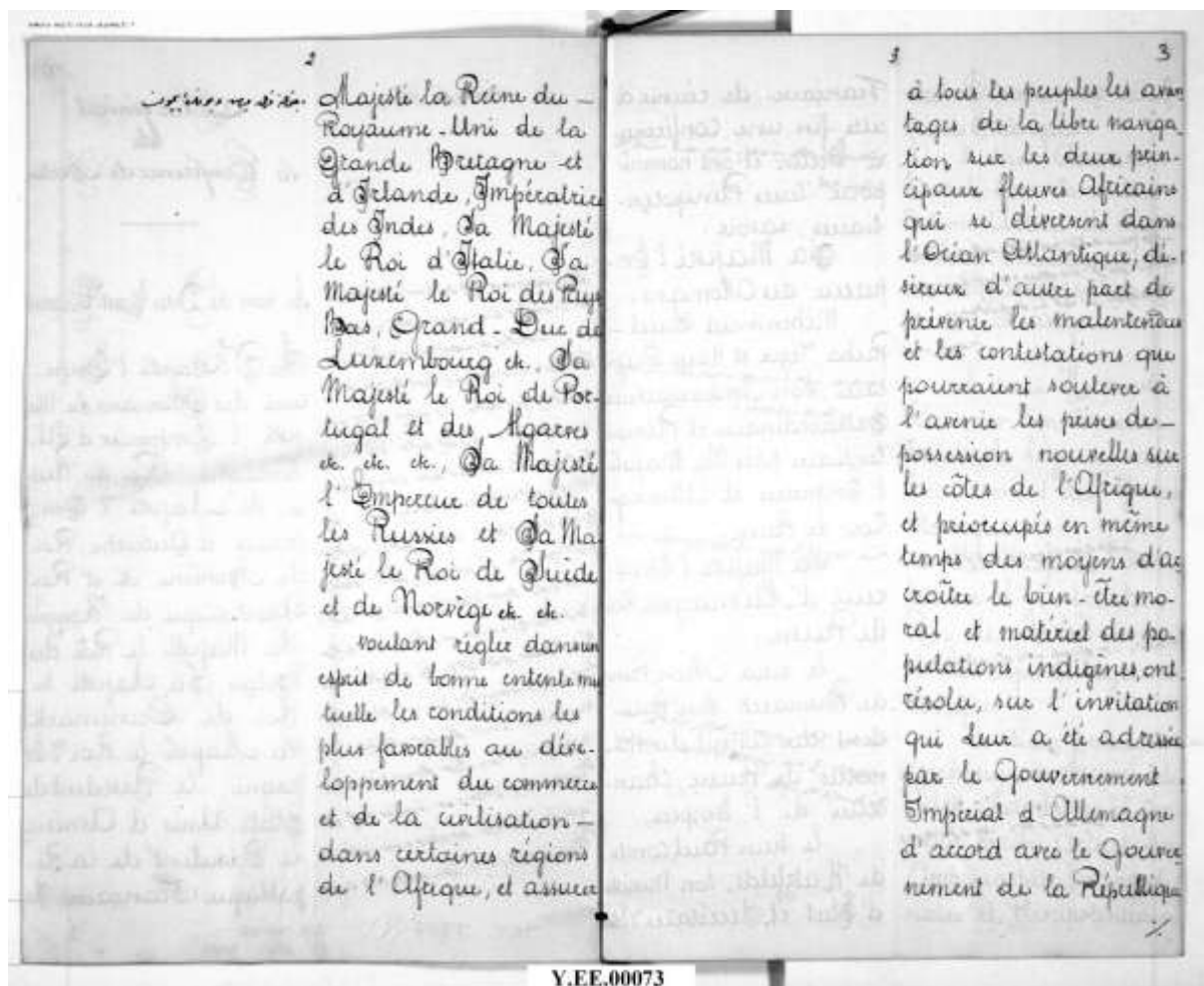
EK-1: BERLİN KONFERANSI GENEL SENEDİ METNİ (FRANSIZCA)

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi (Belge 1: BOA, Y.EE 00073/00017)

Y.EE.00073

2
Majesté la Reine du -
Royaume-Uni de la
Grande Bretagne et
d'Irlande, Impératrice
des Indes, Sa Majesté
le Roi d'Italie, Sa
Majesté le Roi du Royaume
des Pays-Bas, Grand-Duc de
Luxembourg etc., Sa
Majesté le Roi de Portugal et du Algarves
etc. etc., Sa Majesté
l'Empereur de toutes
les Russies et Sa Ma-
jesté le Roi de Suède
et de Norvège etc. etc.

voulant régler dans un
esprit de bonne entente mu-
tuelle les conditions les
plus favorables au déve-
loppement du commerce
et de la civilisation -
dans certaines régions
de l'Afrique, et assurer

3
à tous les peuples les avan-
tages de la libre naviga-
tion sur les deux prin-
cipaux fleuves Africains
qui se divisent dans
l'Océan Atlantique, di-
verses d'autre part de
peinures les malentendus
et les contestations qui
pourraient soulever à
l'avenir les prises de
possession nouvelles sur
les côtes de l'Afrique,
et préoccupés en même
temps des moyens d'ac-
croître le bien-être mo-
ral et matériel des po-
pulations indigènes, ont
résolu, sur l'invitation
qui leur a été adressée
par le Gouvernement
Impérial d'Allemagne
d'accord avec le Gouver-
nement de la République

Y.EE.00073

فقد انتج بائع هذه البضاعة العالمية والخطوة الدولية في
عقود كثيرة في دول العالم وفي كل سنة في كل سنة
في سنة ١٩٢٠ وفي سنة ١٩٢١ وفي سنة ١٩٢٢ وفي سنة ١٩٢٣
وفي سنة ١٩٢٤ وفي سنة ١٩٢٥ وفي سنة ١٩٢٦ وفي سنة ١٩٢٧

اورادہ محمد عبید اللہ

و عاقلان و متفكران را كه در اين مملكت به سرافرازي و شرف رسيدند
به نفع خود و دولت مملكت و امانت رعایا و قوام امور مملكت

وَقَسَمُوا لِي بِذِي طَرْفَيْهِ أَنِ يَكُونَ لِي مِنَ الْكُفَّارِينَ

برصیہ بین الاقوامی کے زیر اہتمام پاکستان کے لیے
دوسرا دورہ

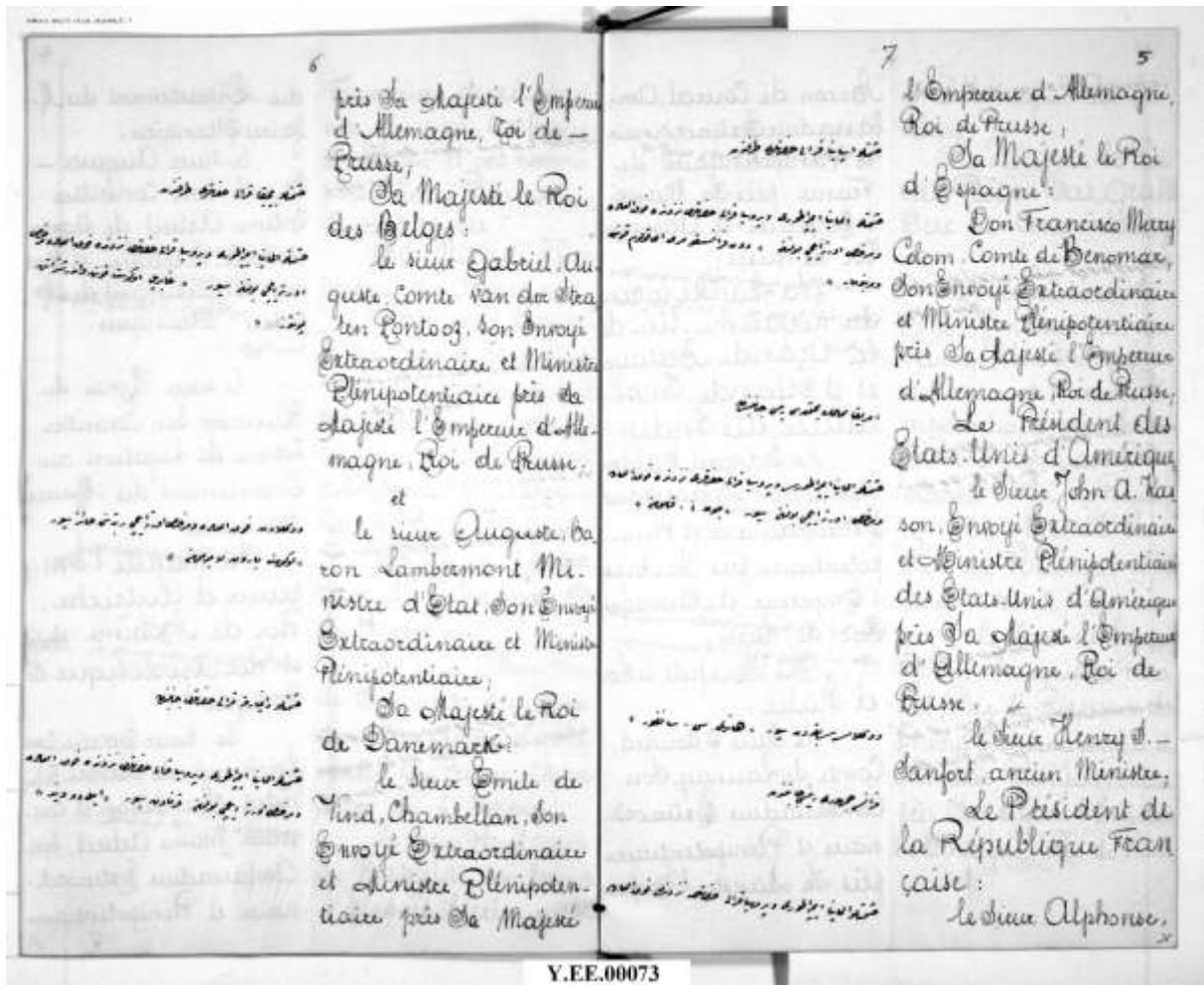
وہابیہ کا طریقہ سید احمد رضا نے تحریر کیا ہے۔

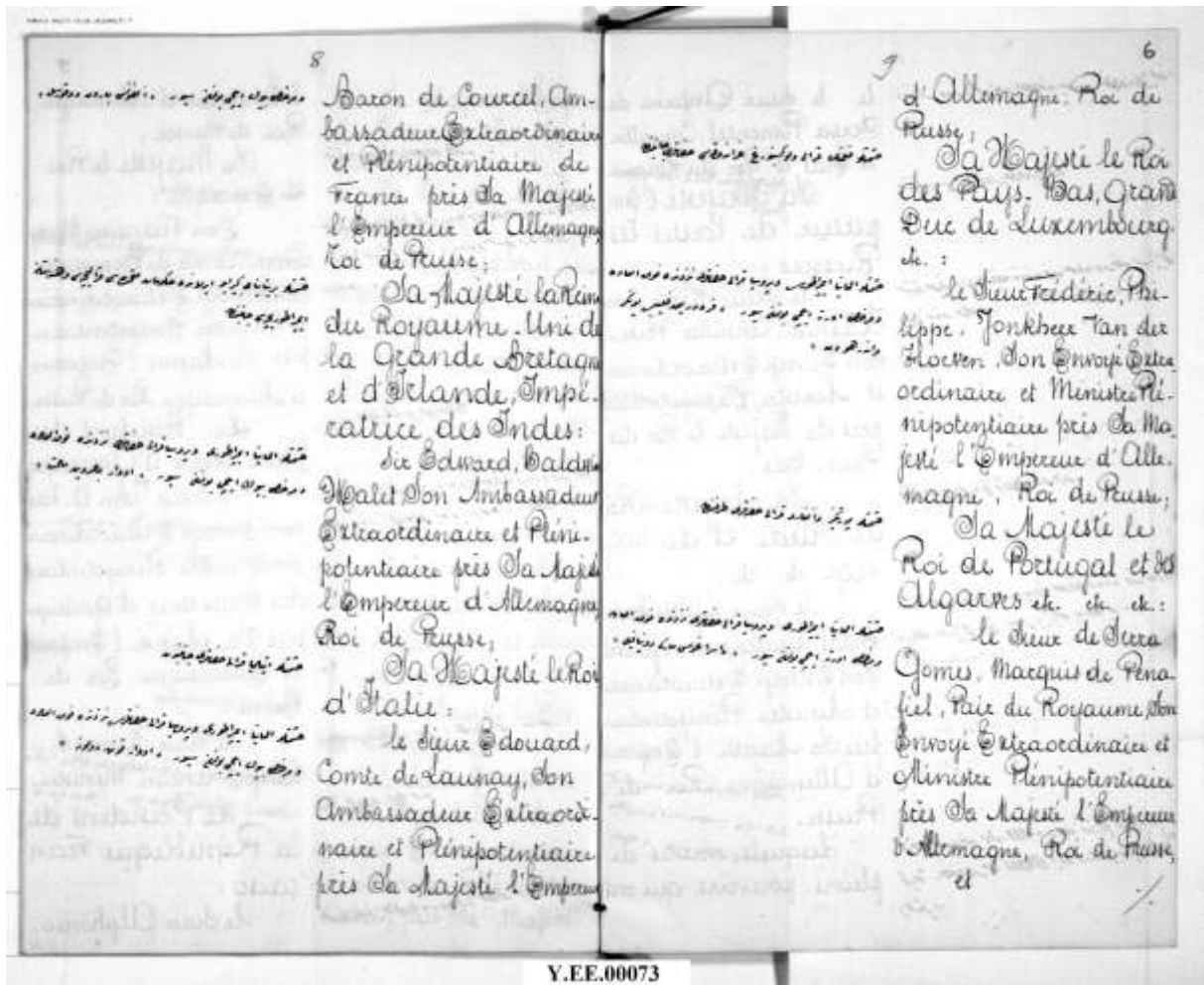
در صورتی که در این مورد هیچگونه اطلاعی ندارم. در صورتی که در این مورد هیچگونه اطلاعی ندارم.

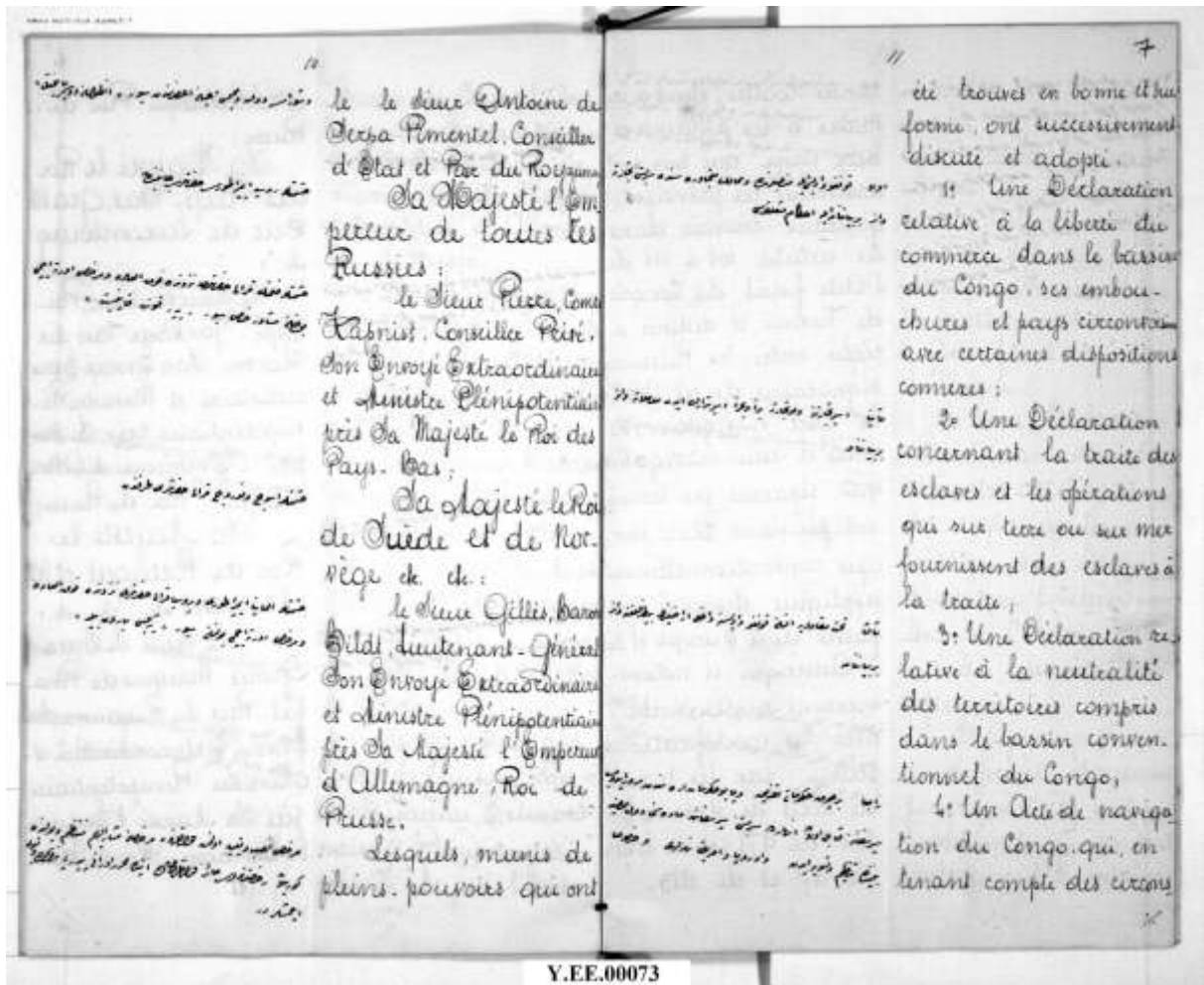
[illegible]

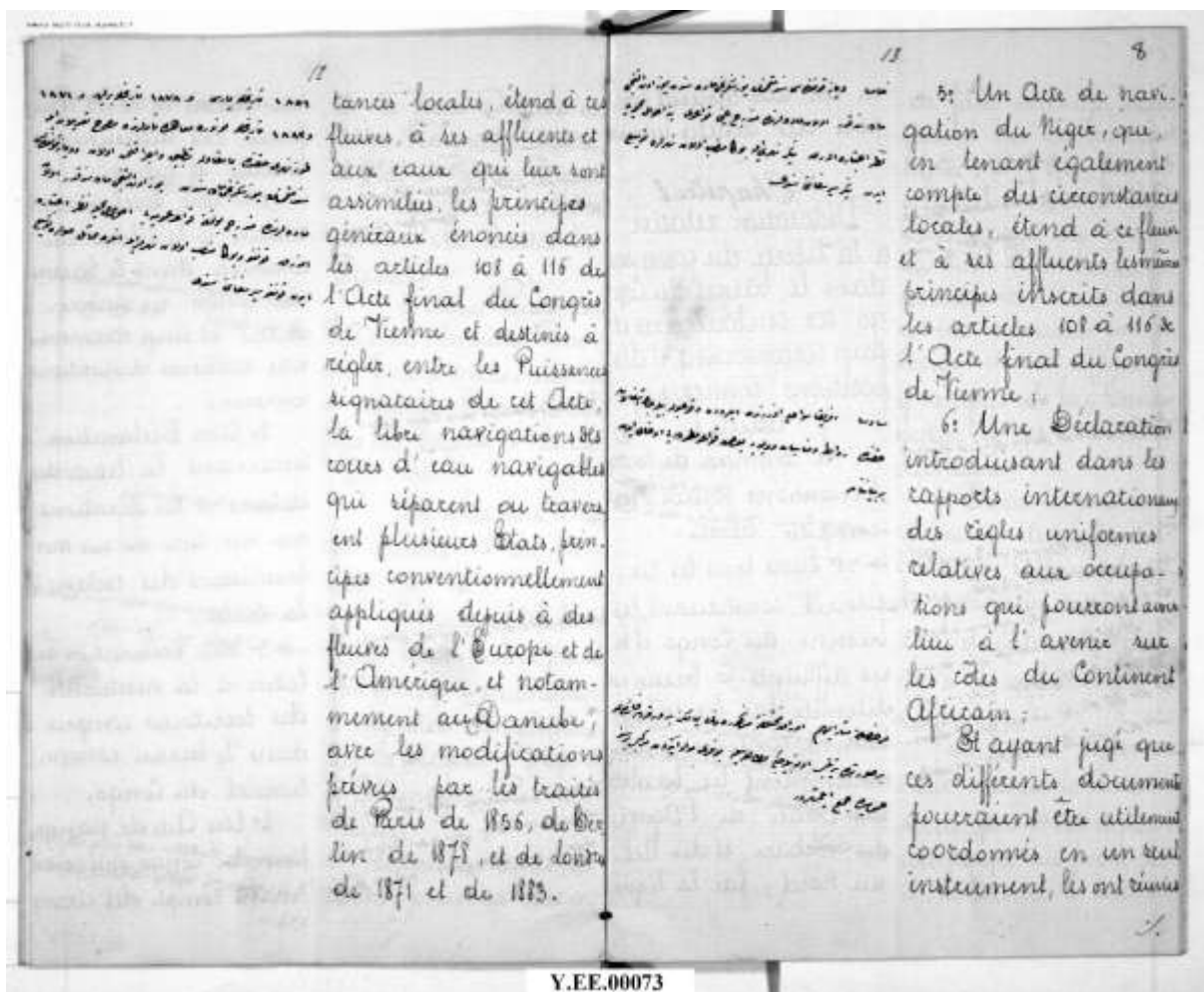
عشق و محبت، ایثار و فداکاری و غیره از جمله صفات و فضیلت‌های این مکتب است.

[illegible]

Y.EE.00073

en un acte général com-
posé des articles suivants

Chapitre I.

Déclaration relative
à la liberté du commerce
dans le bassin du Con-
go, ses embouchures et
pays circonvoisins, et dis-
positions commerciales.

Article 1.

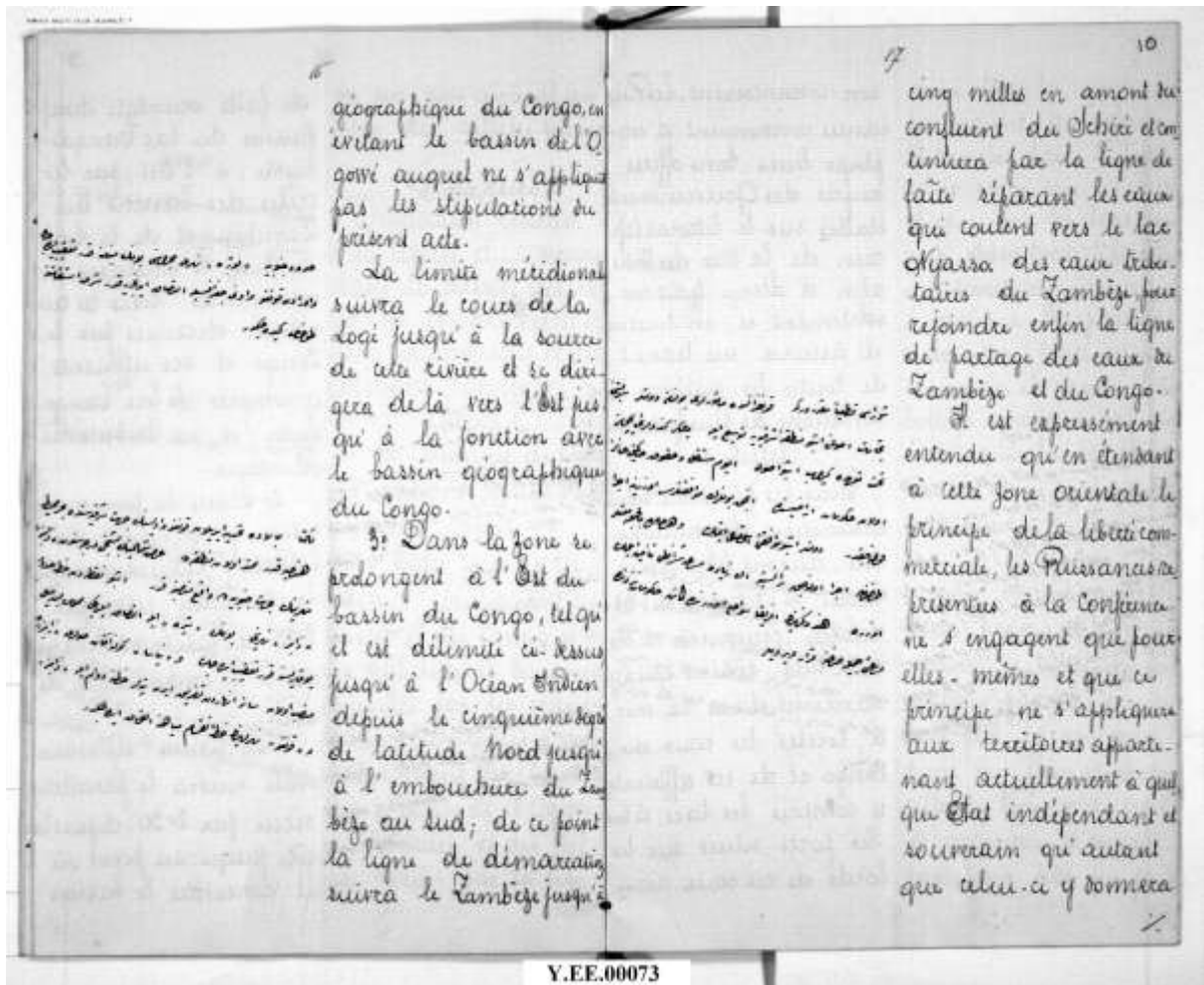
Le Commerce de toutes
les nations jouira d'une
complète liberté.

Dans tous les ter-
ritoires constituant les
bassins du Congo et de
ses affluents. Ce bassin est
délimité par les côtes de
bassins contigus, à savoir
notamment les bassins
du Niari, de l'Ogoué,
du Tchadi et du Nil,
au Nord; par la ligne

de faite orientale des af-
fluents du lac Banga-
nyka, à l'Est, par les
côtes des bassins du
Zambèze et de la Logi,
au Sud. Il embrasse en
conséquence, tous les ter-
ritoires drainés par le
Congo et ses affluents,
y compris le lac Banga-
nyka et ses tributaires
orientaux.

Dans la zone ma-
ritime s'étendant sur
l'Océan Atlantique depuis
le parallèle situé par
2°30' de latitude Sud jus-
qu'à l'embouchure de
Logi.

La limite septentrio-
nale suivra le parallèle
situé par 2°30' depuis la
côte jusqu'au point où
il rencontre le bassin

géographique du Congo, en
évitant le bassin du O
govi auquel ne s'applique
pas les stipulations du
présent acte.

La limite méridionale
suivra le cours de la
Logi jusqu'à la source
de cette rivière et se diri-
gera de là vers l'Est jus-
qu'à la jonction avec
le bassin géographique
du Congo.

3. Dans la zone re-
pandant à l'Est du
bassin du Congo, tel qu'il
est délimité ci-dessus,
jusqu'à l'Océan Indien,
depuis le cinquième degré
de latitude Nord jusqu'à
l'embouchure du Zam-
bèze au Sud; de ce point
la ligne de démarcation
suivra le Zambèze jusqu'à

17
10
cinq milles en amont du
confluent du Schici et con-
tinuera par la ligne de
faîte séparant les eaux
qui coulent vers le lac
Ngassa des eaux terri-
toriales du Zambèze pour
rejoindre enfin la ligne
de partage des eaux du
Zambèze et du Congo.

Il est expressément
entendu qu'en étendant
à cette zone orientale le
principe de la liberté com-
merciale, les Puissances
présentes à la Conféren-
ce s'engagent que pour
elles-mêmes et que ce
principe ne s'applique
aux territoires apparte-
nant actuellement à quel-
que Etat indépendant et
souverain qu'autant
que celui-ci y donnera

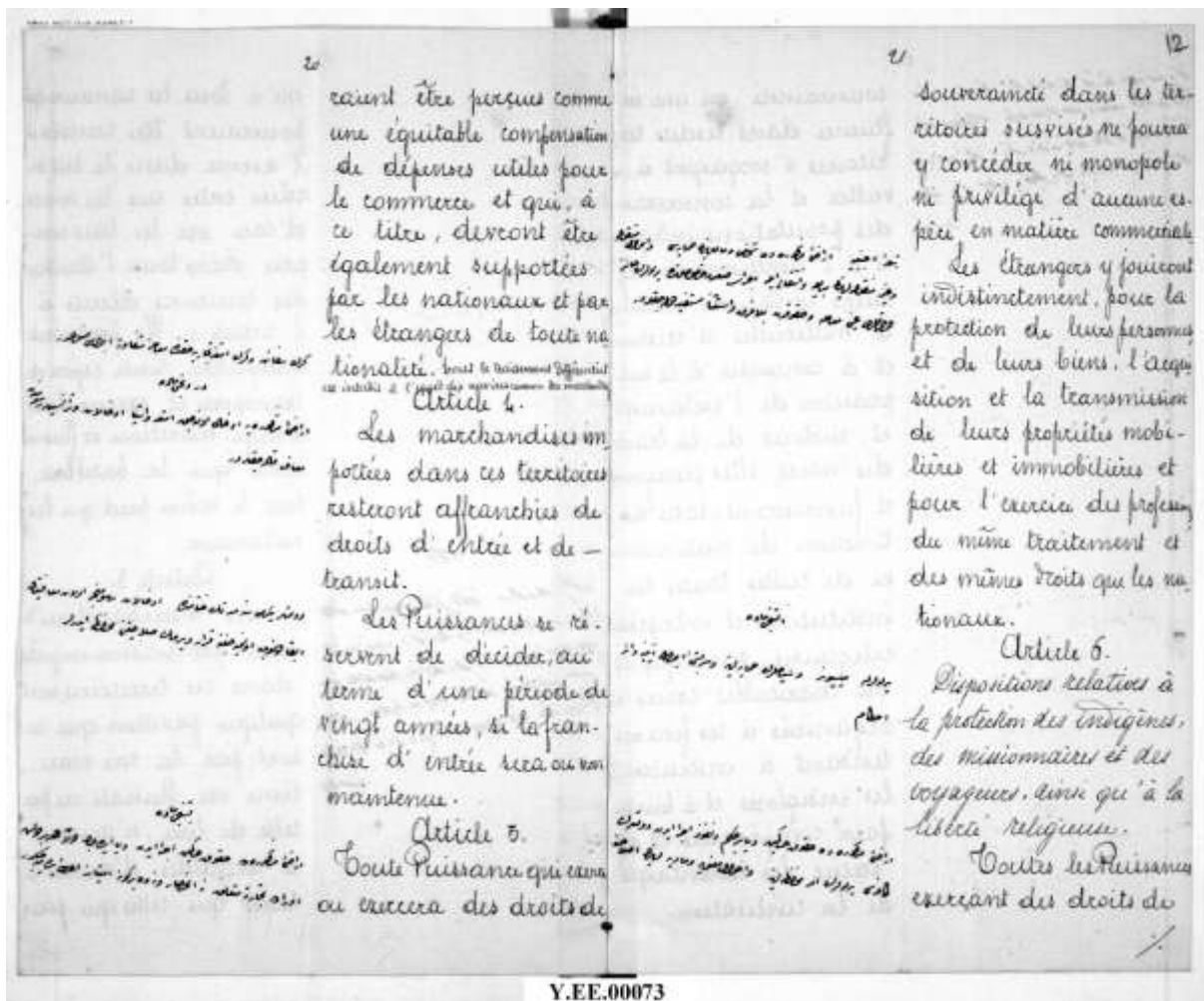
1999

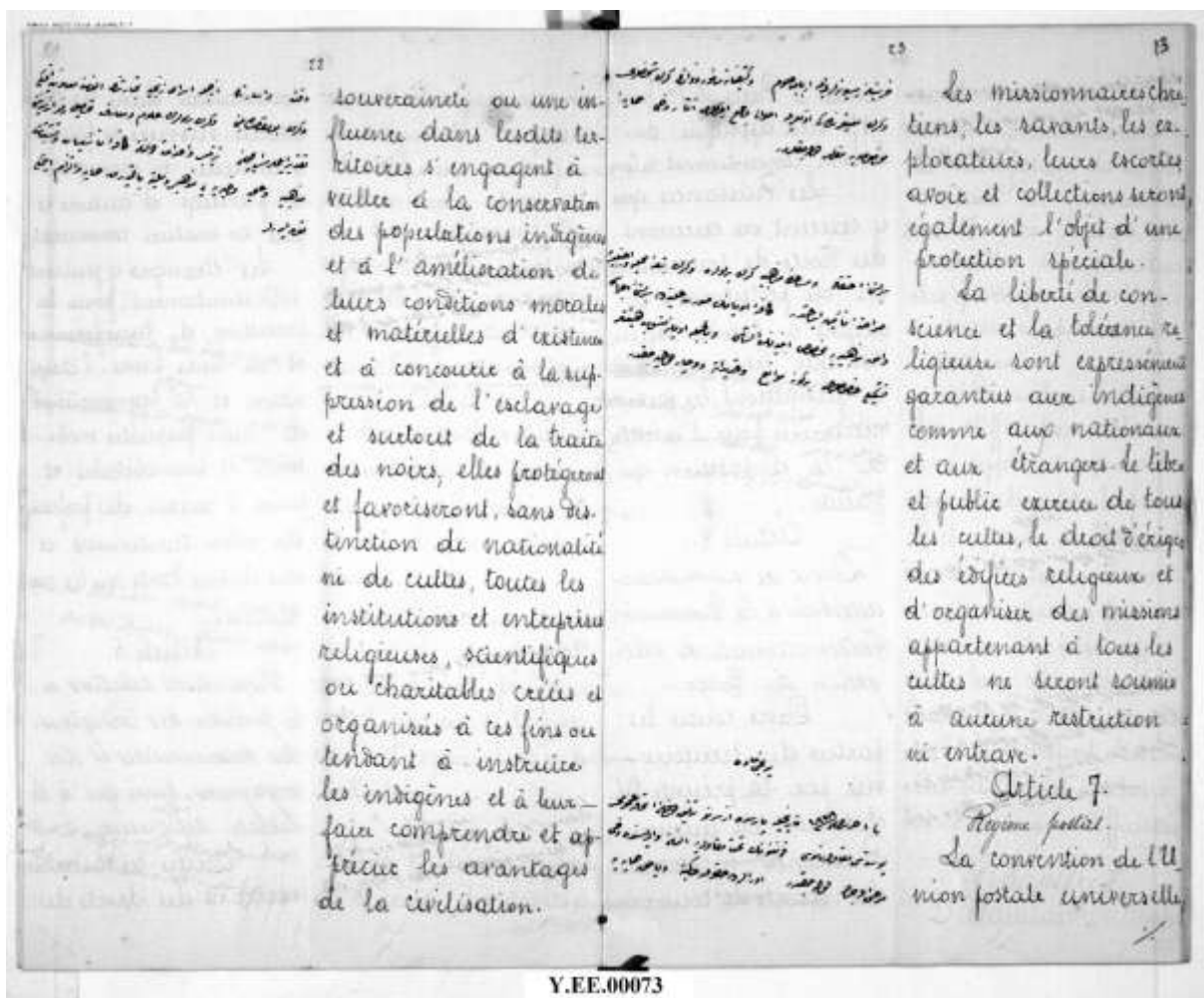
[illegible]

۱۰۰

[illegible]

عبدالله بن عبدالمطلب

souveraineté ou une influence dans lesdites territoires s'engagent à veiller à la conservation des populations indigènes et à l'amélioration de leurs conditions morales et matérielles d'existence et à concourir à la suppression de l'esclavage et surtout de la traite des noirs, elles protégeront et favoriseront, sans distinction de nationalité ni de cultes, toutes les institutions et entreprises religieuses, scientifiques ou charitables créées et organisées à ces fins ou tendant à instruire les indigènes et à leur faire comprendre et apprécier les avantages de la civilisation.

Les missionnaires chrétiens, les savants, les explorateurs, leurs escortes, leurs collections seront également l'objet d'une protection spéciale.

La liberté de conscience et la tolérance religieuse sont expressément garantis aux indigènes comme aux nationaux et aux étrangers. Le libre et public exercice de tous les cultes, le droit d'ériger des édifices religieux et d'organiser des missions appartenant à tous les cultes ne seront soumis à aucune restriction ni entrave.

Article 7.

Régime postal.

La convention de l'Union postale universelle

24

renu à Paris le 1er Juin 1871 sera appliqué au bassin conventionnel du Congo.

Les Puissances qui y exercent ou exerceront des droits de souveraineté ou de protectorat s'engagent à prendre, aussitôt que les circonstances le permettront, les mesures nécessaires pour l'exécution de la disposition qui précède.

Article 8.

Devoir de surveillance attribué à la Commission Internationale de navigation du Congo.

Dans toutes les parties du territoire visé par la présente Déclaration où aucune Puissance n'exercerait des droits de souveraineté

Y.EE.00073

25

ou de protectorat, la Commission Internationale de la navigation du Congo, instituée en vertu de l'article 17, sera chargée de surveiller l'application des principes proclamés et consacrés par cette déclaration.

Pour tous les cas de difficultés relatives à l'application des principes établis par la présente Déclaration, les Gouvernements intéressés pourront convenir de faire appel aux bons offices de la Commission Internationale en lui défendant l'examen des faits qui auront donné lieu à ces difficultés.

Chapitre II.

Déclaration concernant

la traite des esclaves.

Article 9.

Conformément aux principes du droit des gens, tels qu'ils sont reconnus par les Puissances signataires, la traite des esclaves étant interdite, et les opérations qui, sur terre ou sur mer, fournissent des esclaves à la traite devant être également considérées comme interdites, les Puissances qui exercent ou qui exerceront des droits de souveraineté ou une influence dans les territoires formant le bassin conventionnel du Congo, déclarent que ces territoires ne pourront servir ni de marché ni de voie de transit pour la traite des

Handwritten text in Arabic script, likely a translation or commentary on the French text.

esclaves de quelque race qu'il soit. Chacune de ces Puissances s'engage à employer tous les moyens en son pouvoir pour mettre fin à ce commerce et pour punir ceux qui s'en occupent.

Chapitre III.

Déclaration relative à la neutralité des territoires compris dans le bassin conventionnel du Congo.

Article 10.

Afin de donner une garantie nouvelle de sécurité au commerce et à l'industrie et de favoriser par le maintien de la paix le développement de la civilisation dans les contrées mentionnées à l'article 1 et placées sous

Handwritten text in Arabic script, likely a translation or commentary on the French text.

Handwritten text in Arabic script, likely a translation or commentary on the French text.

le régime de la liberté commerciale, les Hautes Parties signataires du présent acte et celles qui y adhéreront par la suite s'engagent à respecter la neutralité des territoires ou parties de territoires dépendant desdites contrées y compris les eaux territoriales, aussi longtemps que les Puissances qui exercent ou qui exerceront des droits de souveraineté ou de protectorat sur ces territoires, usant de la faculté de se proclamer neutres, rempliront les devoirs que la neutralité impose.

Article II.

Dans le cas où une Puissance exerçant des droits de souveraineté

ou de protectorat dans les contrées mentionnées à l'article I et placées sous le régime de la liberté commerciale serait impliquée dans une guerre, les Hautes Parties signataires du présent Acte et celles qui y adhéreront par la suite s'engagent à prêter leurs bons offices pour que les territoires appartenant à cette Puissance et compris dans la zone conventionnelle de la liberté commerciale soient, du consentement commun de cette Puissance et de l'autre ou des autres parties belligérantes, placés pour la durée de la guerre sous le régime de la neutralité et considérés comme

appartenant à un Etat non-belligérant, les parties belligérantes renonceroient, dès lors, à étendre les hostilités aux territoires ainsi neutralisés, aussi bien qu'à les faire servir de base à des opérations de guerre.

Article 12.

Dans le cas où un dissentiment sérieux, ayant pris naissance au sujet ou dans les limites des territoires mentionnés à l'article 1 et placé sous le régime de la liberté commerciale, viendrait à s'élever entre les Puissances signataires du présent Acte ou des Puissances qui y adhèreraient par la suite, ces Puissances s'engagent, avant d'en appeler aux armes, à recourir à la

médiation d'une ou de plusieurs Puissances amies.

Pour le même cas, les mêmes Puissances se réservent le concours facultatif à la procédure de l'arbitrage.

Chapitre II

Acte de navigation du Congo.

Article 13.

La navigation du Congo, sans exception d'aucune des embranchements ni issues de ce fleuve, est et demeurera entièrement libre pour les navires marchands, en charge ou sur lest, de toutes les nations, tant pour le transport des marchandises que pour celui des voyageurs. Elle devra se conformer aux

dispositions du présent Acte de navigation et aux règlements établis en exécution du même Acte.

Dans l'exercice de cette navigation les sujets et les pavillons de toutes les nations seront traités, sous tous les rapports, sur le pied d'une parfaite égalité, tant pour la navigation directe de la pleine mer vers les ports intérieurs du Congo, et vice-versa, que pour le grand et petit cabotage ainsi que pour la batellerie sur le parcours de ce fleuve.

En conséquence, sur tout le parcours et aux embouchures du Congo, il ne sera fait aucune distinction entre les sujets des Etats riverains et ceux des non-

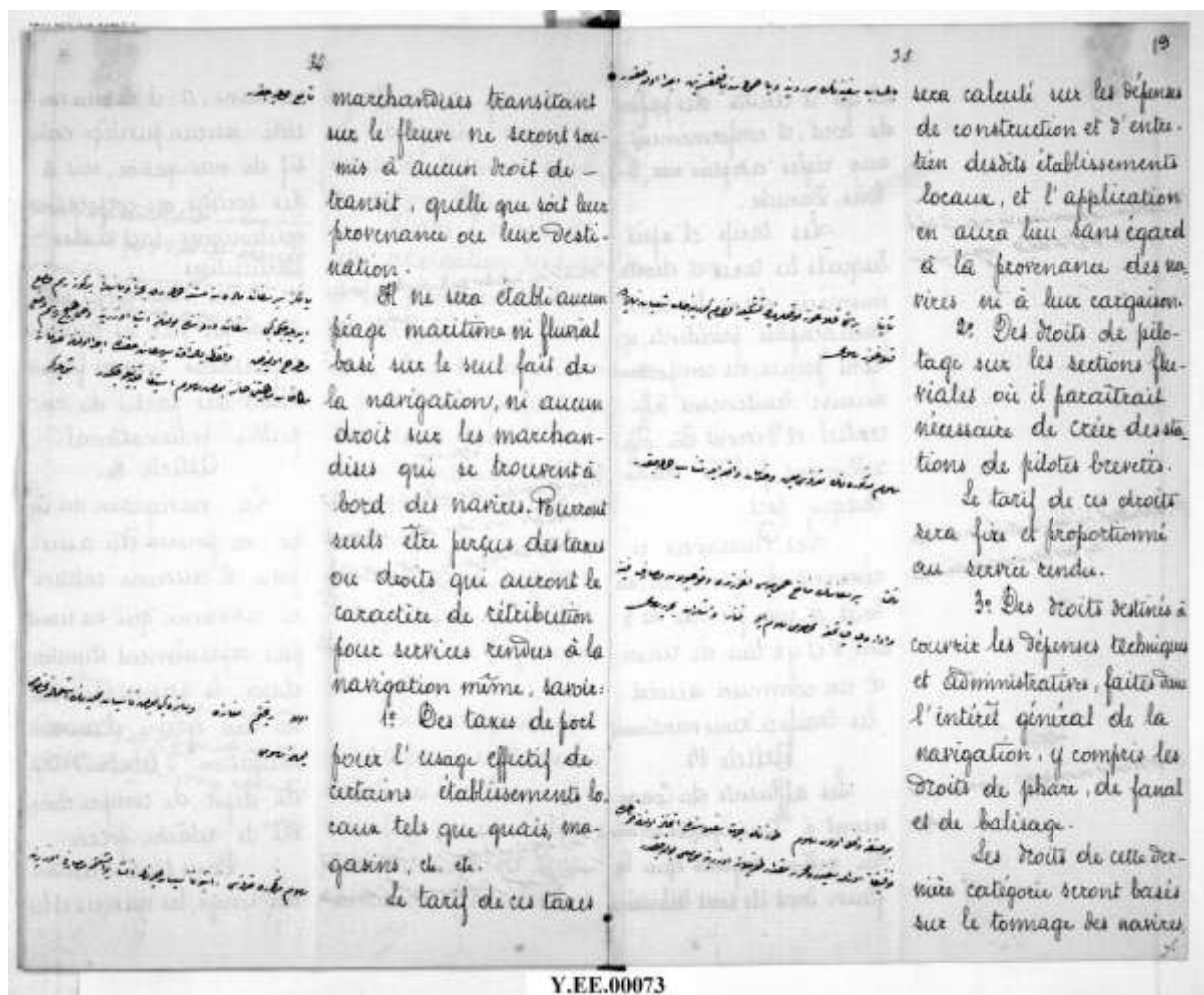
riverains, et il ne sera concédé aucun privilège exclusif de navigation, soit à des sociétés ou corporations quelconques, soit à des particuliers.

Ces dispositions sont reconnues par les Puissances signataires comme faisant désormais partie du droit public international.

Article 14.

La navigation du Congo ne pourra être assujettie à aucune entrave ni rétribution qui ne soient pas expressément stipulées dans le présent Acte. Elle ne sera grevée d'aucune obligation d'échelle, d'étape, de dépôt, de rompage charge ou de relâche forcé.

Dans toute l'étendue du Congo, les navires et les

34
marchandises transitant
sur le fleuve ne seront sou-
mis à aucun droit de -
transit, quelle que soit leur
provenance ou leur desti-
nation.

والتجارة على السفن العابرة
النهر لا تخضع لأي رسوم
ملاحة، بغض النظر عن
أصل البضائع أو وجهتها.

Il ne sera établi aucun
piage maritime ni fluvial
basé sur le seul fait de
la navigation, ni aucun
droit sur les marchan-
dises qui se trouvent à
bord des navires. Pourront
seuls être perçus des taxes
ou droits qui auront le
caractère de rétribution
pour services rendus à la
navigation même, savoir:

يمكن فرض ضرائب أو رسوم
ملاحة على السفن العابرة
النهر مقابل الخدمات
التي تقدمها لهم.

1° Des taxes de port
pour l'usage effectif de
certains établissements lo-
caux tels que quais, ma-
gasins, etc.

يمكن فرض رسوم على السفن
التي تستخدم المرافق المحلية
مثل الأرصفة والمخازن، الخ.

Le tarif de ces taxes

sera calculé sur les dépenses
de construction et d'entre-
tien d'édifices établis-
sements locaux, et l'application
en aura lieu sans égard
à la provenance des na-
vires ni à leur cargaison.

سيتم حساب هذه الرسوم
على أساس نفقات البناء
والصيانة للمباني المحلية،
وسنطبقها دون مراعاة
أصل السفن أو حمولتها.

2° Des droits de pilo-
tage sur les sections flu-
viales où il paraîtrait
nécessaire de créer des sta-
tions de pilotes brevetés.

رسوم ملاحة على الأقسام
النهرية التي يبدو أنها
تحتاج إلى إنشاء محطات
للملاحين المرخصين.

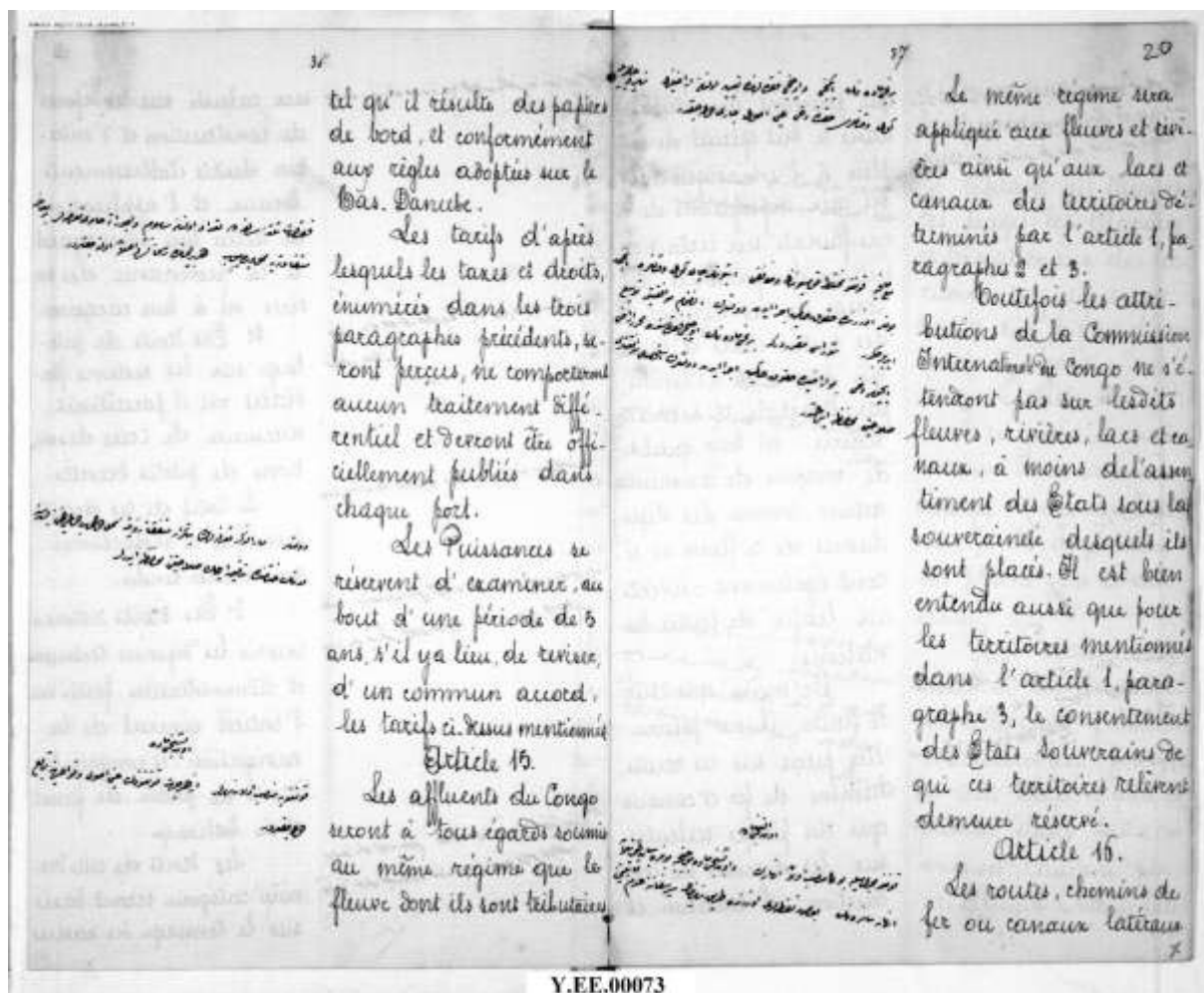
Le tarif de ces droits
sera fixé et proportionné
au service rendu.

سيتم تحديد هذه الرسوم
وتكون متناسبة مع الخدمة
التي يقدمها.

3° Des droits destinés à
couvrir les dépenses techniques
et administratives, faites dans
l'intérêt général de la
navigation, y compris les
droits de phare, de fanal
et de balisage.

رسوم تهدف إلى تغطية
النفقات الفنية والإدارية،
التي تتم في صالح الملاحة
بشكل عام، بما في ذلك
رسوم المصباح، والمصباح
وعلامات الملاحة.

Les droits de cette der-
nière catégorie seront basés
sur le tonnage des navires.

tel qu'il résulte des papiers
de bord, et conformément
aux règles adoptées sur le
Bas Danube.

Les tarifs d'après
lesquels les taxes et droits,
imposés dans les trois
paragraphe précédents, se-
ront perçus, ne comporteront
aucun traitement diffé-
rentiel et devront être offi-
ciellement publiés dans
chaque port.

Les Puissances se
réservent d'examiner, au
bout d'une période de 5
ans, s'il y a lieu, de reviser,
d'un commun accord,
les tarifs ci-dessus mentionnés.
Article 15.

Les affluents du Congo
seront à tous égards soumis
au même régime que le
fleuve dont ils sont tributaires.

Le même régime sera
appliqué aux fleuves et tin-
des ainsi qu'aux lacs et
canaux des territoires dé-
terminés par l'article 1, pa-
ragraphe 2 et 3.

Cependant les attri-
butions de la Commission
Internationale du Congo ne s'é-
tendront pas sur lesdits
fleuves, rivières, lacs et ca-
naux, à moins de l'asson-
tissement des Etats sous la
souveraineté desquels ils
sont placés. Il est bien
entendu aussi que pour
les territoires mentionnés
dans l'article 1, para-
graphe 3, le consentement
des Etats souverains de
qui ces territoires relèvent
demeure réservé.

Article 16.

Les routes, chemins de
fer ou canaux latéraux

Y.EE.00073

qui ne pourra disposer de plus d'une voix, même dans le cas où il représenterait plusieurs Gouvernements.

Ce Délégué sera dûment autorisé par son Gouvernement.

Les traitements et allocations des Agents et employés de la Commission Internationale seront imputés sur le produit des droits perçus conformément à l'art. 11 paragraphes 2 et 3.

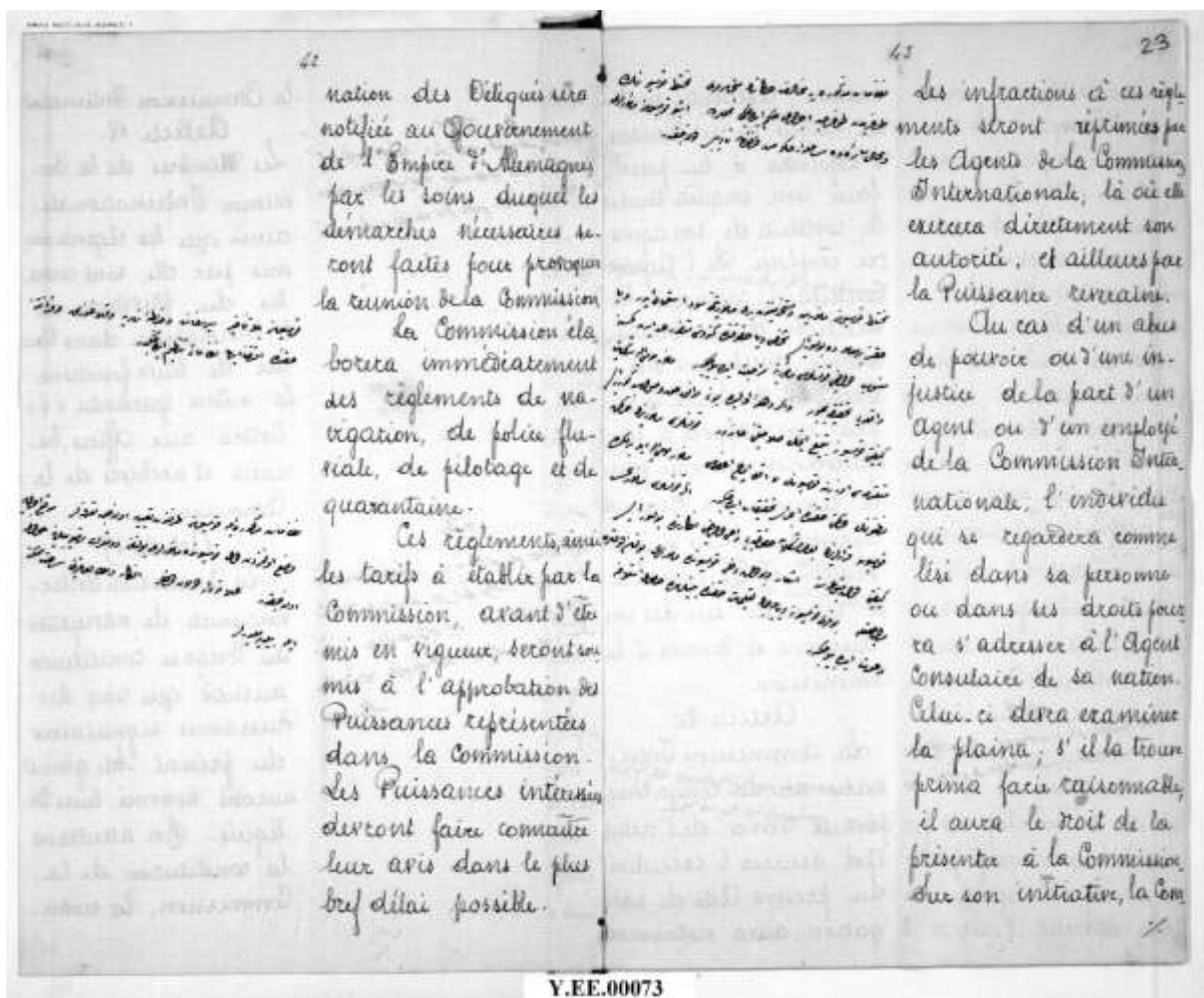
Les chiffres desdits traitements et allocations ainsi que le nombre, le grade et les attributions des Agents et employés, seront inscrits dans le compte rendu qui sera adressé chaque année aux Gouvernements représentés dans

la Commission Internationale
Article 18.

Les Membres de la Commission Internationale, ainsi que les Agents nommés par elle, sont investis du privilège de l'inviolabilité dans l'exercice de leurs fonctions. La même garantie s'étendra aux Offices, bureaux et archives de la Commission.

Article 19.

La Commission Internationale de navigation du Congo se constituera aussitôt que cinq des Puissances signataires du présent Acte général auront nommé leurs Délégués. En attendant la constitution de la Commission, la nomi-

nation des Delinquers
notifiée au Gouvernement
de l'Empire d'Allemagne
par les soins duquel les
démarches nécessaires se-
ront faites pour provoquer
la réunion de la Commission.
La Commission éta-
blira immédiatement
ses règlements de na-
vigation, de police flu-
viale, de pilotage et de
quarantaine.

Ces règlements, ainsi
les tarifs à établir par la
Commission, avant d'être
mis en vigueur, seront sou-
mis à l'approbation des
Puissances représentées
dans la Commission.
Les Puissances intéressées
devront faire connaître
leur avis dans le plus
bref délai possible.

Les infractions à ces régle-
ments seront réprimées par
les Agents de la Commission
Internationale, la où elle
exercera directement son
autorité, et ailleurs par
la Puissance riveraine.

Cu cas d'un abus
de pouvoir ou d'une in-
justice de la part d'un
agent ou d'un employé
de la Commission Interna-
tionale, l'individu
qui se regardera comme
lésé dans sa personne
ou dans ses droits pour-
ra s'adresser à l'Agent
Consulaire de sa nation.
Celui-ci devra examiner
la plainte; s'il la trouve
prima facie raisonnable,
il aura le droit de la
présenter à la Commission.
Sur son initiative, la Com-

mission, représentée par un
au moins de ses Membres,
s'adjoindra à lui pour
faire une enquête touchant
la conduite de son agent
ou employé. Si l'Agent
Consulaire considère la
décision de la Commission
comme soulevant des
objections de droit, il en
fera un rapport à son
Gouvernement qui pour-
ra recourir aux Puissances
représentées dans la Com-
mission et les inviter à
se concerter sur des ins-
tructions à donner à la
Commission.

Article 20.

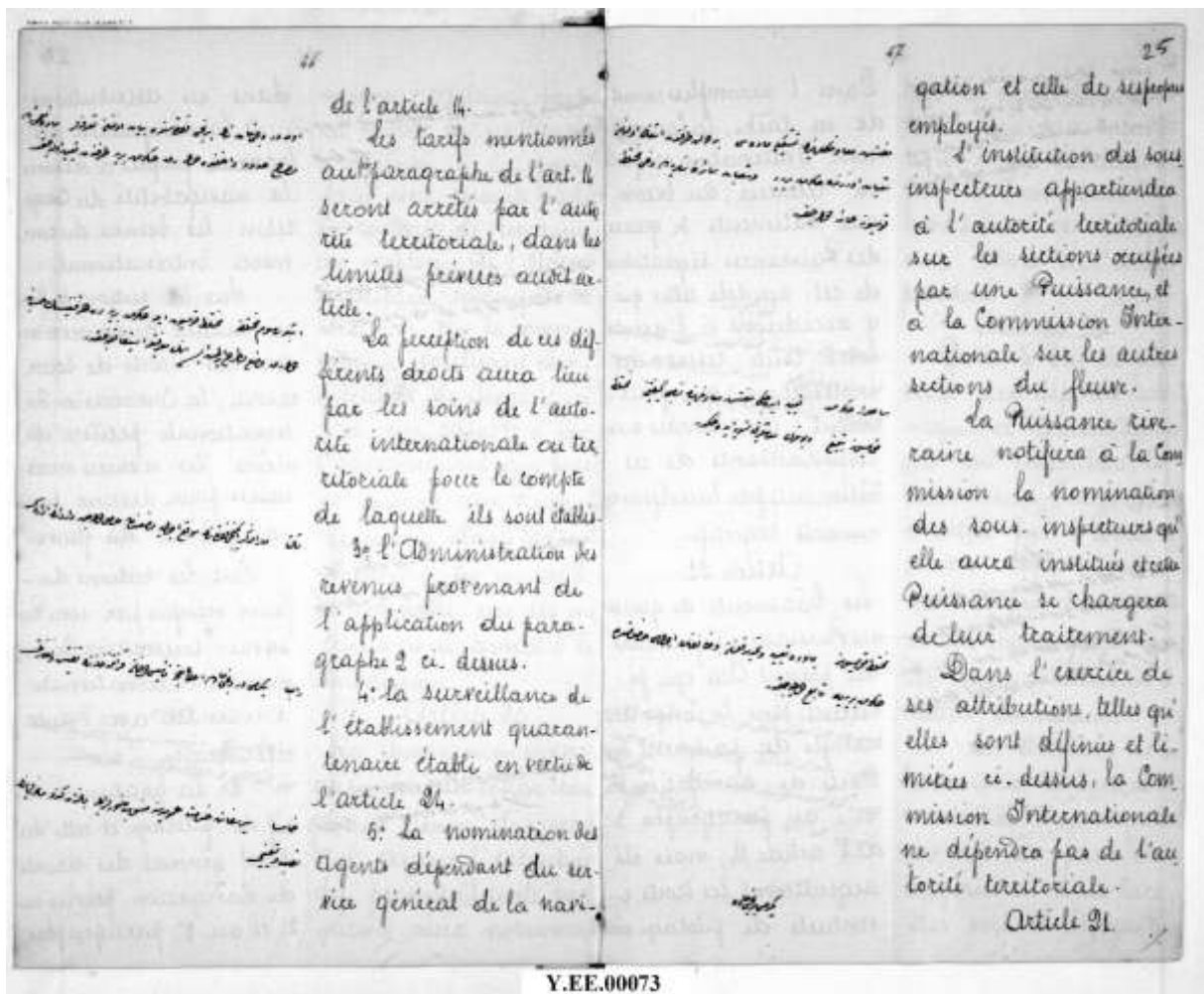
La Commission Inter-
nationale du Congo, char-
gée aux termes de l'article
17, d'assurer l'exécution
du présent Acte de navi-
gation, aura notamment

dans ses attributions:
1° La désignation des
travaux propres à assurer
la navigabilité du Congo
selon les besoins du com-
merce international.

Sur les sections du fleu-
ve où aucune Puissance n'exer-
ce des droits de souveraineté,
la Commission Inter-
nationale prendra elle-
même les mesures néces-
saires pour assurer la
navigabilité du fleuve.

Sur les sections du
fleuve occupées par une Puis-
sance souveraine, la Com-
mission Internationale
s'entendra avec l'auto-
rité riveraine.

2° La fixation du ta-
rif de pilotage et celle du
taux général des droits
de navigation, prévus au
2° et au 3° paragraphes

EK-2: BERLİN KONFERANSI GENEL SENEDİ

GAYRİRESMİ TERCÜMESİ

Berlin Antlaşması diye de ifade edilen Berlin Konferansı Genel Senedinin¹ bu tez kapsamında yapılan gayrıresmi tercümesi aşağıdaki gibidir:

Birinci Madde

Tüm milletlerin ticareti aşağıda sınırları belirtilen coğrafi bölge içerisinde tamamen serbest olacaktır:

Kongo Nehri ile bu nehre bağlanan diğer nehirlerin oluşturduğu havza içerisinde. Bu havzanın sınırları şu şekildedir: Kuzeyde Niari, Ogowé, Schari ve Nil Nehrine kadar; doğuda Tanganyika Gölü ve bu göle bağlı akarsuların doğusuna kadar; güneyde Zambesi ve Logé nehirlerine kadardır. Böylece bu bölge Kongo tarafından sulanan tüm bölgeleri ve Tanganyika Gölünün en doğu sınırı da dâhil olmak üzere Kongo Havzasını içerir.

Atlas Okyanusu boyunca 2°30' güney enleminden Logé'nin ağzına kadar uzanan deniz bölgesinde. Bölgenin kuzey sınırı 2°30' güney enlemini izleyerek Kongo Havzasına dek uzanacaktır. Antlaşma Ogowé Havzasında uygulanmayacaktır. Bölgenin güney sınırı Logé Nehrini kaynağına kadar takip edip oradan Kongo Havzasına ulaşana kadar doğuya doğru geçecektir.

Kongo Havzasından doğuya doğru genişleyerek Hint Okyanusuna ulaşan alan, yukarıda tanımlandığı gibi; 5° kuzey enleminden güneyde Zambesi Nehrinin ağzına kadar; buradan Zambesi Nehrini takip ederek bu nehrin Shiré ile birleştiği yerin 5 km üstüne kadar; buradan Nyassa Gölü ve Zambesi Nehrinin birbirinden ayrıldığı çizgiyi izleyerek Zambesi Nehri ve Kongo Nehrinin birbirinden uzaklaştığı yere kadar olan alanı kapsamaktadır.

Konferans devletleri, Serbest Ticaret Bölgesini bahse konu doğu bölgesine doğru genişletmek isterse, bu konudaki girişimleri kendi başlarına veya eğer bu bölgede bağımsız bir devlet varsa onun da rızasıyla birlikte gerçekleştirmek zorunda olduklarını ve ayrıca, bu bölgedeki bağımsız devletlerin rızasını almayı ve eğer mümkünse diğer milletlerin de burada

¹ San Diego Devlet Üniversitesinin arşivindeki yer alan ve webten erişilebilen antlaşma metninden hareketle Türkçeye çevrilmiştir. Bahse konu hususta detaylı bilgi için bkz. <https://loveman.sdsu.edu/docs/1885GeneralActBerlinConference.pdf>

oluşturulacak tüm transit geçişler (trafik) için iyi niyetli temaslarda bulunmayı açıkça kabul etmiştir.

İkinci Madde

Milliyet ayrımı yapılmaksızın tüm bayraklar, yukarıda tanımlanan bölgenin sahil kesiminde, bu bölgeden denize akan nehirlerde, Kongo'nun bütün suları, gller de dahil olmak üzere bunların kollarında, bahsedilen akarsuların üstündeki limanlarda, ileride inşa edilecek kanallarda serbest ticaret hakkına sahip olacaklardır. Burada ticaret yapacaklar ister nehirde ister denizde olsun istedikleri nakliyat şeklini kullanma haklarına sahiptirler.

nc Madde

Menřei ne olursa olsun, hangi bayrak altında olursa olsun, deniz veya nehir veya kara yoluyla bu bölgelere ithal edilen mallar, ticari çıkarlar için yapılan harcamaların tazminatı olarak adil olarak alınabilecek olanlardan başka hiçbir vergiye tabi tutulmayacaktır ve bu nedenle milletlerin kendileri ve tüm milletlerden yabancılar tarafından eşit olarak karşılanmalıdır. Gemiler ve ticari mallar üzerinde farklı vergiler yasaktır.

Dördüncü Madde

Bu bölgelere ithal edilen mallar, ithalat ve transit vergilerinden muaf olacaktır. Konferansa katılan güçler, yirmi yıl geçtikten sonra bu ithalat serbestisinin korunup korunmayacağını belirleme hakkını haizdir.

Beşinci Madde

Yukarıda belirtilen bölgelerde egemenlik haklarını kullanan veya kullanacak olan Devletin, buradaki ticaret konularında tekel oluşturmasına veya herhangi bir ayrıcalık sahibi olmasına izin verilmeyecektir. Yabancılar, ayırım gözetmeksizin şahsiyetlerinin ve mallarının korunmasının yanı sıra taşınır ve taşınmaz malları edinme ve devretme hakkından ve mesleklerini yerine getirirken ulusal haklardan ve ulusal muameleden yararlanacaklardır.

Altıncı Madde

Bahse konu topraklarda egemenlik haklarını veya nüfuzunu kullanan tüm Devletler, yerli kabilelerin korunmasını gözetmeye ve onların manevi ve maddi refah koşullarının iyileştirilmesine özen göstermeye ve kölelik ve özellikle köle ticaretinin bastırılmasına yardımcı olma hususlarında taahhütte bulunurlar. İnanç veya millet ayrımı yapmaksızın, yukarıda belirtilen amaçlar için oluşturulan ve organize edilen veya yerlileri eğitmeyi ve onları medeniyetin nimetleriyle tanıştırmayı amaçlayan tüm dini, bilimsel veya hayır kurumlarını ve teşebbüslerini koruyacak ve destekleyeceklerdir.

Hristiyan misyonerler, bilim adamları ve kâşifler, onların destekçileri, mal ile malzemeleri aynı kapsamda koruma altında olacaktır. Vicdan özgürlüğü ve dini hoşgörü, Devletlerin tebaasına ve yabancılar olduğu gibi yerlilere de açıkça garanti edilmiştir. İbadetin her türünün özgürce ve aleni olarak yerine getirilmesi ve dini amaçlarla mabet inşa etme ve tüm inançlara ait dini misyonlar düzenleme hakkı, hiçbir şekilde sınırlandırılmaz veya engellenemez.

Yedinci Madde

1 Haziran 1878'de Paris'te revize edilen Evrensel Posta Birliği Sözleşmesi, Kongo'nun bahse konu havzasına uygulanacaktır. Burada egemenlik veya himaye haklarını kullanan veya kullanacak olan devletler, koşullar elverdiği nispette, önceki hükmün yerine getirilmesi için gerekli tedbirleri almayı taahhüt eder.

Sekizinci Madde

İşbu antlaşmanın kapsamına giren toprakların hiçbir devletin egemenlik ve himaye hakkının olmadığı kısımlarında, 17. madde uyarınca kurulan Kongo Uluslararası Seyrüsefer Komisyonu bu antlaşmanın uygulanmasını ve bu antlaşma ile ilan edilen ilkeleri denetlemekle görevlendirilecektir.

Bu antlaşma ile belirlenen ilkelerin uygulanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan ihtilaf durumlarında, ilgili Hükümetler, bu ihtilaflara neden olan unsurları sunarak, Uluslararası Komisyonun iyi niyetine başvurabilecektir.

Dokuzuncu Madde

İmzacı Güçler, uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak köle ticaretinin yasak olduğunu ve deniz veya kara yoluyla köle ticaretine imkan sağlayan işlemler de aynı şekilde yasaklanması gerektiğini, Kongo havzasını oluşturan topraklarda egemenlik haklarını veya nüfuzunu kullanan veya kullanacak olan güçler, bu toprakların hangi ırktan olurlarsa olsunlar köle ticareti için bir pazar veya geçiş aracı olarak kullanılmayacağını beyan ederler. İmzacı devletler, bu ticarete son vermek ve buna karışanları cezalandırmak için elindeki bütün araçları kullanmayı taahhüt eder.

Onuncu Madde

Birinci maddede belirtilen ve Serbest Ticaret Bölgesi içindeki ülkelerde ticaret ve sanayiye güvenlik garantisi vermek, barışı koruyarak medeniyetin ilerlemesini teşvik etmek amaçlarıyla Yüksek İmzacı Taraflar ve gelecekte antlaşmaya dahil olacak devletler, bu topraklar üzerinde egemenlik veya hamilik haklarını kullanan veya kullanacak olan Devletler karasularını kapsayan, adı geçen ülkelere ait toprakların veya toprak bölümlerinin tarafsızlığına saygı göstermeyi taahhüt ederler. Ayrıca burada egemenlik ve himaye hakları olan devletler de tarafsızlığın gerektirdiği hususlara riayet edeceklerdir.

On Birinci Madde

Birinci maddede belirtilen ülkelerde egemenlik veya himaye haklarını kullanan ve serbest ticaret sistemi altına yerleştirilmiş bir devlet savaşa girerse, o zaman işbu Senedin Yüksek İmzacı Tarafları ve bundan sonra onu kabul edecek olanlar, bu güce ait olan ve serbest ticaret bölgesinde yer alan toprakların, savaş sırasında tarafsızlık kuralı kapsamında savaştan olmayan bir Devlete ait olarak kabul edecektir. Savaşan taraflar bu şekilde tarafsız hale getirilen topraklara düşmanlık yapmaktan ve bu bölgeleri savaş benzeri operasyonlar için bir üs olarak kullanmaktan kaçınmayı taahhüt eder.

On İkinci Madde

Birinci maddede belirtilen ve Serbest Ticaret sistemi içinde yer alan bölgedeki topraklarla ilgili olarak veya bu toprakların sınırlarıyla ilgili olarak işbu antlaşmayı

imzalayan devletler arasında ortaya çıkabilecek ihtilaf durumunda, bu devletler silaha başvurmadan önce bir veya birden fazla dost devletin arabuluculuğuna başvurmayı taahhüt eder. Benzer bir durumda, aynı Güçler tahkime başvurma seçeneğini kendilerine saklı tutar.

On Üçüncü Madde

Kongo'nun seyrüseferi, hiçbir ayırım yapılmaksızın, ister kargo ister balast taşıyın, tüm milletlerin mal veya yolcu taşıyan ticaret gemileri için eşit şekilde serbesttir ve öyle kalacaktır. Bu seyrüsefer, İşbu Seyir Senedi hükümleri ve buna göre yapılacak tüzüklerle düzenlenir.

Bu seyrüseferin yönetiminde tüm milletlerin tebaalarına ve bayraklarına kesin bir eşitlik ile muamele edilecektir. Bu, sadece açık denizden Kongo'nun iç limanlara veya iç limanlardan açık denize doğru gerçekleştirilen seferlerle sınırlı değildir. Ayrıca büyük ve küçük kıyı ticareti ile küçük teknelerin seferlerinde de gözetilecektir.

Sonuç olarak, Kongo'nun tüm mecralarında ve ağızlarında, nehre kıyısı olan Devletlerin tebaası ile nehre kıyısı olmayan Devletlerin tebaası arasında hiçbir ayırım yapılmayacak ve şirketlere, kurumlara ya da özel kişilere hiçbir seyrüsefer ayrıcalığı tanınmayacaktır.

Bu hükümler, İmzacı Güçler tarafından bundan böyle uluslararası hukukun bir parçası olarak kabul edilmektedir.

On Dördüncü Madde

Kongo'nun seyrüseferi bu antlaşmada belirtilenler hariç olarak hiçbir sınırlama veya yükümlülüğe haiz değildir. Bu seyrüsefere hiçbir mal indirme vergisi, istasyon veya depo vergisi veya zorunlu ithalat vergisi, limana zorunlu giriş için herhangi bir ücret yüklenmeyecektir.

Kongo'nun tüm sınırları içinde, nehir üzerinde transit geçiş yapan gemiler ve mallar, başlangıç yerleri veya varış yerleri ne olursa olsun, transit geçiş ücretine tabi tutulmayacaktır.

Sadece seyrüsefer olgusuna dayanan hiçbir deniz veya nehir geçişi için ücret alınmayacaktır. Yalnızca aşağıdaki niteliklere sahip vergi veya harçlar alınacaktır:

Eğer fiilen kullanılmışsa, iskeleler, depolar gibi belirli mahalli müesseselerden (depolar, silolar v.s.) alınan liman vergisi.

Bu aidatların tarifi, söz konusu mahallî müesseselerin yapım ve bakım masraflarına göre belirlenip gemilerin nereden geldiğine ve ne ile yüklendiğine bakılmaksızın uygulanacaktır.

Nehrin gerekli görülen kesimlerinde kullanılacak kılavuz kaptanlar için alınacak kılavuzluk vergisi.

Bu aidatların tarifi sabit olacak ve verilen hizmetle orantılı olarak hesaplanacaktır.

Deniz feneri, işaret ve şamandıra görevleri de dahil olmak üzere, seyrüseferin genel yararına yapılan teknik ve idari giderleri karşılamak için alınan ücretler. Son bahsedilen vergiler, gemi evraklarında gösterilen gemilerin tonajına ve Aşağı Tuna'da kabul edilen kurallara göre belirlenecektir.

Önceki üç fıkra da sayılan çeşitli harç ve vergilerin uygulanacağı tarifeler, herhangi bir farklı muamele içermeyecek ve her limanda resmi olarak yayınlanacaktır.

Devletler, beş yıl geçtikten sonra, yukarıda belirtilen tarifelerin ortak mutabakatla revize edilmesinin gerekli olup olmayacağını değerlendirme hakkını saklı tutarlar.

On Beşinci Madde

Kongo Nehri'nin tüm kolları, nehirle aynı kurallara tabi olacaktır.

Aynı kurallar 1. madde'nin 2. ve 3. fıkralarında belirtilen topraklardaki akarsularda, nehirlerde, göllerde ve kanallarda da geçerli olacaktır.

Aynı zamanda, Uluslararası Kongo Komisyonu'nun yetkileri, egemenliği altında bulundukları Devletlerin onayı olmadıkça, söz konusu nehirleri, akarsuları, gölleri ve kanalları kapsamayacaktır. Ayrıca, 1. maddenin 3. fıkrasında belirtilen topraklar ile ilgili olarak, bu topraklara sahip olan Egemen Devletlerin rızası için de bu durum geçerlidir.

On Altıncı Madde

On beşinci maddede belirlendiği şekliyle Kongo Nehri'nin, kanallarının ve diğer suyollarının belirli noktalarındaki kusurları düzeltmek veya geçişe izin vermeyen yerlerini geçişe mümkün kılmak için inşa edilen yollar, demiryolları veya kanallar Kongo Nehri'nin esas unsuru olarak kabul edilecek ve tüm milletlerin seyrüseferine eşit olarak açık olacaktır.

Ve nehrin kendisinde olduğu gibi, bu yollarda, demiryollarında ve kanallarda sadece inşaat, bakım ve yönetim maliyetleri üzerinden hesaplanan geçiş ücretleri ve girişimcilere borçlu olunan karlar toplanacaktır.

Bu vergiler, bahse konu alanlardaki yerliler ve yabancılar arasında mutlak eşitlik esasında uygulanacaktır.

On Yedinci Madde

İşbu Seyrüsefer Antlaşmasının uygulaması için bir Uluslararası Komisyon kurulmuştur.

Bu Yasanın İmza Yetkileri ve daha sonra ona bağlı kalabilecek olanlar, söz konusu Komisyonda her zaman bir delege tarafından temsil edilecektir. Ancak, birkaç Hükümeti temsil ediyor olsa bile, hiçbir delegenin birden fazla oy hakkı olmayacaktır.

...

On Sekizinci Madde

Uluslararası Komisyonun üyeleri ve atanmış temsilcileri görevlerini yerine getirirken dokunulmazlığa sahiptir. Aynı güvence, komisyonun kurumları ve arşivleri için de geçerlidir.

On Dokuzuncu Madde

Kongo Seyrüseferi Uluslararası Komisyonu bu antlaşmayı imzalayan devletlerden beş tanesin temsilcilerinin atandığı anda oluşturulacaktır. Komisyon kuruluncaya kadar, delegelerin adaylıkları, Komisyon'un toplantıya çağırılması için gerekli adımların atılmasını sağlayacak olan Almanya İmparatorluk Hükümeti'ne bildirilecektir.

Bunun hemen ardından komisyon seyrüsefer, nehir polisi, kılavuzluk ve karantina kurallarını hazırlayacaktır. Bu kurallar ve komisyon tarafından belirlenecek vergiler, yürürlüğe girmeden önce komisyonda temsil edilen devletlerin onayına sunulacaktır. Konuyla ilgilenen devletler mümkün olan en kısa sürede görüşlerini bildirecektir.

Bu kuralların herhangi bir ihlali, alakalı olduğu yerde doğrudan Uluslararası Komisyonun temsilcileri veya eğer başka yerdeyse nehre kıyısı olan devlet tarafından kontrol edilecektir.

Uluslararası Komisyonun herhangi bir temsilcisi ya da çalışanının görevini kötüye kullanması durumunda kendini mağdur olarak gören kişi kendi ülkesindeki fahri konsolos başvurabilir. Bu durumda fahri konsolos yapılan şikâyeti inceleyebilir ve eğer bunu ilk bakışta geçerli olarak görürse komisyonun önüne getirmekle yetkilidir. Onun isteğiyle, üyelerinden en az üç tanesi tarafından temsil edilecek olan komisyon fahri konsolosla beraber komisyon temsilcisinin veya çalışanının davranışını soruşturabilir. Fahri konsolos komisyonun kararını hukuki olarak uygun bulmazsa konuyu hükûmetine bildirebilir. Böylece bu hükûmet konuyu komisyonda temsil edilen devletlere bildirip onların Uluslararası Komisyona gerekli talimatları vermelerini sağlayabilir.

Yirminci Madde

On yedinci madde ile bu Seyrüsefer Antlaşmasını uygulayacak yetkiye sahip olan Uluslararası Kongo Komisyonu şu konularda kesin yetkiye sahiptir.

Uluslararası ticaretin ihtiyaçlarıyla uygun olarak Kongo'daki seyrüseferin mümkün olması için hangi çalışmaların gerekli olduğuna karar vermek.

Nehrin hiçbir devletin yönetiminde olmayan yerlerinde seyrüseferin mümkün olması için gerekli tedbirleri Uluslararası Komisyon kendisi alacaktır. Nehrin herhangi bir egemenlik altında olan kısmında Uluslararası Komisyon faaliyetlerine (s'entendra) buradaki egemenlik sahibi veya sahipleri ile koordine içinde gerçekleştirecektir.

14. maddenin 2 ve 3. fıkralarında öngörülen kılavuzluk ve genel seyrüsefer ücretlerini belirlemek.

14. maddenin birinci fıkrasında belirtilen tarifeler, anılan maddede belirtilen sınırlar içindeki mahalli idarelerce belirlenir.

Çeşitli vergilerin tahsili, adına kuruldukları uluslararası veya bölgesel makamlar tarafından görülecektir.

Yukarıdaki paragrafın (2) uygulanmasından doğan geliri yönetmek.

Yirmi dördüncü madde gereğince oluşturulan karantina müessesini denetlemek.

Genel seyrüsefer hizmeti ve kendi çalışanlarının yönetilmesi için idareciler atamak.

Nehrin bir devlet tarafından kontrol edilen kısımlarında müfettiş yardımcılarını atamak, mahalli idarecilerin ve nehrin diğer kısımlarında müfettiş yardımcılarını atamak ise Uluslararası Komisyon'un yükümlülüğüdür.

Nehre kıyısı olan devlet müfettiş yardımcılarını atadığını Uluslararası Komisyona bildirecek ve bu müfettiş yardımcılarının maaşını bu devlet ödeyecektir.

Yukarıda tanımlandığı ve sınırlandırıldığı gibi Uluslararası Komisyon, mahalli makamlardan bağımsız olacaktır.

Yirmi Birinci Madde

Uluslararası Komisyon gereken durumlarda yükümlülüklerini gerçekleştirmek için antlaşmayı imzalayan veya ileride antlaşmayı imzalayacak olan devletlerin savaş gemilerine, bu gemilerin komutanlarına kendi hükümetleri tarafından verilebilecek talimatların saklı tutulması koşuluyla, başvurabilir.

Yirmi İkinci Madde

İmzacı devletlerin savaş gemileri Kongo'ya girdiklerinde 14. maddenin üçüncü fıkrasında ön görülen seyrüsefer vergilerinden muaf tutulacaktır. Ancak bu gemilerin müdahalesi, sonraki maddeye göre, Uluslararası Komisyon veya onun temsilcilerinin çağrısıyla gerçekleşirse bu gemiler belirlenmiş olan kılavuzluk veya liman vergilerini vermekle yükümlü olacaktır.

Yirmi Üçüncü Madde

On Yedinci madde itibariyle oluşturulan Uluslararası Komisyon meydana gelebilecek teknik ve idari masrafları karşılamak maksadıyla komisyon namına kredi görüşmeleri yapabilecek ve bu kredilerin ödenmesi içinde adı geçen komisyonun gelirleri teminat gösterilecektir.

Komisyonun kredi alma kararı için üçte ikilik bir çoğunluk gereklidir.

Komisyonunda temsil edilen Hükümetlerin, bu yönde akdettikleri özel sözleşmeler olmadıkça, söz konusu kredilerle ilgili olarak hiçbir şekilde herhangi bir garanti üstlendiği veya herhangi bir taahhüt veya müşterek sorumluluk (solidarité) akdettiğinin kabul edilmeyeceği bilinmelidir.

14. maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen gelirler, krediyi verenlerin onayıyla komisyon tarafından ödenemeyen borçların tahsilinde kullanılacaktır.

Yirmi Beşinci Madde

İşbu Seyrüsefer Antlaşması savaş zamanında da yürürlükte kalacaktır. Sonuç olarak ister tarafsız ister muharip güç olsun tüm ulusların ticareti sağlamak amacıyla Kongo Nehri'nde, kollarında ve ağızlarında gerçekleştirdikleri seyrüsefer vergisiz olacaktır.

Bir savaş durumuna rağmen on beşinci ve on altıncı maddede belirtilen yollar, demiryolları, göller ve kanallar da benzer şekilde vergisiz olacaktır.

Bu ilkeye şu durum hariç hiçbir istisna yoktur: Muharip bir gücü ilgilendiren eşyaların nakliyesi durumu ve kaçak savaş malzemesi nakliyesini ilgilendiren uluslararası kanunlar.

İşbu antlaşmayı takiben gerçekleştirilecek işler ve kuruluşlar özellikle vergi toplama ve bunlardan bir hazine oluşturma makamları ile bu kuruluşların daimi çalışanları tarafsız olarak değerlendirilecek ve bu hakları savaşan taraflar tarafından korunacaktır.

Yirmi Altıncı Madde

Nijer'in seyrüseferi, hiçbir kol veya ağız ayrımı yapılmaksızın, eşit olarak yük veya yolcu veya ticari mal taşıyan tüm milletlerine gemilerine açıktır ve öyle kalacaktır.

Seyrüsefer, bu seyrüsefer Antlaşması'nın ilkeleriyle ve bundan sonra belirlenecek olan kurallarla yönetilecektir.

Bu seyrüseferin yönetiminde tüm milletlerin tebaalarına ve gemilerine mutlak eşitlikle davranılacaktır. Bu eşitlik sadece açık denizden Nijer Nehri'ndeki limanlara veya bu nehirdeki limanlardan açık denize doğru gerçekleştirilen seferlerde olmayacak, ayrıca nehir üzerindeki büyük ve küçük ticaret ile küçük teknelerin seferlerinde de gözetilecektir.

Sonuç olarak, Nijer Nehri'nin tüm kolları ve ağızlarında, nehre kenarı olan devletlerle nehre kenarı olmayan devletlerin tebaası arasında hiçbir ayırım yapılmayacak; hiçbir şirket, kuruluş ve kişilere herhangi bir seyrüsefer ayrıcalığı verilmeyecektir.

Bu hükümler, uluslararası hukuk bir parçası olarak imzalayan güçlerce kabul edilmiştir.

Yirmi Yedinci Madde

Nijer'in seyrüseferi bu antlaşmada belirtilenler hariç olarak hiçbir sınırlama veya yükümlülüğe haiz değildir. Bu seyrüsefere hiçbir mal indirme vergisi, istasyon veya depo vergisi veya limana zorunlu giriş vergisi yüklenmeyecektir.

Nijer'in tüm sularında, çıkış veya varış noktaları fark etmeksizin hiçbir gemi veya yükten vergi alınmayacaktır.

Sadece seyrüseferin kendisi veya gemilerdeki yükler temel alınarak hiçbir vergilendirme yapılmayacaktır. Yalnızca seyrüseferi ilgilendiren hizmetlerle alakalı olarak birtakım vergiler alınacaktır. Bu vergilerin veya resimlerin tarifesi herhangi bir farklı muameleyi garanti etmez.

Yirmi Sekizinci Madde

Nijer Nehri'nin tüm kolları kaynağını aldıkları nehirle aynı kurallara tabidir.

Yirmi Dokuzuncu madde

Nijer Nehri'nin, kanallarının ve diğer su yollarının belirli noktalarındaki bozukluğu gidermek veya geçişe izin vermeyen yerlerini geçişe mümkün kılmak için inşa edilen yollar, demiryolları veya kanallar Nijer Nehri'nin esas unsuru olarak kabul edilecek ve tüm milletlerin seyrüseferine eşit şekilde açık olacaktır.

Ve bu yolların, demiryollarının ve kanallarının inşası, bakımı ve idaresi için gerekli nispette vergi alınacaktır.

Bu vergiler söz konusu olduğunda bu topraklardaki yerliler ve yabancılar arasında hiçbir ayırım yapılmayacaktır.

Otuzuncu Madde

Büyük Britanya 16, 17, 18 ve 19. maddelerde ifade edilen seyrüsefer serbestliğinin kabulünü bildiren ilkeleri Nijer Nehri'nde, kollarında, ağızlarında veya onun yönetimi ya da koruması altında olan veyahut olabilecek yerlerde uygulamayı taahhüt eder.

Seyrüseferin güvenliği veya kontrolü için oluşturacağı kurallar ticari gemilerin dolaşımlarına mümkün olduğunca olanak verecek şekilde olmalıdır.

Bu sorumluluklar, Büyük Britanya'yı, seyrüseferi engelleyecek kurallar hariç olmak üzere istediği değişikliği yapamayacağı şeklinde yorumlanamaz.

Büyük Britanya tüm yabancı tacirleri ve ticaret yapan tüm milletleri, şu anda onun yönetiminde veya korumasında olan Nijer Nehri'nin tüm alanlarında kendi tebaasıymış gibi korumayı, adı geçenlerin yukarıda bahsedilen kurallara uydukları sürece taahhüt eder.

Otuz Birinci Madde

Fransa aynı çekinceler ve koşullar altında önceki maddede bahsedilen yükümlülükleri üstlendiğini, kendi yönetiminde veya koruması altında olan Nijer Nehri'nde, kollarında ve ağızlarında taahhüt eder.

Otuz İkinci Madde

Diğer imzacı güçlerin her biri, ilerde Nijer Nehri'nde, kollarında veya ağızlarında bir hâkimiyet veya koruma sağlarlarsa yukarıdaki yükümlülükleri aynen kabul eder.

Otuz Üçüncü Madde

İşbu Seyrüsefer Antlaşması harp zamanında da yürürlükte olacaktır. Sonuç olarak ister nötr ister savaşılan güç olsun tüm milletler ticareti sağlamak amacıyla Nijer Nehri'nde, kollarında ve ağızlarında gerçekleştirdikleri seyrüsefer vergisiz olacaktır.

Harp durumuna rağmen 29. maddede belirtilen yollar, demiryolları, göller ve kanallar da aynı şekilde vergisiz olacaktır.

Bu ilkenin tek istisnası, savaşılan bir ülkeye gönderilen ve milletler hukuku tarafından savaş kaçakçılığı olarak kabul edilen maddelerin taşınmasıyla ilgili olacaktır.

Otuz Dördüncü Madde

Şu anda Afrika'da sahip olduğu topraklar hariç olmak üzere bu kıtada yeni yerler işgal etmek isteyen veya şu ana kadar burada hiçbir araziye sahip olmayıp ilerde sahip olacak veya burada kendi himayesine aldığı bir devlete sahip olan herhangi bir devlet, bundan sonra Afrika kıtası kıyılarında gerçekleştireceği yeni işgalleri işbu antlaşmayı imzalayan devletlere bildirmek mecburiyetindedir. Böylece antlaşmayı imzalayan diğer devletler, eğer gerekirse, kendi hâkimiyet iddialarıyla ilgili gereken düzenlemeleri yapacaklardır.

Otuz Beşinci Madde

İşbu Senedi imzalayan güçler, Afrika kıtasının kıyılarında işgal ettikleri bölgelerde mevcut hakları ve uygun olduğu hallerde ticaret ve transit geçiş özgürlüğünü üzerinde mutabık kalınan koşullar altında korumaya yetecek bir otoritenin tesis edilmesini sağlama yükümlülüğünü kabul ederler.

Otuz Altıncı Madde

İşbu senedi imzalayan güçler, ortak mutabakatla, deneyimin gösterebileceği değişiklikleri ve iyileştirmeleri yapma hakkını saklı tutar.

Otuz Yedinci Madde

İşbu senedi imzalamamış olan güçler, ayrı bir belge ile onun hükümlerine katılmakta serbesttirler.

Herhangi bir Devletin antlaşmaya katılması, diplomatik yoldan Alman İmparatorluğu Hükümetine ve onun tarafından da diğer bütün imzacı veya devletlere bildirilecektir.

Böyle bir katılma, bu senette öngörülen bütün yükümlülüklerin ve faydalara hak kazanmanın tam olarak kabulü anlamına gelecektir.

Otuz Sekizinci Madde

İşbu senet, en kısa sürede ve herhalükarda 1 yılı geçmeyecek sürede onaylanacaktır. Her bir güç için, o güç tarafından onaylandığı tarihten itibaren yürürlüğe girecektir. Bu arada, bu senedi imzalayan güçler, bu senedin hükümlerine aykırı herhangi bir eylemde bulunmamayı taahhüt ederler.

Devletlerin antlaşmayı tasdik ettiğini gösteren belgeler, Alman hükümetinin arşivlerinde muhafaza edilecektir. Tasdik belgeleri gönderildiğinde, Berlin Konferansına iştirak etmiş olan bütün Devletlerin mümessilleri tarafından imzalanacak ve tasdikli birer sureti bu Devletlerin her birine gönderilecek olan bir protokol şeklinde bir tevdi senedi tanzim edilecektir.

BUNUN KANITI OLARAK, Bu konferansa tanıklık ve iştirak eden Tam Yetkili Temsilciler işbu Genel Senedi imzalamışlar ve mühürlerini basmışlardır. Bu antlaşma, 26 Şubat 1885 günü Berlin’de yapılmıştır.